

110. Torstaina 26 päivänä syyskuuta 1996

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Ed. Aapo Saaren /kesk ym. välikysymys
työllisyyden parantamisesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä 3378

Välikysymys 3/1996 vp
Keskustelu jatkuu

Mietintöjen pöydällepano

1) Hallituksen esitys eduskunnan kansainvälisten sihteeristöjen hallinnon uudelleenjärjestämiseen liittyväksi lainsäädännöksi 3437

Hallituksen esitys 97/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 12/1996 vp

2) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan virkamiehistä annetun lain, eduskunnan työjärjestyksen, eduskunnan kanslian ohjesäännön, eduskunnan tili-säännön ja Eduskunnan kirjaston ohjesäännön eräiden säännösten muuttamisesta „

Puhemiesneuvoston ehdotus 2/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 13/1996 vp

3) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta 3438

Hallituksen esitys 90/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 14/1996 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi Etelämantereen ympäristönsuojelusta ja rikoslain muuttamisesta sekä Etelämannerta koskevaan sopimukseen liittyvän ympäristönsuojelupöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 3438

Hallituksen esitys 101/1996 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 5/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Anttila S.-L. ja toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aaltonen, Aho, Ala-Harja, Alho, Andersson J., Aura, Brax, Bryggare, Dromberg, Elo, Enestam, Gustafsson, Halonen, Hassi, Hurskainen, Häkämies, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Jääskeläinen, Kaarilahti, Kalliomäki, Kallis, Karjalainen, Kautto, Kemppainen, Kiviniemi, Korhonen M., Korhonen R., Kortenieniemi, Koskinen H., Koskinen M., Krohn, Kääriäinen, Laakso, Laitinen, Lax, Liikkanen, Lindroos, Lindén, Linnainmaa, Lipponen, Löf, Malm, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mikkola, Mönkäre, Niinistö, Nyby, Ojala O., Ojala R., Paasilinna, Paasio, Penttilä, Pietikäinen S., Pohjola T., Prusti, Ranta-Muotio, Rantanen, Rehn, Rimmi, Rosendahl, Räsänen, Saapunki, Salo, Salolainen, Sasi, Seppänen, Soininvaara, Tahvanainen, Takula, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Tuomioja, Uotila, Vehkaoja, Viitamies, Virtanen ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Anttila S.-L. sekä edustajat Alho, Laitinen, Penttilä, Soininvaara, Liikkanen, Jääskeläinen, Kemppainen, Seppänen, Kääriäinen, Korhonen M., Mikkola, Malm ja Aho.

Ilmoitusasiat:**Lomanpyynnöt**

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Rimmi, virkatehtävien vuoksi edustajat H. Koskinen, Lipponen, Niinistö, Rehn, Tuomioja ja Törnqvist sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aho, J. Andersson, Aura, Gustafsson, Hassi, Jääskeläinen, M. Korhonen, M. Koskinen, Kääriäinen, Lax, Lindroos, Malm, Metsämäki, Mikkola, Mönkäre, R. Ojala, Paasio, Rantanen, Rosen Dahl, Salo ja Viitamies sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Hurskainen, Häkämies, Kaari-lahti, Kallis, Kautto, Kiviniemi, Linnainmaa, Löf, M. Markkula, O. Ojala, Prusti, Ranta-Muotio, Sasi, Tiusanen, Vehkaoja ja Wahlström.

Ed. Saaren ym. välikysymys työllisyyden parantamisesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä

Välikysymys 3/1996 vp (Aapo Saari /kesk ym.)
Keskustelu jatkuu

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen jatketaan eilen pidetyssä täysistunnossa keskeytettyä, työllisyyden parantamista ja eriarvoisuuden vähentämistä koskevan ed. Saaren ym. välikysymyksen n:o 3 käsittelyä (VK 3/1996 vp).

Keskustelu jatkuu:

Ed. Viitamies: Arvoisa puhemies! Jo budjettipuheessani totesin, että Suomen keskusta on oikealla asialla, kun se on huolissaan sekä työttömyydestä että tuloerojen kasvusta. Kuitenkin budjettipuheessani totesin myös sen, että mielestäni keskusta ei kuitenkaan vaatimuksissaan ole kovin uskottava johtuen näistä näytöistään, mitä se ehti antaa hallituskaudellaan neljän vuoden aikana.

Tällä kertaa välikysymyksessä aion puuttua oikeastaan vain yhteen asiaan, mikä luonnollisesti silmiini osui. Nimittäin kuten jokaiseen poliittiseen huolenilmaisuun tuki kuuluu, on myös Suomen keskusta ilmaissut huolensa nuorten kohtalosta. Tämä on erittäin hyvä asia.

Keskustapuolue viittaa Sosiaaliturva-lehden pääkirjoitukseen. Keskustan välikysymyksessä on seuraavanlainen teksti. Tämä on siis suora sitaatti välikysymyksestä: "Viimeisen Sosiaali-

turva-lehden pääkirjoitus käsittelee nuoriin kohdistuvaa ikäsyryntää." Ja hetken päästä: "Lehden johtopäätös Lipposen hallituksen toiminnasta on selkeä: 'Nuoria on järjestelmällisesti syrjitty ja vastuuta on palautettu perheille. Vanhemmat ovat saaneet huomata elatusvelvollisuutensa jatkuvan, vaikka lapsi olisi jo reippaasti keski-ikäinen'."

Toki myös minun mielenkiintoni kyseistä lehteä kohtaan tämän kysymyksen luettuani kasvoi. Niinpä hankin itselleni sekä lehden pääkirjoituksen että sen nuoria käsittelevän artikkelit. Oikeastaan tein tämän mielenkiinnon lisäksi myös siitä syystä, että olen joskus tässä salissa todennut, että mielestäni mikään poliittinen ryhmittymä ei erityistä sulkaa hattuunsa ansaitse nuorten asioiden hoidosta. Niinpä epäilin vahvasti, että tässä lehdessä tuskin syytetään nimenomaan ja yksioikoisesti Lipposen hallitusta näistä toimituksista. Mitä sieltä sitten löytyikään?

Käsitellään nyt ensiksi hieman Sosiaaliturva-lehden pääkirjoitusta. Se alkaa: "Ei tarvitse mennä ajassa kuin kolme vuotta taaksepäin, kun täysi-ikäisillä oli oikeus toimeentulotuen täyteen perusosaan asumismuodostaan riippumatta. Nyt vanhempiensa luona asuvien täysi-ikäisten toimeentulotuki on 73 prosenttia täydestä perusosasta." Täytyy varmasti tässä vaiheessa mainita, että tuolloin kolme vuotta sitten nimenomaan keskustapuolue oli johtavana hallituspuolueena.

Seuraavaksi pääkirjoituksessa käsitellään työmarkkinatukea, joka luotiin kepun hallituskaudella. Täällä kerrotaan seuraavaa: "Kannustamisen tehostamiseksi vanhempiensa luona asuville päätettiin maksaa 40 prosenttia pienempää työmarkkinatukea kuin muille, jos he eivät osallistu palkattomaan työharjoitteluun tai työvoimapolitiittiseen koulutukseen."

Sen jälkeen tässä lehdessä lopputuloksena pääkirjoituksessa on juuri se, mitä keskustakin mainitsi välikysymyksessään, eli: "Vanhemmat ovat saaneet huomata elatusvelvollisuutensa kummasti jatkuvan, vaikka lapsi olisi jo reippaasti keski-ikäinen." Mutta keskustasta ei mainitse, että lehti kirjoittaa heti seuraavassa lauseessaan: "Näin esimerkiksi työmarkkinatuessa: vanhempiensa luona asuva saa pienennettyä työmarkkinatukea, kunnes täyttyä 55 vuotta." Tämän siis sääti kepu vuonna 1993.

Tämän lisäksi pääkirjoituksessa ollaan huolissaan opintotuen ikärajaista ja siitä, että alle kaksikymppiset saavat puolet pienempää opintotukea. Lienee turha tietenkään mainita, että tämä säännöstö luotiin kepun omalla hallituskaudella

eikä keskustapuolue itse mitenkään pyrkinyt tätä ikärajaa poistamaan. Onneksi Lipposen hallitus on nyt tähän suuntaan edennyt, ja siitä kiitos Lipposen hallitukselle. Tämä tästä pääkirjoituksesta.

Sen lisäksi selailin näitä hyvin mielenkiintoisia artikkeleja läpi. Suosittelen muuten luettavaksi myös lehden muuta sisältöä keskustapuolueelle pelkän pääkirjoituksen lisäksi.

Heti ensimmäisenä täällä puhutaan monimutkaisesta opintotukijärjestelmästä, josta ensimmäiseksi todetaan: "Valtaosa opiskelijoista ei uskalla ottaa markkinakorkoista lainaa." Nimenomaan kepun hallituskaudella tämä laina tehtiin markkinakorkoiseksi. Lisäksi täällä opiskelijapolitiikko kertoo, että tilanne muodostui silloin sellaiseksi, että lainaa ei uskallettu ottaa eikä töitä ollut tarjolla, josta seurauksena silloin oli, että riippuvuus vanhemmista lisääntyi, eli juuri se asia, mistä keskustapuolue välikysymyksessään syyttää yksioikoisesti vain Lipposen hallitusta.

Seuraavaksi täällä kertoo Suomen Ylioppilaskuntien Liitosta Sirpa Hartojoki opiskelijoiden asemasta toimeentulotuen saannissa. Hän on huolissaan siitä, että opiskelija ei voi saada toimeentulotukea, ellei hän nosta ensin markkinakorkoista lainaa. Seuraavassa sitaatti lehdestä: "SYL kanteli eduskunnan oikeusasiamiehelle opiskelijoiden sosiaalisista perusoikeuksista viimeksi vuonna 1993." Tällöin muistaakseni keskustapuolue oli johtava hallituspuolue. Tähän puuttui silloin myös Pirkko K. Koskinen, joka totesi, että opiskelijoita pitää kohdella kuten muitakin kansalaisia. Kuitenkaan keskustapuolue itsekään ei tätä käytäntöä muuttanut.

Täällä on myös artikkeleita nuorten asumisesta 90-luvulla. On tehty nimenomaan 90-luvulla tutkimuksia, joista johtopäätöksenä ilmenee, että nuorten asumisesta on tullut 90-luvulla entistä epävarmempaa ja vaikeammin ennustettavaa. Tämä koskee niin kotona, vuokralla kuin omistusasunnossa asuvia. Tietääkseni myös tämä nuorten asuntopolitiikkatutkimus koskee koko 90-lukua, jolloin myös kepu osaltaan on kantanut hallitusvastuuta. Eli hallituksen väristä huolimatta mielestäni ainakin asuntopolitiikkasakin aivan liikaa on tuijotettu vain omistusasumisen autuuksiin unohtaen huutavat vuokra-asuntojonot.

Tämä tästä lehdestä. Täällä on muitakin hyvin mielenkiintoisia artikkeleita.

Näiden tosiasioiden lisäksi on turha varmaan mainitakaan nuorisotyöttömyyslukemista, mut-

ta ihan havainnollistaakseni asiaa voin kertoa, että vuonna 90 oli 20—30-vuotiaita nuoria työttöminä erään tilaston mukaan 26 000, kun taas keskustan hallituskauden jälkeen vuonna 1994 saman ikäisiä nuoria oli työttöminä 105 000.

Sen lisäksi täällä on ollut esillä viimeksi nuorten elinoloja käsittelevässä keskustelussa tutkimus tulonjaosta ja näiden asioiden kehityksestä. Tässäkin kävi aivan selkeästi ilmi, että vuosina 89—93 alle kolmekymppisten tulotaso romahti 50 prosenttia, kun varttuneempien tulotaso romahti vain 5 prosenttia, ja tästäkin saa osansa kantaa nimenomaan keskustapuolue omana hallituskauteensa. Toki varmasti juuret juontavat sinipunaan asti.

Se, mitä minä äskeisellä halusin tuoda esiin, on se, että mielestäni väite siitä, että mikään poliittinen puolue tai ryhmittymä tai hallituskoalitio ei ole kovinkaan taidokkaasti onnistunut aina nuorten asioita käsittelemään, osoittautuu melko lailla todeksi. Minusta on sen takia hyvin ikävää, että näillä tärkeillä asioilla keskusta tekee oppositiopolitiikkaa, ihan kuin se itse olisi näissä asioissa jonkin verran puhtaampi kuin jokin toinen hallitus tai jokin toinen puolue.

Koska minä tiedän, mitä keskusta aikoo mahdollisesti tämän puheenvuoron johdosta minulle vastata, totean seuraavaksi jo muutamia seikkoja.

Toki Lipposen hallituksenkin aikana on tehty muutamia hyvinkin arveluttavia ratkaisuja nimenomaan nuorten kannalta. Itse sellaisena pidän esimerkiksi työmarkkinatuen ikärajan nostoa sekä suunnitteilla olevaa muutosta nuorten toimeentulotukeen. (Ed. Zyskiewicz: Miksi?) Tässä ihan vakavasti haluankin vedota hallitukseen ja hallituspuolueisiin siinä, että tätä asiaa vielä mietittäisiin ja uudistus mahdollisesti peruttaisiin.

Eli summa summarum, jos puhutaan nuoriin kohdistuvasta ikäsyrrinnästä, niin mielestäni sitä osaavat tehdä laivayhtiöiden ohella myös kaikenväriset hallitukset. Mikään hallitus ei välttämättä ole toistaan huonompi, paitsi tietenkin tuli mieleen, että edellä esitetyn perusteella ehkä keskustavetoinen hallitus saattoi olla.

Kaiken kaikkiaan minusta nuorten asiat ovat sellaisia, että ne pitäisi kaikkien meidän päättäjien ihan oikeasti tiedostaa. Kaikki selkeät tutkimukset osoittavat, että lamasta on kärsinyt kaikin eniten juuri nuorempi ikäluokka, nuoret lapsiperheet jne., ja se ei ole mikään keskinäisen ilkkumisen asia, vaan sellainen asia, mikä meidän kaikkien täytyy yhdessä tiedostaa, ja yhdessä

on etsittävä ratkaisuja, millä saisimme kehitysuunnan muutettua paremmaksi. Toki välillä huolestuttaa, mihin suuntaan ollaan menossa.

Kaiken kaikkiaan edellä esitetyn perusteella olen hyvinkin lämpimästi kannattamassa siirtymistä normaaliin päiväjärjestykseen.

Arvoisa puhemies! Kuten tässä nuorisokysymyksessä myös monissa muissa kysymyksissä mielestäni keskustan väitteet ovat jonkin verran vailla pohjaa. Ihän muutamia esimerkkejä: Keskusta on kovin huolissaan eläkeläisten asemasta. Kuitenkin keskustavetoinen hallitus korotti eläkeläisten verotusta ja jähdytti indeksit. Tämä hallitus on toiminut päinvastoin. Kun lisäksi esimerkiksi näin kunnallisvaalien alla usein puhutaan kuntien tilanteesta, niin keskustavetoinen hallitus leikkasi kuntien valtionosuuksia juuri silloin, kun verotulot kunnissa muutenkin tippuivat, mikä tarkoitti sitä, että kuntasektorilta väheni 70 000 työpaikkaa, joista puolet oli sosiaali- ja terveysalalta. Huolestuttavaa, eikö totta?

Arvoisa puhemies! Näillä perusteluilla kannatan, että siirrymme normaaliin päiväjärjestykseen.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pia Viitanen esitti minusta hyvää kritiikkiä siitä, mihin eräät ratkaisut ovat johtaneet. Opiskelijoiden kannalta tilanne on monelta osalta huonontunut. Erityisen iso ongelma on opintolainojen markkinakorkoisuus, joka on johtanut muun muassa siihen, että lainaa ei uskalleta ottaa, ja siitä seuraa tietysti monia muita isoja ongelmia. Ed. Pia Viitaselle pitää kuitenkin huomauttaa siitä, että kun asiasta viime eduskunnassa päätettiin, kaikki sosialidemokraattiset kansanedustajat äänestivät markkinakorkoisen opintolainan puolesta.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viitanen käytti ns. sirpale tietoutta puheensa pohjana, ja häneltä unohtui tämä suuri linjapohdinta. Kun keskusta teki väliskysymyksen, se lähti siitä, että Lipposen hallitus on päätöksillään jakamassa maata kahtia. Minä muistutan siitä, että Stakesin tutkimuksen mukaan on todettu lamavuosista ja Ahon hallituksen ajasta, että huolimatta kireästä taloustilanteesta tuloerot eivät kasvaneet. Se pakollinen vastuu, joka piti ottaa säästämisen muodossa vastaan, otettiin yhdessä, niin opiskelijat, eläkeläiset kuin palkanttijat. Nyt budjetti 97 on selkeästi tuloeroja lisäävä ja siihen mahtuvat ne

epäoikeudenmukaisuudet, joita keskustan väliskysymyksessä on lueteltu.

Ed. Viitanen, te viittasitte eläkeläisten kohdalla siihen, että te olette tehneet verotuksessa huojuksia. Mutta te jätitte mainitsematta, että ette ole tehneet indeksikorotuksia, niin kuin ns. entinen laki olisi edellyttänyt, ja te ette maininnut siitä, että pohjaosaleikkaus tulee koskemaan eläkeläisiä vielä vuosia eteenpäin. Eläkeläisten olot eivät suinkaan ole paranemassa. Joittenkin kohdalla sähköveron vaikutuksen takia käteenjäävä tulo vain pienenee, ja se on selkeästi Lipposen hallituksen toimia.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli kyllä kiitettävää, että ed. Viitanen löysi kritiikin aiheita nyt istuvastakin hallituksesta. Muistaisin, että ed. Viitanen on Sosialidemokraatti-lehdessä arvostellut muun muassa sitä, että nyt kun jaettavaa on löytynyt, niin nuoret ja opiskelijat on unohdettu ja kaikki jakovara annetaan verohelpotuksen kautta paremmin toimeentulleille. Minusta nyt onkin syytä kyllä huomioida nimenomaan se seikka, että edelliskaudella valitettavasti jouduttiin leikkaamaan, voi sanoa, kaikilta väestöryhmiltä. Nyt kun jaettavaa on, pitäisi tietysti katsoa, ketkä ovat eniten tarvitsevia. Minusta kyllä nuoret ja opiskelijat ovat tällä hetkellä heikossa asemassa ja heitä pitäisi paljon enemmän muistaa. Mutta valitettavasti on näin, että leikkaukset kohdistuvat nyt ennen kaikkea siten, että niille, joilla on vahvat etujärjestöt, ei tule leikkauksia, ja valitettavasti nuorilla ei ole vahvaa etujärjestöä, joten tämä hallitus leikkaa edelleen nuorilta.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitanen puheenvuoro oli hyvä, kun hän osoitti puheenvuoroonsa keskustan politiikan kaksinaamaisuuden. Pääministeri Ahon hallituksen aikana keskusta hyvin ymmärsi näitä taloudellisia realiteetteja, jotka pakottavat tekemään välttämättömiä säästöpäätöksiä, oli niitä mukana tekemässä, koskivat ne nuoria tai eläkeläisiä. Tällä hetkellä keskustasta ei ole ymmärtävinään mitään vastaavista realiteeteista, vaan täysillä arvostelee hallitusta siitä, että tämän kaltaisia päätöksiä tehdään, jotka on suoraan jatkoa Ahon hallituksen aikana tehdyille päätöksille.

Esimerkiksi eläkeläisten verotuksen osalta keskusta on käynnistänyt propagandakampanjan, joka antaa ymmärtää, että eläkeläisten verotus ei kevenisi tässä yhteydessä. Kuitenkin jokaisen sellaisen eläkeläisen, joka maksaa valtion tuloveroa, tuloverotus kevenee ensi vuoden budjetin myötä.

Mutta ed. Viitasen puheenvuorossa haluaisin kritisoida sitä osaa, kun hän vetosi hallitukseen, että toimeentulotukeen ei tehtäisi sitä muutosta, mitä on kaavailtu 18—20-vuotiaiden osalta niin, että heidän kohdallaan otettaisiin huomioon vanhempien mahdollisuus huolehtia eläkkeestä. Pitäisi, ed. Viitanen, muistaa, että toimeentulotuki on veronmaksajien rahaa, joka on työtä tekeviltä veronmaksajilta verotettu, ja kyllä sen jakamisessa pitää voida käyttää järkevää harkintaa. Jos meillä on varakkaan perheen lapsi, joka 18 vuotta täytettyään muuttaa perheestä erilleen yksin asumaan, ei yhteiskunnan pidä rynnätä tuputtamaan rahaa, vaan kyllä pitää voida ottaa huomioon se, että perhe ja vanhemmat siinä tilanteessa voivat edelleenkin kantaa huolta jälkeläisestään ja vastata osaltaan elannosta, jos heillä on siihen hyvät taloudelliset edellytykset.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huuhtanen kritisoi ed. Viitasta siitä, että tämä perusti näkemyksensä eräänlaiseen sirpaletietouteen. Minäkin käytän sirpaletietoutta ja otan esille erään yksityiskohdan.

Tilastokeskuksen kotitalouksien tulojen muutosta sosioekonomisen ryhmän mukaan tarkastelevassa vuosia 93 ja 94 koskevassa selvityksessä todetaan sanatarkasti seuraavaa: "Tulokäsityksestä riippumatta parhaiten Ahon hallituksen aikana eli vuosina 93—94 menestyivät juuri maatalousyrittäjät. Sekä tuotantotekijätulojen että käytettävissä olevien tulojen mukaan mitattuna maatalousyrittäjien tulot lisääntyivät muita ryhmiä huomattavasti enemmän. Esimerkiksi maatalousyrittäjien tulot lisääntyivät vajaalla 20 prosentilla samana aikana, kun muiden yrittäjien, ylempien toimihenkilöiden, alempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden tulot laskivat vertailuvuoteen verrattuna ollen siis totaalisesti miinusmerkkisiä." Eli kukapa se oikein kansaa kahtia jakoi?

Ed. V i i t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtanen arvosteli minua sirpaletietouden käyttämisestä. Mutta ihan selvyden vuoksi totean, että se oli ehkä saman

suuntaista sirpaletietoutta, mitä kepu itse omassa välikysymyksessään käytti jopa tarkoitushakuisesti. Samasta lehdestä muutamit kommentit sielläkin on vakavan välikysymyksen sirpaletietoutena.

Hän myös puhui siitä, että kansan kahtiajako olisi alkanut vasta nyt. Mutta muistanpa kyllä lehtiotsikot sekä tv-jutut siitä, kun nimenomaan viime hallituskaudella soppajonoja alkoi syntyä, ja tuskinpa niitä olisi syntynyt, mikäli kansa ei jo silloin jonkin verran olisi ollut jakautumassa kahtia.

Ed. Jäätteenmäki puhui siitä kritiikistä, jota itse olen omia kohtaan harjoittanut. Se on aivan totta ja aivan oikein. Minun mielestäni meillä kaikilla on oikeus pohtia, mikä olisi järkevin tapa kohdistaa säästöjä, mikä olisi järkevin tapa tehdä verohelpotuksia jne. Mielestäni se kuuluu täysin normaaliin poliittiseen debattiin ja sen vuoksi se olkoon myös sallittua.

Ed. Zyskowitzille voisin sanoa lyhyesti toimeentulotuesta. Tämä vastauspuheenvuoroaika on nimittäin niin lyhyt, että kaikki perustelut eivät millään siihen mahdu. Eikö kuitenkin erittäin tärkeä asia ole nuorten oikeus itsenäistymiseen? Aina tilanne ei ole niin hyvä, että nuori yksioikoisesti tulisi kotonaan niin hyvin toimeen, että voisi sinne jäädä. Eikö nuorella ole ihan perusoikeuksiin kuuluva oikeus itsenäistyä? Minusta tämä kysymys on hyvin periaatteellinen. Sen lisäksi tämä ruokkii eräänlaista perhekeskeistä mallia, mihin emme varmasti halua palata. Aivan provokatiivisesti voisi kysyä, emmekö rupea tiedustelevaan myös eläkeläisiltä, onko heillä kenties varakkaat lapset, jotka voisivat heitä ruveta elättelemään. Tämä on siis provokatiivisesti sanottu. En missään tapauksessa ole sitä esittämässä, mutta mielestäni kysymys on saman suuntainen.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Kansaa kahtia jakava politiikka ei ole väärää matemaatiikkaa, vaan tämän aikakauden modernin lännen moraalien koko kuva. Itse asiassa tuore tutkimus kertoo, että kansa ei jakaudukaan kahtia, vaan kolmeen osaan: selviytyjiin, hyväosaisiin ja häviäjiin, joista osa on jo täysin syrjäytyneitä. Tämä jako ei ole laman seurausta eikä Ahon hallituksen pahojen tekojen, vaan pitempiä aikaisen kehityksen jatke, seurausta siitä, mitä tapahtuu, kun markkinavoimat vapautuvat hallitsemattomasti, kun vapautuminen ymmärretään myös etiikasta ja moraalista vapautumiseksi ja ainoat arvot ovat materialistisia. Vastuu omasta

ja lähimmäisen elämästä on kadonnut siksi, että kaikella hallinnoinnilla on tuntunut olevan elämää suurempi merkitys. Vai miten muuten on ymmärrettävissä, että hanhenmunadirektiivissä on tuhatkertainen määrä sanoja Kymmeneen käskyyn verrattuna?

Siksi, arvoisa puhemies, en aio puheenvuorossani pyörittää niitä prosentteja ja miljoonia, joita on tässä salissa väsyksiin asti pyöritetty, koska se on vain osa sitä juupas — eipäs-kieltä, joka on kansalle espanjaa. En aio kiistellä siitä, kenen tilastot ja prosentit ovat oikeimpia, koska toimitajana tiedän, että niin kauan kuin tahdon, on mahdollista löytää tietty vastaus, joka ei välttämättä ole vastaus. Voittajien ja luuserien taistelu viimeisestä leivästä, se tapa, jolla sitä käydään, ja meidän avuttomuutemme tämän taistelun edessä on prosentteja suurempi kysymys, niin kuin sekin, että ihmistä enimmäkseen tuntuu kiinnostavan se, mikä hänelle henkilökohtaisesti jää käteen, ja se, että onhan se varmasti enemmän kuin naapurille.

Arkemme ei kerro kovin hyvää länsimaisen sivistyksen tasosta. Mahatma Gandhilta kysyttiin Englannin-vierailun aikana: "What do you think about European civilisation?" Hän vastasi: "It would be nice!"

Nykytekniikalle ja rahataloudelle ominaista on se, että kaikkien hyvien puolien rinnalla ne tuottavat moraalista välinpitämättömyyttä, ja tätä me emme tahdo nähdä, koska sen näkeminen satuttaa, jos tunto on vielä tallella. Tämä kansakunta ja koko moderni länsi elää niin syvää murrosta, että kyse ei ole enää syklisestä muutoksesta, jossa nousukausi seuraa laskukautta ja päin vastoin, vaan suurten valintojen ajasta, jossa poliittiset johtajat eivät kuitenkaan tunnu pääsevän eroon tilannejohtamisesta eivätkä poliittikot sidosryhmistään.

Tähän murrokseen liittyvät läheisesti myös demokratian kriisi ja arjen todisteet siitä, että mikään järjestelmä sinänsä ei takaa oikeutta. Demokratian outouteen tutustui sekin mies, joka luuli olevansa yksi kolmesta, yhdenveroinen, tasa-arvoinen. Nimittäin oli kerran kolme miestä ja kolme pulloa viinaa. Miehet päättivät tasata juotavan ja aloittivat Pekan pullosta. Kun Pekan pullo oli juotu, heräsi kysymys, kenen pullo juodaan seuraavaksi. Äänin 2—1 päätettiin, että seuraavaksi jokainen juo oman pullonsa. Itsekkyyks ja ahneus oli toteutunut demokratian nimissä. Tämä on vain yksi muka-juttu, joita aikamme on täynnä samalla tavalla, kuin se on täynnä löperöä optimismia. Toiveikkaan lasken-

nallisen arvon valtiovarainministeriön kessumalliin syöttänyt, valtiontalouden nousua odottanut päättäjä ei ole yhtään fiksumpi kuin se, joka odottaa ihmettä lottokuponki kourassaan R-kioskillä. Demokratia on enemmän kuin edunvalvontaa, se on enemmän kuin sitä, että hallitukset tulevat ja menevät ja niiden ohjelmat ja teot, joita oppositiossa olivat vuorollaan kulloiseenkin aikaan sopivalla asearsenaalilla ampuvat alas.

Arvoisa puhemies! Joskus luvalla sanoen tähän loputtomaan kuka ketäkin vastaan -taisteluun väsy. Mihin tämä päättymätön juupas — eipäs, kattilan kannella päähän ja ajoittain molemmat jalat iloisesti irti maasta -politiikka johtaa tässä tasavallassa tai tässä talossakaan, vaikka kuinka ajattelisi, että juuri se tekee politiikasta politiikan? Tämä on mieletöntä siksi, ettei se koskaan loppu. En tarkoita, että poliittisen jännitteen pitäisi loppua, päinvastoin, mutta sen pitäisi olla jännitettä, joka nousee sisällöistä, kantaa, vie eteenpäin, kehittää, hakee haasteita eikä pakene niitä.

Nyt on vakavan keskustelun paikka. Kun aistii tätä aikaa ja kuuntelee ihmisiä, tuntuu siltä, että yhdellä ei ole ollenkaan moraalialia ja toisella on kaksi. Tästä vanhan matematiikan mukaan tulisi molemmille yksi, mutta todellisuudessa ei tule. Ja ketä me sitä paitsi luulemme pettävämmä? Eniten jokainen pettää itseään. Viime aikoina minua onkin askarruttanut kaksi kysymystä: Kuinka kauan tämä kollektiivinen itsepetos voi jatkua ja kuinka kauan poliittinen johtaminen voi olla tilannejohtamista? Koska me tunnustamme, että niin kauan kuin arvomme ovat monetaristisia eli uskomme kapitalistiseen talouteen ja tieteen ja tekniikan liittoon, me tuotamme enemmän teknisiä kuin moraalisia ratkaisuja? Vain demokratian ja etiikan liitto takaa kestävän politiikan, joka esimerkiksi sosiaalipoliitikassa tarkoittaa sitä, että ansiosidonnaisen turvan varijat alkavat tunnustaa vastuun, tinkiä omasta edustaan perusturvan hyväksi. Ilman etiikkaa demokratia on susien maailma, jossa vahvojen enemmistö liittoutuu heikkoja vastaan.

Arvoisa puhemies! Koska tunnustamme, että eettisen universalismin — joka filosofi Thomas Wallgrenin mukaan lähtee siitä, että kaikki ihmiset ansaitsevat toteutuneen ihmisarvon — eettisen universalismin ja vaurauden lupauksen välillä on äärimmäinen jännite? Tekniikalle ja rahataloudelle ominaista on se, että kaikkien hyvien puolien rinnalla ne tuottavat moraalista välinpitämättömyyttä. Jos me valitsemme kehityslin-

jaksemme rahan, tieteen ja tekniikan liiton, meidän on opittava häikäilemättömyyttä. Eikä se ole vaikeaa. Minkään varjolla ei voi aiheuttaa niin paljon kärsimystä kuin kehityksen.

Tästä seuraa se, että arvoon nousevat ihmiset, joista on aiheuttamaan kärsimystä, jakamaan kansaa niin moneen osaan, kuin on tarkoituksenmukaista, ja heidän tärkein tehtävänsä on totuttaa ihmiset häikäilemättömään talouspolitiikkaan. Markkinat suuttuvat — sillähän meitä on viime vuosina peloteltu enemmän kuin mil-lään.

Mikä sitten on toinen tie? Ei tarvitse olla val-lankumousromantikko, kun sanoo, että on toin-tenkin tie: etiikan ja demokratian tie. Ei se ole helppo tie. Se vaatii tinkimistä, luopumista, jaka-mista, mutta se herättää kuitenkin tietoisuuden aineettoman omaisuuden arvosta. Molemmat tiet johtavat valtaisiin muutoksiin nykyseen verrattuina, mutta muutos on väistämätön. Ja meidän on valittava muutoksista se, johon tah-domme uskoa. Me voimme olla fatalisteja ja sa-noa, että käy niin, kuin on hyvä. Tai me voimme uskoa, että maapallossa on kahvat, että kehityk-sen suuntaan voidaan vaikuttaa, että me päätäm-me, että se muutos, joka väistämättä tulee, on se, jota me tahdomme. Valinnan aika on nyt, ja meidän se on tehtävä.

Arvoisa puhemies! Siitä meidän pitäisi enem-män keskustella, tässäkin. Mutta se on vaikeaa siksi, että se on epäkonkreetti asia eikä siitä ole fysikaalista näyttöä eikä sen käsittelyssä ole min-käänlaista kalupakkia avuksi ottaa. Se on vai-keaa siksi, että valintaa ei tehdä laskennallisten ja oletettujen arvojen varassa, vaan sisäisen maail-man. Ja sisäisestä maailmasta tänä yltiörationaa-lina teknoedistysuskon aikana ei ole sopivaa pu-hua. Meidän on vain hinnalla millä hyvänsä rien-nettävä edistyksen junaan kysymättä, mitä on edistys, johon me olemme matkalla.

Meidän on valittava häikäilemättömyyttä tai jakamista kunnioittava politiikka. Se on valinta, joka kansakunnan on tehtävä tai sitten suostutta-va ottamaan vastaan se muutos, mikä sattuu tulemaan, ja luotettava juopon tuuriin siinä sel-viytymisessä. Siihen valintaan tästä talosta pitäisi lähteä eväitä: rohkeutta, visioita, yhteistä tahtoa.

Arvoisa puhemies! Minä olen puoleni valin-nut. Valitsen etiikan ja demokratian, vaivalloisen mutta kannattavan tien. En liity niihin, jotka antavat talouden korvata politiikan maailman suunnan antajana. Minun maapallossani on kah-vat.

Edustajat Laitinen ja Penttilä merkitään läsnä oleviksi.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos ed. Suholalle erittäin hyvästä ja ajatuksia herättävästä puheenvuorosta.

Hän totesi muun muassa, että nyt on vakavan keskustelun aika. Tulevat väkisinkin mieleen ne monet vaatimukset viime eduskuntakaudesta, jolloin tässä salissa toistamiseen, moneen ottee-seen, vaadittiin arvokeskustelua siitä, miten Suo-men asioita kehitetään, minkälaista yhteiskunta-politiikkaa harjoitetaan.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana tässä maassa on istunut kolme hyvin erilaista hallitus-ta: sinipuna, sinivihreä ja sateenkaari. Jokainen hallitus on varmasti pyrkinyt tekemään hyvää. Sinipuna teki hyviä asioita: Paransi perhepoli-tiikkaa, alensi veroja. Sinivihreä porvarihallitus joutui laman kourissa leikkaamaan, mutta sekin perusteli politiikkaansa eettisyydellä, sillä ettei pidä tehdä velkaa tuleville sukupolville. Nyt istu-va hallitus on jatkanut samaa linjaa, jolla sen politiikalle löytyy myös eettisiä perusteluja.

Ed. Suholan toive siitä, että pystyisimme mo-raalis-eettiseen päätöksentekoon, on varmasti hyvin oikea. Miettiä vain sitä, mikä on se väline, instrumentti, keskustelufoorumi, mikä on sellai-nen parlamentaarinen komitea, joka pystyy löy-tämään suomalaisen yhteiskunnan kehittämisel-le uuden maailmanselitysmallin. Siinä kysymystä meille kaikille.

Ed. P e n t t i l ä (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Oli hyvin mielenkiintoista kuul-la ed. Suholan puhuvan. Jos ymmärsin oikein, ed. Suholan puheenvuorossa oli kysymys edis-tyksen kritiikistä, siitä että 200 vuotta kestänyt liitto tieteen ja taloudellisen kasvun välillä on selvästi ongelmassa. Näinhän juuri on. Yhdyn siltä osin analyysiin.

Mutta se, mistä hän ei puhunut, oli se, että edistyksen esiinmarssi alkoi valistuksen ihantees-ta, siitä ihanteesta, että on yksilö, joka on vapaa autonominen toimija. Mielestäni se ihanne pitäi-si uudelleen palauttaa voimaan, että politiikka lähtee yksilön autonomian vahvistamisesta. Siinä mielessä voimme olla yhtä mieltä siitä, että edistyksen 200 vuotta on ollut ehkä tietyllä taval-la teolliseen aikakauteen sopiva tapa tulkita va-listuksen filosofiaa, mutta että nyt, kun olemme siirtymässä aivan uudenlaiseen yhteiskuntaan, tämä tulkinta pitää suorittaa uudelleen.

Haluaisin tässä ehkä hieman sekavassa vastauspuheenvuorossani vain todeta sen, että meidän ei tarvitse uudelleen ajatella niitä eurooppalaisen demokratian peruslähtökohtia, jotka valistusfilosofia loi. Meidän täytyy vain miettiä, miten ne uudestaan pannaan täytäntöön.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenvuoro oli todellakin mielenkiintoinen demokratiankin näkökulmasta, joka tietenkin tavallaan on ollut kriisissä niin kauan, kuin se on ollut. Johtaminen on ongelma tällä hetkellä ihan missäpäin maailmaa tai maata tahansa. Koska väkiluku kasvaa ja ongelmat kasvavat, kansalaisten vaatimukset päälukuun nähden myös kasvavat.

Hienosti esitettyyn tekstiin sisältyy kuitenkin yksi sellainen asia, joka mielessäni jälleen särähti. On tietysti keskustalaiselle ajattelulle ominaista, että palkkatyötä tekevät ihmiset olisivat eettisesti jotenkin huonompia kuin muut, että he eivät ajattelisi näitä ns. vähempiosaisia, joita ed. Suhola tarkoitti. Kun ajatellaan esimerkiksi Kansaneläkelaitosta, miten sen varat kerätään? Ne kerätään palkkatyön pohjalta. Jos eivät siitä kerätyt varat riitä eli työnantajan maksamat maksut osana palkkaa tai työntekijän maksamat maksut, sitten rahat otetaan verotuksella, ja taas tuloverotuksessakin palkkatyön merkitys on tavattoman suuri.

Päinvastoin, tilannehan on mennyt siihen, että jos verrataan eläkeläisiä, niin eläkeläisen kohdalla, joka on ollut kymmeniä vuosia töissä ja saanut pientä palkkaa, hänen työeläkkeensä on neljäntönnen paikkeilla ja hän saa käteen käytännössä tonnin enemmän kuin se, joka ei ole koskaan ollut palkkatyössä, joka ei ole lähtenyt joka aamu töihin. Tämä ei suinkaan kannusta palkkatyön tekemiseen.

Niin kuin olen monta kertaa sanonut, esimerkiksi Venäjän nykyinen parlamentti lähtee siitä, että palkkatyö ja siihen liittyvä sosiaaliturva heidän selvitystensä mukaan verrattuna Yhdysvaltoihin on se, jota hekin haluavat seurata.

Minusta tämä oli puheen huono kohta.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Suholan puhe oli loistelias niin kuin tavallisestikin. Kuitenkin toivoisi, että hän hieman avaisi tätä etiikkaa, josta hän puhuu. Etiikka on mielestäni kovin monimuotoista ja tulkinnoille altista. Se ei ole ikään kuin yksi leima, jonka voimme lyödä tavaroihin, asioihin ja puheisiin.

Ed. S u h o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielelläni kävisin etiikasta pitkänkin keskustelun. Toivottavasti löytyy se foorumi, johon ed. Perho viittasi. Minä ymmärrän etiikalla lähinnä elämän kunnioittamista hyvin laajasti, ja minun etiikkani sisältää myös ajatuksen jakamisesta ja toisen huomioon ottamisesta kaikissa oloissa.

Ed. Skinnarille sanoisin, että minä vanhana palkansaajana ja kohtuullisen vanhana pääluottamusmiehenäkin viimeksi vihaisin palkansaajaa tai väheksyisin hänen arvoaan tässä tasavallassa. Mutta se, mitä minä koetin siinä lyhyessä lauseessa sanoa, oli lähempänä sitä todellisuutta, että — viittaan edelleen pääluottamusmiesaikoihin — silloin, kun oli joillakin jaettava, silloin kun esimerkiksi graafisella teollisuudella meni lujaa mutta muilla ei mennyt, meidän piti keksiä kaikkia jippoja, joilla saimme raavituksi rahaa itsellemme. Minä ihmettelin, mikä on "saunalisä" esimerkiksi. Se oli liisiin piilotettu lauantain iltavuorolisä, joka oli 2,5-kertainen. Tämä siksi, että kun oli jaossa jotakin, jota meillä oli mahdollisuus raapia itsellemme, me teimme sen. Tarkoitin sitä, että yhtiöpäisen oman edun valvonnan rinnalle voisimme ihan oikein miettiä uudenlaista jakamisen politiikkaa.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän puhemiestä, että saan vielä käyttää puheenvuoron tässä, koska minusta on aina ilo kuunnella ed. Suholan puhetta, ja puhetyön tietynlaisena ammattilaisena tunnustan, etten koskaan samaan pystyisi. Samoin totean, että kun tässä talossa on esitetty hyvin paljon viime aikoina kirjallisia taitoja, siltäkin kannalta nämä puhetyön taidonnäytteet ovat hyvin kaivatut.

Materialismin kritiikki, henkilökohtaisen eduntavoittelun kritiikki, kapitalismin kritiikki, rahan, tieteen ja teknologian liiton kritiikki, kaikki se, mitä ed. Suhola harjoitti, on minusta kovasti paikallaan. Myöskin itse ihmettelen, minkä takia harrastamme sitä niin vähän. Senkö takia juuri, että markkinat suuttuvat? Minusta tässä oli se oivallus, minkä ed. Suhola puheenvuorossansa löysi.

Se, missä minusta täytyisi jossakin määrin olla hyvin varovainen, on se, että etiikkaa ei koskaan saisi käyttää minun mielestäni väärin — enkä nyt sano, että ed. Suhola niin teki — leimaamalla sillä tai käyttämällä sitä niin, että se olisi ikään kuin lyömäse kohdistuen toisten perusteluihin toi-

mia jotenkin toisella tavalla oman vakaumuksensa pohjalta.

Mutta jotta tämä keskustelu jatkuisi, olisi syytä pohtia, milloin me saisimme tähän koko edustajajoukkona aikaa esimerkiksi niin, että se tapahtuisi hyvissä ajoin vaikkapa ennen budjetti-riihtiä.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Viitan puheenvuorossaan pyrki varmasti hyvin rakentavalla tavalla arvioimaan kahta hallitusta, ja lopputulos oli, että molemmat ovat epäonnistuneet nuorten kohdalla. Häneltä jäi kuitenkin muistamatta se, mistä tämän eduskunnan istuntokausi alkoi: hallituksen ensimmäisistä, pikavauhtia tähän saliin tuoduista leikkauksista. Niitä oli kolme asiaryhmää: opintotuesta 125 miljoonaa markkaa, lapsiperheiltä muistaakseni lapsilisistä suuri summa ja kolmantena nuorten viljelijöiden pinta-alalisan tuntuva leikkaaminen. Kolmesta ensimmäisestä hallituksen leikkauksesta kaksi kohdistui suoraan nuoriin. Minusta se oli jonkinlainen arvovalinta tältä hallitukselta. Sen jälkeen se on tehnyt kaksi työmarkkinatukeen liittyvää rajua ratkaisua, joita voi jossakin määrin myös ikä-syrjinnäksi kutsua.

Ed. Luhtasen tilastokikkailu maatalouden tuoloilla vuosien 1993—1994 kohdalla tuo lähinnä mieleen kysymyksen, minkähän takia, niin kuin tuoreimmatkin työttömyysluvut kertovat, maataloudesta niin monet luopuvat melkein siinä tahdissa, kuin irti pääsevät, 10 000—15 000 vuodessa. Näissä maatalouden tilastoissa kannattaa varmaan ottaa huomioon vuosittaiset satovaihtelut, kannattaa ottaa huomioon se, että jos kymmenen vuoden perspektiivillä katsoo, niin kymmenessä vuodessa 100 000 pienintä tilaa jää pois. Tilastoissa jäljelle jäävien keskikoko on paljon suurempi ja tulotaso ilman muuta suurempi kuin keskimäärin kymmenen vuotta aikaisemmin. Ehkä maatalouden kohdalla rehellisintä olisi arvioida todellinen tulotasotilanne ensimmäisten EU-vuosien jälkeen ja katsoa sitten, kannattaako kadehtia. Minun isovanhempi molemmilta puolilta olivat maatalouden harjoittajia. Omat vanhempi eivät ole olleet, ja arvioisinpa, että omat lapseni eivät sille alalle pyri. Ei siellä elä sillä tavalla, joten jos on koulutuksen kautta muuta ammattia saatavissa, muun ammatin valitsevat.

Omaan tilastonikkarointiin syylistyi myös eilen pääministeri. Hän useaan otteeseen väitti ja vakuutti salissa, että työttömyyden aleneminen

on viime kuukausina kiihtynyt. Keskeisin sanoma vastauksena keskustan välikysymykseen oli, että työttömyyden aleneminen on viime kuukausina kiihtynyt. Tänään on julkistettu Tilastokeskuksen elokuun raportti. Se kertoo kaksi vertailukelpoista lukua: Vuodentakaisesta elokuusta tämän vuoden elokuuhun työttömyyden taso on laskenut vuodessa yhdellä tuhannella. Edelleen todetaan, että kausitasoitettu työllisyys on pysynyt lähes ennallaan huhtikuusta lähtien, kuvajassa on suora viiva huhtikuusta elokuuhun kausitasoitettuna. Mitä sellaista työttömyyden alenemisen kiihtymistä viime kuukausina on tapahtunut, että pääministerillä on kanttia tulla tälle salille, kansan valitsemalle eduskunnalle, vakuuttamaan, että työttömyyden aleneminen on viime kuukausina kiihtynyt, kun valtion omistama Tilastokeskus väittää omilla tilastoillaan juuri päinvastaista?

Myönteistä tässä Tilastokeskuksen raportissa on, että työpaikat lisääntyivät palvelualoilla lähes 60 000:lla viime vuoden elokuusta lähtien. Mutta monilla muilla aloilla on menty heikompaan suuntaan. Työttömyys on niin vakava ongelma Suomelle, että minusta kannattaa olla rehellinen. Ministeri Niinistö viikko sitten kokouksen vaaliavauksessa oli rehellinen tunnus- taessaan lopultakin, että pelkkä talouskasvu ei tule ratkaisemaan työttömyysongelmaa. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että talouskasvun varaan hallitus laski paljon enemmän, kun se aloitti toimintansa, kuin mille on ollut katetta.

Meillä on käyty viime vuosien aikana kahdet merkittävät vaalit. Molempien vaalien aattona vaaleissa voittaneiden sanoma oli se, että tarvitaan enemmän poliittista tahtoa työttömyyden nujertamiseen. Luotiin sellainen mielikuva, että työttömyyden nujertaminen vaatii lisää poliittista tahtoa, ja kunhan sitä kansan tuella saadaan, asiat ratkeavat. Vaalivoittoja tuli, mutta miten on käynyt? Ilmeisesti hallitus odotti, kun se ensimmäistä budjettia laati, että työttömyys alenee vähän kuin itsestään 14,5 prosenttiin, mikä on tämän vuoden budjettikirjassa luku. Mutta ei näin käynytäkään. Pääministeri eilen vastauksessaan valitti nimenomaan sitä, että talouskasvu hiipui ja sen myötä myös työllisyystavoitteesta kadotettiin ote. Onko tosiaan niin, että hallituksella ei muuta ollutkaan taustalla, kun se lähti liikkeelle, teki omia lupauksiaan ja tavoitteitaan, kuin se, että talouskasvu ratkaisee asiat? Me emme tähän ole uskoneet, ja samalla pitää lopultakin kertoa hallitukselle, että on tehtävä muuta-kin, on tehtävä paljon muuta.

Kun tämä talouskasvussa epäonnistuminen nyt tunnustetaan, ehkä olisi myös poliittisen moraalin kannalta hyvä tunnustaa se, että myös edellisellä kaudella oltiin hirmuisissa vaikeuksissa, kun talous suorastaan romahti alta pois. Vuonna 91 yli 7 prosenttia kansantuotteesta katosi, kasinotalouden laskut lankesivat päälle ja työttömyys kasvoi räjähdysmäisesti. Ehkä siinä olisi jotakin muutakin voitu tehdä, mutta tulos oli se, että työttömyys räjähti käsiin, ja talouden romahdus oli siinä pääsyy.

Meitä syytettiin siitä, että hallituksella on vastuu kaikissa olosuhteissa, emmekä voi paeta sen taakse, että bkt:n lasku aiheutti suuren osan tästä työttömyydestä, emmekä me paenneetkaan. Nyt kuitenkin nykyinen hallitus tuntuu haavevan selityksen siitä, että kun talouskasvu hiipui, sen tähden tavoitetta ei voida saavuttaa.

Tämä tavoite on myös mielenkiintoinen. Sosialidemokraattien ryhmäpuheenjohtaja ed. Paasio eilen ensinnäkin unohti sen, että tavoitteena oli nelivuotiskausi eli maaliskuu — huhtikuuhun 99 työttömyys puolitetaan. Hän puhui ryhmäpuheenvuorossaan vuosituhanneen vaihteesta ja sitten totesi vapaasti referoiden, että se voi siitä vuodelta tai kahdella lykkäytyä ja tärkeintä on suunta. Mutta jos se vuosituhanneen taitteesta vielä kahdella vuodella lykkäytyy, ollaan jo vuoden 2002 lopussa eli lähes seuraavankin vaalikauden lopussa. Minusta ei ole ollenkaan yhden tekevää, puolittuuko työttömyys neljässä vai yli seitsemässä vuodessa. Poliittisen moraalin kannalta olisi tärkeää, että niistä tavoitteista, jotka asetetaan, pidettäisiin kiinni ja tunnustetaan sitten selvästi, jos tulosta ei saada aikaan.

Arvoisa puhemies! Ed. Suhola äsken viittasi eilen julkistettuun tutkimukseen, ei kansan kättäjaosta vaan kansan jakautumisesta kolmeen osaan: hyväosaisiin, selviytyjiin ja putoajiin. Se kertoo ennen muuta sen, että markkinat hyvin laajasti ottaen ovat jakamassa kansaa selviytyjiin ja putoajiin, jopa syrjäytyjiin. Sen vastapainona julkisella vallalla pitää olla vastuu siitä, että julkisen vallan käytössä olevilla toimenpiteillä lievitetäisiin tätä kehitystrendiä. Sen tähden keskustakin oman välikysymyksensä teki, että kansakunta havaitsisi sen vakavan kehityssuunnan, jossa ollaan ja jossa kansa on selvästi jakautumassa kahtia, ehkä jopa kolmeen eri osaan. Julkisen vallan on vakavasti tähän puututtava.

Ed. Soininvaara merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Viitanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen kommentoi puheenvuoroani, minkä johdosta toteaisin seuraavaa: Tämä hallitus aloitti toimintansa sillä, että sillä oli edessään 20 miljardin markan säästöt, mikä johtui siitä, että keskustavetoinen hallitus oli kuusinkertaistanut valtion velan hallituskautenaan ja talous oli tietenkin saatava kuntoon. Lienee itsestään selvää, että kenenkään hyvinvointi ei varmaan ainakaan voi lisääntyä, jos näin suuriin leikkauksiin joudutaan.

Puhuttiin myös arvovalinnoista, joita hallitukset ovat tehneet. Mielestäni tässä hallituksessa on jotakin myönteistäkin. Arvovalintoja on selvästi tehty koulutuksen suuntaan, panostettu korkeakouluihin, työpajoihin, oppisopimuskoulutukseen, mikä on pelkästään myönteistä kehitystä; sitäkin löytyy.

Mutta mikä on keskustan oma arvovalinta? Se on ollut olevinaan jokin ”työreformi”. Puhutaan joustoista siitä huolimatta, että meillä on jo joustavat työmarkkinat. Suomeksi sanottuna tämä tarkoittaa yleissitovuudesta luopumista, mikä taas tarkoittaa sitä, että työajastasi, irtisanomistasi ja palkastasi sopii työnantaja itsensä kanssa ja työntekijän oikeudet olkoot jokin historiallinen jäännös. Mielestäni jopa nuorten tulevaisuuden kannalta olisi erittäin toivottavaa, että myös heillä joskus olisi oikeus työsuhteisiin, joissa edes jonkinmoinen työsuhteturva olisi sopimusmenettelyllä taattuna.

Ed. Perho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen viittasi kansakunnan kolmijakoon ja totesi, että yhteiskunnan on huolehdittava niistä, jotka ovat huonoimmassa asemassa, syrjäytymässä. Minusta monet hallituksen toimet ovat tähänneet juuri siihen, että työttömyyden kautta tapahtuva syrjäytyminen voitaisiin estää.

Muun muassa työttömyysturvauudistukset osaltaan tähtäävät siihen, että kuilu täydellisen työttömyyden, totaalisen työttömänäolon, ja työssäolon välillä umpeutuisi.

Myös veroratkaisu osaltaan tähtää siihen, että työn vastaanottamisen kynnys alenee.

Työmarkkinatarkkijärjestelmä pyrkii myös siihen, että ammattitaidottomuudesta johtuvaa syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä.

Niin kuin ed. Vanhanen hyvin tietää, työmarkkinatukea ei evätä niiltä, joilla on ammattikoulutus tai joilla on työhistoriaa.

Mielestäni hallituksen monilla toimenpiteillä on pyritty ja myös päästy juuri päinvastaiseen

lopputulokseen kuin ed. Vanhanen puheenvuorossaan antoi ymmärtää.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ed. Vanhanen paljasti puheessaan sellaisen seikan, että tilastoihin voi todella suhtautua monella tavalla. On ollut hyvin veikeätä se, että toista päivää puhutaan tilastoista ja suurin tilastoluku näyttää olevan se, josta ei saa tinkiä, jota ei saa selittää, josta ainakin keskusta pitää tiukasti kiinni, ja se on työttömyystilasto. Muun muassa ed. Aho eilen esitti minusta työttömyydestä aivan uskomattomia käsityksiä eikä antanut tippaakaan periksi tietysti siinä, voiko näitä lukuja lukea toisellakin tavalla. Mutta heti, kun minä luen suoran pätkän maatalousyrittäjien tuloja koskevasta tilastollisesta katsauksesta, se vaatii selityksiä, se vaatii taustoja.

Rouva puhemies! Näin on, kaikilla tilastoluville on taustansa ja selityksensä. Tämän minä juuri halusin osoittaa.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viitanen on keskustan työreformin ymmärtänyt aika tavalla vikaan, jos hän ajattelee, että me pyrimme järjestelmään, jossa työnantajan itsensä kanssa sopii työntekijän irtisanomisesta, palkasta ja muista ehdoista. Ehkä tällainen tulkintavirhe on yleisempikin nyt tälle yhteiskunnalliselle keskustelulle, jossa valitettavasti puhumme toistemme ohitse aika tavalla, eikä sitä voi muuta kuin valittaa.

Ed. H o l o p a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Suhola piti todella kauniin puheenvuoron. En käy kiinni sen sisältöön, vaan totean, että oma puheenvuoroni on paljon arkipäiväisempi ja iso osa sen aiheista jo moneen kertaan tullut esille. Palaan myös vanhaan siitakin huolimatta, että sanotaan, että tikulla silmään sitä, joka vanhoja muistelee. (Ed. Aittoniemi: Me korjaamme sitten!) — Korjataan vain!

Keskustan välikysymyksessä on nostettu esille suuri työttömyys ja hallituksen toimien aiheuttama kansan kahtia jakaminen. Huomiota on kiinnitetty myös vapaiden markkinavaimien hallintaan. Nämä kaikki ovat asioita, jotka ovat todella vakavia ja huomionarvoisia. On kohtuutonta, että yli 400 000 ihmistä on edelleen työttöminä ja alueellinen yhdenvertaisuus on vaarassa.

Kuitenkin välikysymys tulee hieman kyseenalaiseen valoon, kun muistaa edellisen, keskustajohtoisen hallituksen "saavutukset". Silloin

työttömyys kasvoi 100 000:sta lähes 500 000 ja valtion velka 60 miljardista 340 miljardiin. Ei tietenkään voi sanoa, että koko kehitys olisi ollut keskustan syy, vaan se on pitemmän ajan kehitystä. Mutta ei myöskään voi sanoa, että keskustavetoinen hallitus olisi ollut täysin syytön kehitykseen. On vain rehtiä ottaa myös vastuut.

Helposti unohtetaan, että juuri tuolloin jaettiin kansaa rajusti kahtia. Kansalaisten ylivelkaantuneisuuden ja ajan epävarmuustekijöiden johdosta kotimarkkinoiden liikkeellelähtö on ollut todella hidasta, ja kansan jakaminen kahtia on jatkunut edelleenkin. Muun muassa devalvaatioiden seurauksena kolmisenkymmentätuhatta yritystä teki konkurssin ja tuli lisää työttömiä noin 100 000. Nämä konkurssin tehneet pienyritykset leimautuvat yhä epäkelvoiksi kansalaisiksi, ja heidän ammattitaitonsa on enää vaikeasti hyödynnettävissä. Heillä olisi paljon tietotaitoa, mutta miten se hyödynnetään?

Kuitenkin parissa yössä devalvaatioiden tuomat jopa useiden satojentuhansien markkojen lisävelat silloin, kun noita velkoja jouduttiin maksamaan, nimenomaan kun kysymyksessä olivat ulkomaiset luotot, ripustivat myllynkiven monen yrittäjän kaulaan ja veivät runsaasti työttöläisuuksia. Miten on sitten henkisten seuraamusten laita?

Käsien pesu ongelmista, joihin ainakin osittain on itse syyllinen, ja vielä likaisten käsien pyyhkiminen nykyisen hallituksen pyyhkiinään tuntuu epäkorrektilta. Toisaalta, kun ajattelee opposition roolia suhteessa hallitukseen ja vaalien läheisyyden, ymmärtää tehdyn välikysymyksen. Kun työttömyys viime hallituskaudella oli noussut ensin 400 000 ja sitten hitusen heilahtanut hallituksen lopputaipaleella alaspäin, ei se anna oikeutusta opettajan rooliin, eikä siitä kannata kovin paljon ylpeillä. Jos huoli työttömyydestä olisi ja on aitoa, on se kunnioitettavaa. Työttömyys on liian korkealla.

Minua on kaiken aikaa ihmetellyt myös se, että työreformiohjelma on nostettu sellaiselle korokkeelle, jolle se ei kuulu. Se ei ole mikään ratkaisu ongelmiin. (Ed. Ala-Nissilä: Mikä se ed. Holopaisen ratkaisu on?) Miksi ei kerrota tarkalleen työreformista, mitä se sisältää, mitä se korjaa ja mitä se merkitsee yksilön tasolla. Esimerkiksi pienille työpaikoille ulotetut sopimusoikeydet olisivat omiaan todellakin jakamaan kansaa kahtia ja tekemään kansalaisista kahden kerroksen väkeä. Syntyisi halpatyövoimaa, mutta työttömyys ei juuri helpottaisi.

Ihmetyttänyt on myös se, että jatkuvasti puhutaan työelämän jäykkyyksistä ja tarvittavista joustoista, jotka toteutuessaan toisivat lisää työpaikkoja. Eiköhän ole kumminkin niin, että työpaikkojen synty riippuu pitkälti siitä, miten jokin tuote tai palvelu menee kaupaksi ja minkälaisia yritysideoita on olemassa ja miten niitä jalostetaan. Välillisten työvoimakustannusten vaikutusta työllisyyteen on tietenkin asiallista tarkastella, mutta samalla on muistettava työntekijöiden asema työssä ollessa ja vielä sen jälkeenkin.

Myös kolmikannan arvostelu ihmetyttää. Muun muassa syksyllä 95 solmittu työmarkkinaratkaisu on luonut hyvät edellytykset hoitaa asioita sopien eikä ylhäältä määräten. Se on luonut mahdollisuuden myös talouden hallintaan saamiseen. Tyydytyksellä panin aiemmin merkille, että kokoomuksen ryhmän taholta todettiin, ettei se aio heikentää työsuhdeturvaa, ei kannata raakaa hintakilpailua eikä matalapalkkaratkaisuja, vaan perustaa kaiken korkeampaan osaamiseen.

Olen myös järkyttynyt siitä tavasta, jolla osa eduskunnasta on käynyt keskustelua ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta. Onko ansiosidonnaisella työttömyysturvalla elävä hyvätuloinen ja hyväosainen? Hänenkin on hoidettava ne velvoitteet, jotka ovat syntyneet hänen vielä työssä ollessaan, muun muassa syntyneet asunto-, opinto- ym. velat. Lisäksi on voitava huolehtia perheen toimeentulosta ja asumisen kustannuksista. (Ed. Aittoniemi: Jos työhaluja ei ole, niin mitäs siinä sitten?) — Kenellä niitä työhaluja ei ole?

Tunnettu ja nyt jo edesmennyt poliitikko Ahti Karjalainen totesi aikoinaan: ”Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa.” Niin on varmasti ollut niillekin, jotka nytkin ilman omaa syytään ovat joutuneet työttömiksi, vaikka paljon mieluummin haluaisivatkin käydä työssä. Onhan palkka aina suurempi kuin ansiosidonnainen päiväraha. Aivan liian usein päivärahasta ollaan turhan kateellisia. Siitä on lähes päivittäin konkreettisia esimerkkejä täällä eduskuntapuheissa. Vieläkö työttömät tarvitsevat painolastia harteilleen, eikä heille sitä jo riittävästi ole koottu?

Ihmettelen suuresti myös sitä, miksi keskusta syyttää nykyistä hallitusta EU-jäsenyyden maataloudelle aiheuttamista ongelmista. Edellinen hallitus neuvotteli maataloudelle pohjoisen tuen, mistä sille kuuluu kiitos, mutta sai eteläisen Suomen maataloustukea koskien vain varauman neuvotella uudelleen. Niinpä nyt näitä neuvottelualtuuksia on tämä hallitus toteuttanut ja neu-

vottellut 141 artiklan mukaisesta vakaviin vaikeuksiin joutuneiden alueiden tuesta, siis Etelä-Suomen tuesta. Miksi nyt syytetään sellaisesta, mitä itse ei ole kyennyt hoitamaan? Minusta ed. Pulliainen kuvaili puheenvuorossaan tätä asiaa hyvin osuvasti.

Olen ollut itsekin rakentavan kriittinen muun muassa aluepolitiikan suhteen, hyvin huolestunut muun muassa itäisen Suomen kehityksestä. (Ed. Ala-Nissilä: Yksi tienpätäkä oli budjetissa!) — Siinä mielessä olen tyytyväinen pääministeri Lipposen toissa päivänä julkaisemiin tietoihin, että lisäbudjetissa ollaan suuntaamassa resursseja Itä-Suomeen. (Ed. Väistö: Entä Pohjois-Karjala?) Eilen hän totesi, että työttömyys on laskenut lukuun ottamatta Pohjois-Karjalaa ja Kainuuta. Eikö tämä, jos mikä, ollut tosiasioiden tunnustamista? Tämä on varsin rohkaisevaa, ja jaksan uskoa, että pääministeri Lipposen puheille tulee katetta lisäbudjetin tai lisäbudjetien myötä. Ellei tule, niin sitten olen todella pettynyt. (Ed. Ala-Nissilä: Läänikin teiltä viedään, ed. Holopainen!) — Ketkä sen vievät?

Olen huomattavasti optimistisempi kuin täällä eilen ed. Väistö, joka on samasta Pohjois-Karjalan vaalipiiristä. On syytä muistaa, että Itä-Suomi-työryhmän työ alueen kehittämiseksi on ollut kesken ja on ollut vain väliraportti ja loppuraportti valmistuu vasta näinä päivinä tai lienee juuri valmistunut. Kun työryhmä asetettiin nimenomaan pohdiskelemaan Itä-Suomen ongelmia ja tekemään ehdotuksia niiden hoitamiseksi, on kohtuutonta vaatia konkreettisia päätöksiä ja resursseja, ennen kuin varsinaisia ehdotuksia työryhmältä on tullut.

Väläkysymyskeskustelun aikana on aseteltu voimakkaasti maaseutua ja kaupunkeja vastakkain. Mielestäni tämä on epäoikeudenmukaista. Työtön, asunnoton, sairas jne. on aivan yhtä arvokas riippumatta siitä, missä hän asuu. Sen takia on voitava rinnakkain huolehtia sekä maaseudulla, alleviivattuna: maaseudulla, asuvien että kaupunkilaisten hyvinvoinnista. Keskinäinen riitely ei rakenna mitään. Tarvitaan yhteistyötä, jossa muistetaan ihminen alueiden sijasta tai niiden kanssa.

Arvoisa rouva puhemies! Työllisyyden parantamista me kaikki toivomme, mutta tavoitteen saavuttamisen keinoissa näyttää olevan aika-eroja. Samoin sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden vähentämiseen on syytä pyrkiä. Väläkysymyksen tekijöiden huoli on aiheellinen. Mutta mikä on sen painoarvo, kun muistaa, mitä tapahtui edellisellä hallituskaudella? Jäikö silloin

tekemättä jotakin sellaista, mitä nyt istuvalta hallitukselta vaaditaan, vai tuliko tehtyä sellaista, mitä nyt vaaditaan korjattavaksi? Eivät hallituksen kaikki ratkaisut tyydytä minuakaan, minä toin esille talousarvion lähetekeskustelupuheenvuorossani. Kuitenkaan en usko nyt välikysymyksen tehneidenkään kykyihin ratkaista olemassa olevia ongelmia, vaan toivon, että hallitus pystyy jatkossa ottamaan lähetekeskustelussa esille tulleita asioita huomioon ja toimimaan sen mukaisesti.

Edustajat Liikkanen ja Jääskeläinen merkitään läsnä oleviksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S.-L. Anttila.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Holopainen, kun tulette Pohjois-Karjalasta, teillä on kyllä erityinen vastuu Pohjois-Karjalan tulevaisuudesta. Seitsemästä kansanedustajanpaikasta neljä tuli sosialidemokraateille melkoisten vaalilupauksen jälkeen. Mitä on tullut? Yksi tienpätkä on lisätalousarviossa, läänikin menee jnp. Kyllä todella pitäisi saada jotain tekoja aikaan.

Mutta itse tämä vastauspuheenvuoro, arvoisa puhemies, liittyy työllisyyteen. Se on niin, ed. Holopainen, että työllistämispäätökset tehdään yrityksissä työpaikoilla. Me emme täällä eduskunnassa puhumalla työllistä. Me emme täällä eduskunnassa muutoinkaan työllistä — joskus joku vahtimestari tänne palkataan. Nyt meidän täytyy muuttaa näitä järjestelmiä sillä tavalla, että yritykset voisivat paremmin työllistää ja työntekijät voisivat paremmin työllistyä.

Aito työllisyys on vuoden aikana, niin kuin tilastot näyttävät, todellisuudessa heikentynyt. Näin ollen ja kun talouskasvukaan ei ole niin hyvä, kuin pääministeri täällä kävi eilen puhumassa, me emme pääse eteenpäin puhumalla ja talouskasvua odottelemalla, vaan vaaditaan rakenteellisia uudistuksia, työreformia, ja se meidän täytyy rehellisesti tunnustaa, jos ja kun työllisyyttä aiotaan hoitaa. Ei työttömien edessä tällainen epärehellinen linja kauan kestä eikä poliittinen järjestelmäkään mielestäni tällä pohjalla.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Nämä ongelmat, joita tässä on vuodet kärsitty, syntyivät 80-luvun loppu-

puolella osin pitkässä juoksussa, niin kuin olen sanonut, osin virheellisestä talouspolitiikasta Holkerin hallituksen aikana. Nämä konkreettisoituivat vasta Ahon hallituksen aikana, jolloin ongelmat kaatuivat syliin. Te sosialidemokraatit kyllä tiesitte nämä tulevat ongelmat, koska kieltäydysitte hallitusneuvotteluista vuonna 91, kun Louekoski sanoi, että alkää menkö hallitusneuvotteluihin, Suomessa tulee niin huonot ajat. Keskusta kuitenkin kantoi vastuun yhdessä kokoomuksen ja muiden hallituspuolueiden kanssa tästä tilanteesta, ja niiden toimenpiteiden jälkeen, mitä suoritettiin, saitte toiminnan pohjaksi hyvin terveen talouden, mutta te ette ole kehittäneet eteenpäin yhtään. Päinvastoin olette taantuneet.

Mitä tulee leikkauksiin, niin keskustahallituksen aikana kuormitus yhteiskunnan taloudesta jaettiin tasaisesti kaikille. Verotusta kiristettiin niiltä, joilla oli siihen varaa, ja tulonsiirtoja leikattiin tietysti pienosaisimmilta, mutta tämä kuorma jaettiin tasaisesti kaikkien suomalaisten kesken näitten vuosien aikana.

Mutta mitä te olette tehneet? Kun te tulitte hallitukseen, leikkasitte ensin tulonsiirroista niiltä, jotka ovat kaikkein heikoimmassa asemassa, vain niiltä. Isotuloiset jäivät vallan ilman mitään osuutta siinä. Nyt kun on varaa ollut vähän jakaa — tai ainakin vaalien läheisyydessä on ilmennyt, että on jotain jaettavissa — te olette antaneet verohelpotuksia suurituloisille ja jättäneet pienituloiset, joilta leikattiin aikaisemmin teidän toimestanne, osattomiksi tästä jaosta, mikä on verohelpotusten yhteydessä. Alkää puhuko mitään epätasapuolisuudesta Ahon hallituksen aikana. Te olette oikein mestareita siinä, ja se on todistettu.

Ed. H o l o p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuli niin monta asiaa, etten varmaan kerkiä kuin muutamaan ottamaan kantaa.

Pidin puheenvuoron nimenomaan siinä valossa, kun vältettiin vastuu siitä, mitä edellisellä hallituskaudella tapahtui, unohdettiin se ja tehtiin välikysymys. Siinä tilanteessa nyt ollaan. Edellinen hallitus leikkasi nimenomaan suhdanepoliittisesti virheelliseen aikaan, ja ne leikkaukset kohdentuivat juuri pienituloisiin mitä suurimmassa määrin.

Ed. Aittoniemi totesi, että saatiin terve talous perintönä. Mikä oli se terve talous, jos velkaa oli jo silloin 340 miljardia ja työttömiä 500 000? Eikö tämä ole kumminkin aivan eri asia?

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Työllisyyden parantaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen — mielenkiintoinen aihe, nimittäin syväliiseen keskusteluun, mahdollisuus löytää uusia eväitä, uusia malleja näiden asioiden parantamiseen. Onko niitä tullut? Ei ainakaan mitään uutta. Syvällisyyttä kaipaasi lisää. Raapaisemme vain pintaa. Puhumme aivan liikaa menneestä ja tästä päivästä, mutta emme tulevaisuudesta.

Olen ollut puolitoista vuotta eduskunnassa. Olen ihmetellyt asioiden käsittelytapaa täällä, samoin kuin moni muukin ensimmäisen kauden edustaja. On kai todellista demokratiaa se, että oppositio haukkuu hallitusta ja hallitus oppositiota, siis edellistä hallitusta. Kysyä kuitenkin voi, mitä tämän tasoisella kahden illan keskustelulla tulemme saavuttamaan. Olen kuullut nyt puhutut asiat jo kymmenen kertaa aikaisemmin. Ilmeisesti välikysymyskeskustelun tulee olla tällainen, mutta budjettikeskustelu ja kaikki muutkin keskustelut menevät samanlaisiksi. Kansalaiset ihmettelevät, miksi me kansanedustajat emme istu paikallamme, kun keskustelua käydään. Kysyn, kuinka moni kansalainen jaksaisi lehtereillä kuunnella tällaista toistensa arvostelua, väittelyä ja samojen asioiden kertausta yhdeksän tai kymmenen tuntia yhteen menoon. Uskon, että kansanedustajilla olisi kykyä syväliempäänkin keskusteluun, jos sellaista haluttaisiin. Mutta sehän ei olisi enää politiikkaa, se olisi asioiden hoitamista. Täytyy myöntää, että on täällä ollut muutamia toisenlaisiakin puheenvuoroja, muun muassa ed. Aino Suholan.

Arvoisa puhemies! Nyt olen ruikuttanut jo tarpeeksi, siis asiaan.

Työttömyydellä on monet kasvot. On suoritettu vääriä arvioita työttömyyden hinnasta kansantaloudelle. Jos kokonaislaskelmat olisi tehty, olisi asiaan varmaankin puututtu edellisen ja tämän hallituksen voimin paljon tehokkaammin, talousluvut kun näkyy ymmärrettävän paremmin kuin se henkinen hätä ja turhautuneisuus, joka työttömyyteen voi sisältyä. Jatkuva epävarmuus elämästä asettaa vahvemman ihmisen tiukkaan paikkaan. Siksi työttömyyden hinta voi nousta arvaamattoman korkeaksi.

Vetoan hallituksen kaikkiin ministereihin. On olemassa keinoja. Kokeillaan eri paikkakunnilla niitä ensin ja seurataan, mitä tapahtuu. Työreformin tarkoittamaa riisuttua työehtojärjestelmää voitaisiin kokeilla määräaikaisesti keskustan vahvoilla alueilla. Sitten nähtäisiin, miten siellä käy. Työn jakamistakin voitaisiin kokeilla jossakin kaupungissa kokonaisvaltaisesti niin,

että kaikki yritykset ja julkisen sektorin laitokset, joissa on yli neljä työntekijää, lyhentäisivät tavalta tai toisella työaikaansa siten, että jokaista neljää työntekijää kohden palkataan yksi uusi. Valtio voisi kokeilun ajaksi, esimerkiksi vuodeksi tai kahdeksi, sitoutua antamaan kaupungille tukea, että se voisi alentaa veroäyriään ja siten nettomenetys jäisi vähäisemmäksi. Näin saataisiin varmasti arvokasta tietoa laajamittaisesta työn jakamisesta. Tuollaiseen kokeiluun saattaisi olla jo valmiita kokeilupaiikkakuntia.

Olen näitä työllisyysasioita miettinyt paljon, koska olen siviilityössäni nähnyt työttömyyden vaikutuksia ihmisiin ihan oikeasti ja ihan läheltä. Tälle asialle on tehtävä jotain. Huoltani lisäsi professori Asko Suikkasen uusi tutkimus. Hän kertoi arvioista, joiden mukaan 20—30 vuoden kuluttua saatamme löytää itsemme informaatioteknologian yhteiskunnasta, jossa työvoimaa tarvittaisiin 75 prosenttia vähemmän kuin nyt. (Ed. Aittoniemi: Se on varmasti totta!) — Se voi hyvinkin olla mahdollista. — Miten sitten käy? Onko yhteiskunnassa 25 prosentin hyvinvoiva vähemmistö, joka pitää yhä kiinni etuoikeuksistaan? Jäämekö odottamaan, mitä tapahtuu, vai valmistaudummeko tulevaan? Olemmeko me työssä olevat valmiita luopumaan jostakin, vaikka osasta työtämme ja myös samalla palkkaamme? (Ed. Aittoniemi: Se on jako-ongelma!)

Tanskassa on kehitelty ns. kolmas sektori palkkatyön ja etuuksien väliin. Pitäisikö meidänkin harkita saman tyyppistä mallia? Professori Suikkasen mukaan länsimaissa ei ole uskallettu hakea muita muotoja palkkatyön rinnalle. Uskallammeko Suomessa edes keskustella asiasta? Kysymys ei mielestäni ole lisätyöpaikoista, vaan siitä, että työtön saa tehdä jotain. Kolmas sektori ei saa viedä oikeita työpaikkoja. Kansanedustajat matkustavat jatkuvasti ympäri maailmaa. Mihin jäävät nuo arvokkaasti ulkomailta hankitut tiedot? En vastusta matkustamista, mutta kai siitä pitäisi jotain tulosta tulla laajemminkin kuin pelkästään edustajan omaan kallonpohjaan. Siksi pä haastan kaikki Tanskassa käyneet edustajat keskusteluun, mitä sieltä opimme, vai oliko kaikki sittenkin mätää.

Vielä yksi tulevaisuuden mahdollisuus, koulutusvakuutus, josta hallitus keväällä päätti, voisi olla pelastamassa nyt työttömän tai tulevaisuudessa myös työssä olevan, jolla ei ole ammatillista koulutusta. Jos kysymys on vakuutuksesta, se ilman muuta tarkoittaa sitä, että vailla työkoekimusta olevat tai lyhyen työhistorian omaavat eivät voisi sitä saada. On myös oltava tarkkana,

että koulutusvakuutus ei sekoita nuorten opintotukijärjestelmää. Asia on valmisteilla, joten oppositionkin esittämät uudet mallit lienevät tervetulleita, vaikkei se täällä toimintatapana ole ollutkaan, ei minkään hallituksen aikana.

Keskustan välikysymys on aiheellinen keskustelun pohja, mutta mitään varteenotettavaa vaihtoehtoa se ei, ikävä kyllä, ole tuonut. Esittämänne työreformi ei tuo ratkaisua työelämään. Työttömien turvattomuus leviäisi työreformin kautta myös työssä oleviin. Nytkin osalla työntekijöistä on turvaton olo, koska osa työnantajista ei noudata lakeja ja säädöksiä. Kannustavuuden pakottamina ihmiset joutuvat ottamaan vastaan alipalkattua työtä, työskentelemään jopa kolme vuotta ilman vuosilomaa. Näin kuulumme asian tuntijalta työasiainvaliokunnassa.

Luen otteen yleisönosaston kirjoituksesta. Tämän on kirjoittanut Pienyrittäjä: "Olen keskustellut usean pitkäaikaistyöttömän kanssa. He olisivat valmiita ottamaan vastaan työtä kohtuullista korvausta vastaan. He olisivat valmiit neuvottelemaan kumpaakin osapuolta tyydyttävistä kokonaisratkaisuista." Niin, juuri kannustavuus on se, mikä ihmiset saa tekemään sellaisia ratkaisuja, jotka ovat alipalkattuja töitä, ja vain siksi, että heillä ei ole mitään muuta mahdollisuutta, koska toimeentulo jää alle toimeentulonormin.

Arvoisa puhemies! Lipposen hallitus on yrittänyt tehdä jotain työllisyydelle, vaikka se ei työttömyyden puolittamisessa olekaan vielä onnistunut. Mutta kun todella uskalletaan etsiä uusia ratkaisuja kokeiluiden kautta, työttömyys alenee reilummin. Haluan uskoa siihen. On pakko uskoa siihen. Siihen tarvitaan kuitenkin työssä olevien ja työnantajien tuki. Siksi on toden teolla käärittävä hihat ja aloitettava työllisyysneuvottelut kolmikantaisesti uusista työn tekemisen kokeilumalleista. Jos määräaikaan mennessä mitään ei synny, on hallituksen otettava ohjat omiin käsiinsä. Eriarvoinen yhteiskunta ei ole kenenkään hyvä elää. Siitä meillä on historiasta omat kokemuksemme. Voisimme ottaa oppia joskus sieltäkin.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Huotari viittasi erääseen tutkimukseen, jonka mukaan tietyn ajan kuluttua, 20—30 vuoden kuluttua ehkä, vain 25 prosentilla yhteiskunnassa olisi töitä. Toivottavasti ymmärsin edes suunnilleen oikein. Ei tämä mikään uusi asia ole. Kyllähän jokainen tietää, että näin tulee käymään, ellei tapahdu mitään mate-

riaalisesti tuhoisaa maailmassa, mikä taas muuttaa tietysti tilanteen.

Ei se mikään ongelma ole, että vain 25 prosentilla on töitä, jos, niin kuin on oletettavaa, työn tuottavuus koko ajan kasvaa, automaatio, robotaatio, ja tämä 25 prosenttia pystyy tuottamaan huomattavasti enemmän tavaroita ja palveluita kuin tänä päivänä. Toisin sanoen kaikille riittää palveluita, tavaroita jne. Kysymys on vain jako-ongelmasta tulevaisuudessakin, siitä miten tuotos jaetaan sillä tavalla, että kaikilla menee kohtuullisen hyvin.

Jo tässä vaiheessa pitäisi luopua siitä ajattelusta, että meillä työttömyys puolitetaan. Ei se työttömyys juuri laske ilman erityisiä olosuhteita alle 400 000:n. Se pysyy siinä, koska juuri tämä kehitys on menossa, mitä ed. Huotari tarkoitti. Se kehitys on jo menossa, missä mennään 25 prosentin työllisyyteen. Sen vuoksi pitäisi ryhtyä katselemaan, miten jako-ongelma hoidetaan. Silloin tullaan kysymyksiin kansalaispalkasta ja kaikista tällaisista asioista, jolloin niille, jotka eivät ole työelämässä, jäävät pysyvästi ulkopuolelle, tataan edes kohtuullinen elintaso suomalaisessa yhteiskunnassa, elintaso, jota varmaan peruspäivärahalla ei pystytä toteuttamaan. (Ed. Mähönen: Työn jakaminen!) — Työn jakaminen saattaa olla yksi asia, mutta minä nyt pysyn tässä, yksinkertainen ihminen. Jos ajatukseni harhautuu sillekin puolelle, menen ihan sekaisin. Minä nyt puhuin vain tästä asiasta.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huotari kaipasi keskustelua ja esityksiä. Kyllä niitä odotetaan erityisesti hallituksen puolelta. Hän totesi, että pitäisi taas asettaa jokin määräaika, johon mennessä asioiden pitäisi kohentua. Näitä määräaikoja, arvoisa puhemies, hallituksella työllisyyden paranemisen osalta on ollut jo toki useita. Kaikki ovat pettäneet. Lupauksia on ollut paljon. Paljon on odotettu ja toivottu, mutta ei se tuo tulosta.

Arvoisa puhemies! Hallituksella muun muassa budjettitalouden kautta on varsin merkittävä vaikuttamismahdollisuus alueelliseen kehitykseen, samoin ihmisten väliseen toimeentulon kehitykseen, ja kaikissa niissä arvioissa, joihin välikysymyksessä kiinnitetään huomiota, on todettu tapahtuvan monenlaista sekä ihmisten välistä että myös alueiden välistä erojen kasvua. Tämä on suuri huoli.

Tuoreessa Sosiaaliturvan Keskusliiton selvityksessä, jossa ovat olleet mukana Pohjois-Karjala, Satakunta ja Pohjois-Pohjanmaa ja siellä

olevat nimenomaan viranomaistoimijat kunnista, työvoimatoimistoista ja Kelasta, todetaan kyllä hyvin murheellisesti Pohjois-Karjalan tilanteen osalta: "Pohjois-Karjalassa kansalaisten hyvinvoinnin toteutuminen näyttää melko huonolta, puolet vastaajista arvioi tilanteen huonoksi. Ainoastaan kolmannes vastaajista piti hyvinvoinnin toteutumista edes melko hyvänä. Arvio on vertailualueiden synkin."

Arvoisa puhemies! Niitä toimenpiteitä, joita me olemme peräänkuuluttaneet, ei ole Pohjois-Karjalaan kuulunut. Näyttää siltä, että ei myöskään huomenna annettava lisätalousarvio niitä tuo.

Ed. Huotari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Aittoniemelle ja kaikille muillekin korjaukseksi, että varmaan oli virhe puheessani, koska Asko Suikkasen tutkimus ei koskenut mainittua tulevaisuudennäkymää, vaan hän kertoi oman tutkimuksensa julkistamisen yhteydessä amerikkalaisista arvioista. Kysymys on siitä, kuka ottaa hyödyn. Tälläkään hetkellä emme ole pystyneet ottamaan hyötyä esimerkiksi vientiteollisuuden koko ajan kasvavasta tehokkuudesta emmekä ole sitä halunneet. Ei edellinen hallitus halunnut eikä tämäkään näy sitä haluavan tehdä eikä ottaa muustakaan työn tehokkuudesta sellaisilla yrityksillä, joilla siihen olisi varaa esimerkiksi poisto-oikeuden kautta.

Ed. Väistölle sanoisin niin kuin kaikille muillekin opposition edustajille, että minusta pessimismin luominen on erittäin ikävä asia. (Ed. Väistö: Tosiasia!) — Kyllä tosiasiat pitää kertoa. — Mutta me luomme työttömien harteille vielä raskeamman painon sillä, että me luomme lisää pessimismia. Minä olen nähnyt, mitä se tarkoittaa käytännössä ja mitä ihmisille tapahtuu, kun he eivät enää usko itseensä. Jos minä tai joku muu kansanedustaja vielä menee sanomaan, että ei tästä mitään tule ja ei ikinä tule teille työpaikkoja, kyllä me tiedämme, mistä nämä ihmiset löytää sen jälkeen.

On totta, että alueellinen eriarvoisuus on kasvanut, mutta en tiedä, onko se yksistään tämän hallituksen vika vai sen itsekkyyden vika, joka nyt on tässäkin eduskunnassa kasvamassa.

Ed. Peltomäki: Arvoisa puhemies! Keskustan nyt käsittelyssä oleva välikysymys on tyypillinen opposition epätoivon ele yrittää päästä tekemään kunnallispolitiikkaa vaalien alla. Keskusta vaatii Lipposen hallitusta paikkaamaan

edellisen hallituksen aikaansaamat, lähes hallitsemattomaan tilaan kasvaneet ongelmat: suurtyöttömyyden ja sen seuraukset sekä jättivelan.

Lipposen hallituksen oma budjetti on ollut voimassa vasta tämän vuoden. Viime vuoden ratkaisuja tehtiin Ahon hallituksen laatimaa budjettia korjaillen. Nyt taloudessa alkaa näkyä valoa. Ensi vuoden budjetti ja syksyn lisäbudjetti luovat edellytyksiä vähentää työttömyyttä.

Kestävin tie työllisyyden paranemiseen on terve talouden kasvu. Velkaantuminen on hallinnassa ja inflaatio EU-maiden alhaisin. Ratkaisut kolmikannassa luovat lujaa pohjaa luottamuksen ilmapiiirille työmarkkinakentässä. Historiallinen tulopoliittinen sopimus edistää Suomen kilpailukykyä. Kasvun edellytykset on luotu, ja vaihtotaseen ylijäämä jatkaa nousuaan.

Talouden kuumemittari näyttää paranemisen merkkejä korkojen osalta. Korkotaso luo luottamusta paitsi kotimaassa myös maan rajojen ulkopuolella. Alhaiset korot ja veronkevennykset luovat edellytyksiä kotimarkkinoiden kysynnän vahvistumiselle, mitä todella tarvitaan, ja tuovat taloudellista helpotusta erityisesti asuntovelallisille lapsiperheille.

Talouden vakauttaminen ei ole ollut mitään puuhastelua, vaan kovaa työtä, joka ei ole tapahtunut ilman vaikeita ja kipeitäkin ratkaisuja. Ratkaisuilla on haettu edellytyksiä paremmalle työllisyydelle. Nyt on työnantajien aika ottaa oma vastuunsa vakavasti eikä ilakoida sillä, että viimeisestäkin työntekijästä on päästy irti, kuten eilen täällä kuulimme. Opposition toivottomuuden leiskuttaminen lisää epävarmuutta eikä siten edistä työllisyyttä. Edelleenkin ei pidä unohtaa myöskään työllistäviä kohteita. Erityisesti rakentamisen monipuolinen elvyttäminen tuottaa nopeita tuloksia. Rakentaminen työllistää niin työmailla kuin alihankkijoidenkin keskuudessa.

Työttömyyden verkkaiseen alenemiseen ovat vaikuttaneet myös runsaat ylityöt ja mittavaksi paisunut harmaa talous, sitä emme voi kiistää, ei kukaan tässä salissa. Erityisesti rakennusosalalla on muita aloja laajemmaksi paisunut harmaa talous. Tehokas harmaan talouden kitkeminen on lähtenyt kiitettävästi vauhtiin monin eri toimin.

Ylitöiden osalta rajoitus on nyt 250 tuntia vuodessa, mutta mielestäni tätä rajaa olisi pitänyt vielä jyrkästi alentaa. Vaikka työajan lyhentäminen ei olekaan päälääke työllisyyden hoitamiseen, on sillä omalta osaltaan työllistävä vaikutus, ja se on tällä hetkellä tilanteen sanelema välttämättömyys, jos haluamme, että yhä useam-

pi saa toimeentuloa työstä, ja korostamme kansalaisten yhtäläisiä oikeuksia työn tekoon.

Teollisuuden mahdollisuuksia investoida kotimaahan pitäisi lisätä uskottavalla energiapolitiikalla. Riittävä energian saanti on turvattava kohtuuhintaan niin teollisuudelle kuin kotitalouksillekin. Odotan hallituksen piristyvän myös tässä asiassa. Aikaa on kulunut jo kohtuuttomankin paljon.

Onneksi on ministereitä paikalla, erittäin hyvä asia, tällä hetkellä tosin vain ministeri Backman.

Me sosialidemokraatit kunnioitamme sopimusyhteiskuntaa ja lähdemme siitä, että kolmikan tayhteistyöllä, johon sisältyy osapuolien yhteistyö ja keskinäinen kunnioittaminen, työelämän kehittämisessäkin edetään parhaalla mahdollisella tavalla. Suomen kaltaisessa järjestäytyneessä maassa ei voi ohittaa keskeisiä palkansääjajärjestöjä, kun etsitään ulospääsyä vaikeasta talous- ja työllisyystilanteesta. Tämä tukiovetuksena oppositiolle.

Rouva puhemies! Epätyypillisten työsuhteiden lisääntyessä tulee näissä erilaisissa työnteon muodoissa työskenteleville taata työelämän ja sosiaaliturvan perusturvan toteutuminen. Nykyisin erilaiset kynnykset aiheuttavat sen, että tällaisissa työsuhteissa työskentelevät jäävät turvan ulkopuolelle. Eläketurvakeskuksen yhdessä työmarkkinajärjestöjen ja työeläkelaitosten kanssa toteuttamassa selvityksessä todetaan, että vuonna 1995 oli 500 000 sellaista työsuhdetta, jotka jäivät eläketurvan ulkopuolelle, eli niitä, joista ei karttunut eläkettä. Eläketurvan kertymisen ulkopuolelle jääminen koski 250 000:ta ihmistä. Tämä on suuri määrä ja osoittaa, että kynnyksiä käytetään jopa suunnitelmallisesti hyväksi velvoitteiden kiertämiseksi.

Nämä kohtuuttomuuksiin johtavat epäkohdat on poistettava. Työelämän kehittämisen jatkovalmistelussa on toteutettava epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien työntekijöiden oikeus lomakorvaukseen ja varmistettava, että myös epätyypillinen työ kartuttaa eläkettä eli jokainen työtunti oikeuttaa eläke- ja muuhun sosiaaliturvaan. Lisäksi vuokratyö- ja kutsutyötilanteiden erityiset epäkohdat tulee selvittää kolmikkannassa ja näitä kaikkia koskevat korjausesitykset tuoda eduskuntaan jo tänä syksynä.

Rouva puhemies! Keskustan työllistämismalli ei minua lämmitä. Keskustan malli jakaa työssä olevia vähintään kahtia ja luo turvattomuutta työpaikoille ja yhteiskuntaan yleensä. Keskustaromuttaisi pienissä yrityksissä työehtosopimusjärjestelmän ja hamuaa isäntävallan otteita. (Ed.

Ala-Nissilä: Se ei pidä muuten paikkaansa!) Vaila irtisanomissuojaa oleva työntekijä on lähes lainsuojaton vailla lakien ja työehtosopimusten antamaa perusturvaa. Tästä on kauhuesimerkkejä jo runsaasti olemassa. Extra Oy — tai sanotaanko mieluummin ekstrajärjestelmä — on lonkeroitunut jo hotelli- ja ravintola-alalle ja leviämässä myös kaupan alalle. Laki- ja TES-perusteisia asioita kierretään muun muassa niin, että työnantajia kierrättämällä evätään työntekijän oikeus lomakorvauksiin, eläkkeeseen ja muuhun sosiaaliturvaan. Pätkimällä viikoittain, jopa päivittäin, työaikoja henkilö pakotetaan olemaan työnantajan käytettävissä työpaikalla ilman palkkaa niin sanotusti reservissä. Raskaana olevien naisten työsuhte katkaistaan, jotta välttään maksamasta äitiysloman aikaista sosiaaliturvaa.

Tämähän on tämän päivän keskustan ihannoimaa villi länsi-kampanjaa. Haluaako keskustaa työreformillaan koko työmarkkinakenttään samanlaisen tilanteen, mitä hotelli- ja ravintola-alalla tällä hetkellä vallitsee? (Ed. Mähönen: Ja siivousalalla!) Tähänkö suuntaan keskustaa haluaa työelämän uudistamispyrkimyksillään edetä? Kertokaa meille, hyvät keskustalaiset, mitkä ovat keskustan täsmälliset työelämän uudistamiseen tähtäävät lakialoitteet, siis täsmälliset työelämän uudistamiseen tähtäävät lakialoitteet.

Keskustan vaatimuksia työllisyyden edistämiseksi on myös työnantajamaksujen alentaminen ns. verokiilan kaventamiseksi. Pyydän myös, että keskustaa täsmentää, mitä työnantajamaksuja alennetaan ja mitkä ovat ne täsmäkohteet, joilla keskustaa rahoittaisi ns. verokiilan kaventamisen. Edelleen täsmentäkää, mitkä työelämän kysymykset ovat juuttuneet kolmikan takonkeloon, kuten puheenjohtajanne sanoi, ja mitkä asiat edellisen hallituksen aikana etenivät kolmikan neuvotteluissa.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani hieman oion niitä väitteitä, mitä pääministeri eilen esitti täällä verotuksesta. Pääministeri mielestäni puhui täällä lööperiä, jos sitä sanaa saa käyttää.

Ensin kuitenkin menen odotuksiin ja pettymyksiin, mihin ed. Peltomokin viittasi. Otetaanpa esimerkiksi Pohjois-Karjalan lääni, mistä ed. Holopainen puhui. Siellähän te sosialidemokraatit kävitte erittäin kovan vaalitaistelun, esititte erittäin kovaa kritiikkiä edellistä hallitusta kohtaan. Todettiin, että työllisyys on tahdon asia ja että omaa maakuntaa voidaan kehittää socialide-

mokraattien johdolla. Siitähän tuli neljä kansanedustajan paikkaa seitsemästä. Minä en ole Pohjois-Karjalasta, mutta olen tutustunut tilanteeseen.

Mitä nyt tapahtuu? Työttömyys kasvaa koko ajan. Joensuussa kai se on 28 prosenttia tällä hetkellä. Mitään valtion investointeja ei olla kai sinne osoittamassa. Budjetissa on kai yksi tienpäätkä. Ed. Väistö ehkä tietää parhaiten. Mitään konkreettisia investointeja ei sinne ole tulossa, ja oma läänikin on lakkaamassa. Lääninuudistushanke, kun siihen on tarkemmin tutustunut, on sittenkin ylhäältäpäin tapahtuva keskittämis-hanke, jota tässä tilanteessa, kun maakuntahallinto ei etene, ei pitäisi toteuttaa. Kyllä Pohjois-Karjalan näkymät ovat erilaiset kuin ne vaalilupaukset ja tavoitteet, mitä annettiin. Minä luulen, että nimenomaan tästä vaalilupauksen ja tekojen ristiriidasta, minkä edessä erityisesti Pohjois-Karjalan väestö tänä päivänä on, tulee se ihmisten pettymys.

Toinen kommentti tulee ed. Peltomon puheen johdosta. Todellakin nykyaikana, kun te puhuitte yrityksistä, niin kyllä on niin, että työllistämispäätökset tehdään yrityksissä ja työpaikoilla. Silloin on kysymys siitä, että työllistämispäätöksiä pitäisi voida edistää, kun talouselämä ja sen rakenteet koko ajan ovat muuttuneet ja muuttuvat. Tätä työtä ei voida puhumalla tehdä. Se ei ole puhumisen asia, vaan rakenteellisten uudistusten asia, kun elämme avoimilla markkinoilla ja koko ajan muuttuvissa oloissa.

Arvoisa puhemies! Pääministeri Lipponen väitti eilen täällä välikysymyskeskustelussa, että välikysymyksen väite siitä, että verovähennysten ulkopuolelle olisi jäämässä noin 800 000 työkäistä henkilöä, olisi väärä. Edelleen hän sanoi, että verokevennyksen ulkopuolelle jää 210 000 eläkeläistä. Mielestäni nämä väitteet eivät pidä paikkaansa. Eläketulosaaviahahan on Suomessa 1 250 000. Heistä maksaa veroa 950 000, ja veroa maksavista valtionveroa maksaa tai saa uuteen ansiotulovähennykseen oikeutettua tuloa yhteensä 740 000. Verokevennyksen ulkopuolelle jää siis 1 250 000 miinus 740 000 eli 510 000. Jos jokin kunta sitten alentaa veroäyriään, se on eri asia, mutta todellisuudessa eläkeläisten määrä, jotka jäävät veronkevennyksen ulkopuolelle, ei ole 210 000, niin kuin pääministeri Lipponen täällä eilen väitti, vaan se on 510 000.

Toisaalta tiedämme, että näiden eläkeläisten maksettaviksi kuitenkin tulevat korotetut energiaverot, korotettu jätevero. Heidän verorasitukseensa siis kasvaa samaan aikaan, kun suuritulois-

ten kevenee. Toki verotuksessa pitää olla kannustavuuselementti mukana, mutta kyllä olisi kohtuullista, että jotenkin myös eläkeläisryhmät huomioitaisiin siten, ettei heidän verorasituksensa ainakaan kasvaisi, kun muiden kevenee. Toivoisin, että hallituksen taholta voitaisiin oikaista tämä mielestäni väärä väite.

Edelleen pääministeri vertaili täällä käsittämättömällä tavalla keskustan verolinjaa. Pääministeri vertaa hallituksen ensi vuodelle esittämää ansiotulovähennystä keskustan viime vuonna tälle vuodelle esittämää kannustinvähennykseen, jonka täällä hallituspuolueiden kansanedustajat hylkäsivät budjettiaänestyksessä. Siis emme voi verrata tämän ja viime vuoden budjettiesityksiä, niin kuin pääministeri teki päätellen, että keskustan veromalli antaisi pienituloisille vähemmän. Tämä on juuri sitä tilastonikkarointia, kun hallituksen taholta verrataan eri vuosia keskenään. Eihän näin voi tehdä.

Keskustan linja tulee nimittäin varmasti kohdistamaan verokevennyksiä enemmän pieni- ja keskituloisille ja matalapalkka-aloille kuin hallituksen esitys. Täsmällinen linja tullaan esittelemään kyllä varmasti vielä ennen edessä olevia vaaleja. Meidän linjamme on työllistävämpi, oikeudenmukaisempi, ja siihen sisältyy myös kotitalouksien verovähennysoikeus.

Kun täällä puhutaan myös siitä, että keskustan vastuuton valtionalouden tasapainottamisessa, niin ei näin ole. Me hyväksymme suurin piirtein tätä mittaluokkaa olevat kokonaissäästöt, mitä hallituskin esittää. Me vain kohdistamme niitä eri tavalla. Vaihtoehtomme on työllistävämpi, ja talousarvio kyllä linjallamme tasapainottuu.

Minä luulen, että meillä on liikaa viime vuosina, puhun verotuksesta yleisemmin, ajateltu verotuksen neutraliteettia. Ehkä viime kaudella, jolloin olimme ministeri Backmanin kanssa verojaostossa, ajateltiin verotuksen neutraalisuutta. Holkerin hallituksen aikana tosin verovähennysoikeudet poistettiin laajemmin.

Eräs tuloloukkulmiöiden syitä on juuri se, että verotus ei enää huomioi ihmisen erilaisia elämäolosuhteita riittävästi. Luulen, että kun meillä tässä avoimessa taloudessa on ohjauskeinoja entistä vähemmän, meidän pitäisi pitää tätä verotuksen ohjauskeinosta kiinni ja siirtyä verotuksen jonkinlaisesta neutraliteettiajattelusta nimenomaan työllistävän verotuksen suuntaan. Silloin tullaan juuri siihen, että nimenomaan matalapalkka-aloille, jotka ovat naisvaltaisia aloja, pitäisi kohdistaa ensinnä täsmäasein voi-

makkain verokiilan kavennus. Se on täysin mahdollista tehdä sekä tuloverotuksen että välillisten työvoimakustannusten puolella. Tätä väitettä, että verokevennykset nimenomaan pitäisi voimakkaammin täsmäasein kohdistaa matalapalkka-aloille, tukevat myöskin EU:n Valkoisen kirjan lähtökohdat, Oecd:n tutkimukset sekä SAK:n verolinjat. Eduskunnassa pitäisikin tältä osin verotuksen liikkumavara kohdistaa matalapalkka-aloille. Se on juuri sitä naisvaltaista alaa, jolla työttömyys on ehkä pahinta ja jolla nimenomaan työllistämismahdollisuudet toisaalta ovat parhaat.

Arvoisa puhemies! Tulen lopuksi siihen, että mielestäni pääministerin esittämä talouden kuva on ylioptimistinen. Aivan viimeiset tiedot puhuvat toista. Ehkä meillä heinä — elokuussa oli positiivisempia signaaleja, mutta jos katsomme aivan viimeisimpiä tietoja esimerkiksi juuri työllisyydestä — aito työllisyshän on vuoden aikana heikentynyt jossain määrin — investointien hitaudesta ja ennen kaikkea myös yritysten kannattavuus- ja tuloskehityksestä, josta esimerkiksi metsäteollisuudesta on varsin huolestuttavia tietoja tullut, voimme tulla siihen tulokseen, että ylioptimismiin ei ole aihetta. Samaa kertoo myös EU-maiden tilanne, jossa ei ole merkittävää talouskasvua nähtävissä tästä eteenpäin. Voidaan myös ajatella, että Emu-harjoitus kuitenkin kaikkineen, vaikka nämä kriteerit ovat sinällään hyväksyttäviä, vie talouskehityksestä prosenttiyksikön pois.

Myös jos katsomme alkuvuoden kasvulukua, niin sehän pyörii vain 1,6 prosentin vaiheilla. Ei se ole mitään 4 prosentin kasvuvauhtia, mistä on puhuttu. Näin ollen tämä kasvuvauhti ei ehkä olekaan tänä vuonna 4:ää prosenttia, vaan ollaan lähempänä 2:ta prosenttia. Sen takia onkin tärkeää, että kun työllisyyttä ja taloutta pyritään parantamaan, pysytään tosiasioissa ja tehdään päätökset niiden perusteella.

Ylioptimistisen kuvan antaminen ei ole järkevää senkään puolesta, että sitten tulee väistämättä pettymys, joka näkyy taas, jos tämä ylioptimismi on katteetonta, negatiivisena reaktiona. Jos me tunnustamme talouden tosiasiat ja talouselämän jatkuvan muutoksen, tulemme väistämättä siihen, että tarvitsemme jotakin työreformin tapaisia uudistuksia voidaksemme alentaa työttömyyttä.

Lopuksi totean, että tämä tilannehan on noidankehä siinä mielessä, että meillä on rakenteellinen työttömyys, rakenteellinen aukko valtiontaloudessa ja sietämättömän korkea työn vero-

tus. Tästä noidankehästä ainoa kestävä tie ulos on paremman työllisyyden kautta. Se on paras tapa säästää valtiontaloudessa. Se on paras tapa sittenkin löytää liikkumavaraa kestäville tuloverokevennyksille kaikille tulonsaajaryhmille, niin kuin, totta kai, on välttämätöntä.

Arvoisa puhemies! Toivoisin hallitukselta, että kun vertaillaan opposition vaihtoehtoja, esitetään verotuksen tietä, pysyttäisiin tarkkaan totuudessa, tunnustettaisiin talouselämän tosiasiat ja tältä pohjalta lähdettäisiin rakentamaan niitä uudistuksia, joita välttämättä tarvitaan työllisyyden parantamiseksi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilä aloitti puheenvuoronsa sillä tavalla, että hän haluaa oikoa niitä väitteitä, joita pääministeri Lipponen eilen esitti. Hänen puheensa perusteena oli se, että on syytä pysyä tosiasioissa, totuudessa, eikä antaa ylioptimistista kuvaa. Olisin halunnut nimenomaan tähän seikkaan nyt kiinnittää huomiota siltä osin, että keskusta omissa puheenvuoroissaan täällä levittää ylioptimismia, joka myöskään ei pohjaudu tosiasioihin.

Oppositiojohtaja Aho totesi eilen, että vuosina 1994—1995 työttömien määrä laski 40 000:lla ja 1995—1996 tammikuusta tammikuuhun työttömien määrä olisi laskenut ainoastaan 14 000:lla. Hän totesi, että itse asiassa työttömyyden puolittuminen onkin tässä tapauksessa sitä, ettei pystytty työllistämään kuin puolet.

Tosiasiat ovat kuitenkin sen kaltaiset, että jos katsoo Tilastokeskuksen tilastoja, niin vuodesta 1994 vuoteen 1995 työllisten määrä on lisääntynyt 35 000:lla ja vuodesta 1995 vuoteen 1996, tammikuusta tammikuuhun, 24 000:lla. Nämä ovat ne faktat, jotka me saamme Tilastokeskuksen työvoimatilastoista. Toivoisinkin sitä, että myöskin keskusta pysyy tosiasioissa silloin, kun me puhumme talouden tilasta.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Kiljuselle: Ne olivat työministeriön tilastot, mihin ed. Aho viittasi, ja ne ovat aivan todellista faktaa, saatavina ministeriöstä.

Ed. Ala-Nissilä otti esiin Pohjois-Karjalan tilanteen. Olen iloinen, että hän varsinaissuomalaisena kansanedustajana kantaa huolta maakuntamme tulevaisuudesta ja läänimme tulevaisuudesta. On ollut iloinen asia, että hän on myös paikan päällä käynyt tilanteeseen tutustumassa. Onkin todettava, että myös SDP:n piirissä varsi-

naissuomalainen ryhmäjohtaja ed. Paasio on kantanut enemmän huolta Pohjois-Karjalan läänin tilanteesta kuin aiempi SDP:n ryhmän puheenjohtaja, pohjoiskarjalainen Kelaan siirtynyt Matti Puhakka.

Minusta on erinomainen asia, että Pohjois-Karjalan kysymys on täällä nyt nostettu esiin. Ymmärrän niin, että täällä olevat edustajat, niin Lahtela kuin Holopainen ovat vakavasti huolissaan Pohjois-Karjalan tilanteesta. Nyt se vastuu, joka SDP:n neljällä Pohjois-Karjalan kansanedustajalla johtavan hallituspuolueen kansanedustajina on, on todella suuri. Pohjois-Karjalassa luotiin sellainen mielikuva, että kun saadaan vaalivoitto, pannaan maakunnan asiat kuntoon. Mitä on tapahtunut? Työttömyys on todella huomattavasti kasvanut, ongelmat kärjistyneet. Mitään merkittäviä hankkeita ei ole vireillä. Verrat takoon edelliseen kauteen. Silloin saimme Metsäinstituutin, silloin pantiin ammattikorkeakoulu liikkeelle, Niiralan raja-asema, mittavat hankkeet Lieksan voimalaan, Pankakosken tehtaisiin, teiden rakentamiseen. Silloin rakennettiin ja oli toimeliaisuutta keskellä vaikeaa lamaa ja vaikeaa valtiontalouden tilannetta. Nyt, kun kasvu on lähtenyt liikkeelle, sen pitäisi myös näkyä.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Väistölle aluksi toteaisin, jotta keskeneräistä työtä ei pidä lähteä vielä arvostelemaan. Katsotaan sitten hallituskauden lopulla, miten mahtaakaan olla Pohjois-Karjalassa tilanne.

Ed. Ala-Nissilän puheesta voisi todeta sen, jotta politiikassa ei tarvitse pysyä totuudessa hyvin paljon. Ed. Ala-Nissilä totesi, että keskustan linja on työllistävämpi, mutta sitä se ei ainakaan viime kaudella ollut, koska kaikki romahti. Silloin menetettiin niin paljon työpaikkoja, ettei koskaan Suomen historiassa ole niin lyhyellä ajalla menetetty niin monta työpaikkaa. Samaten kaatui yrityksiä niin paljon, että voi kysyä, mikä on se työllistävyyssvaikutus. Silloin työllistettiin ilmeisesti lakimiehiä ja pesänselvittäjiä, muttei siinä muita työllistetty kyllä.

Eläkeläisten osalta mitä tapahtui Ahon hallituksen aikana? Silloinhan indeksit olivat jäissä. Ahon hallituksen aikana nousi verotus enemmän kuin pitkiin aikoihin eli kiristettiin eläkeläisten asemaa. Tuli kansaneläkevakuutusmaksu, ja muu verotus kiristyi sen lisäksi. Jollakin tavalla totuudessa pysyminen olisi aika kohtuullista, mutta sitä ei voi odottaa, niin kuin alussa totesin.

Ed. Holopainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan olen aloittelevana kansanedustajana yllätynyt siitä ärtymyksestä, minkä puheenvuoroni aiheutti. Nostin siinä eräitä tosiasioita esille, se on totta.

Ed. Ala-Nissilä puhui eläkeläisten verotuksen laskemisesta alaspäin. Sitähän on jo tapahtunut, niin kuin ed. Lahtela totesi. Kelamaksu, joka säädettiin viime hallituskaudella, on poistettu, sosiaaliturvamaksu todella vielä on. Indekseistä luovuttiin edellisellä hallituskaudella; nyt indeksi on palautettu.

Lääniasiaa olemme varmasti aivan yhtä mieltä. Jokainen pohjoiskarjalainen kansanedustaja olemme oman läänin puolustamisen kannalla, mutta se on vain yksi asia, mistä tänä iltana on puhuttu.

Hallitus on istunut puolitoista vuotta, korot ovat tulleet alas, mikä ainakin velkaisille ihmisille on todella hyvä asia. Tässä nostettiin viime hallituksen hyviä puolia esille, mutta kun lähdetään luettelemaan niitä, niin palataan sitä edellisen hallituksen hyviin puoliin. Eli kyllä tässä on monia asioita, joista keskustelua syntyi.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en puhunut puheenvuorossani mitään viime vaalikaudesta, kun Suomessa elettiin taloudellisen kriisin ensimmäisiä vuosia ja jouduttiin sitä hoitamaan. Se oli poikkeuksellista aikaa.

Ed. Lahtela kuitenkin sanoi, että minä en pysynyt totuudessa. Olisi hyvä kuulla, missä kohtaa siitä poikkesin, kun näin väitätte. Minä nimittäin en puhunut niistä asioista, mistä te puhuitte, vaan puhuin tulevaisuudesta.

Arvoisa puhemies! Totta kai on hyvä asia se, että Suomen talous on saatu tämän kriisin jälkeen vakautettua. Monet mittarit kehittyvät hyvään suuntaan: vaihtotase, inflatio ja korko. Tämä on hyvä asia. Mutta kun puhutaan totuudessa pysymisestä, on tärkeää todeta, että tämä ei riitä. Se ei riitä massatyöttömyyden nujertamiseksi. Mielestäni olisi Suomen työttömien edessä rehellistä todeta, että hyvä, että näin on tehty, mutta tämä ei riitä, me tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen, joka vastaa jatkuvasti muuttuvia oloja. Tämä olisi sitä rehellisyyttä, jota meidän pitää harjoittaa, koska vain sillä pohjalla luodaan sitä todellista toivoa ja todellista optimismia tähän yhteiskuntaan; niitä tietysti tarvitsemme.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Kun tätä keskustelua ja muita vastaavia keskusteluja

on kuunnellut, opposition ja hallituksen väitte-lyä, niin tietenkin jossain määrin tulee se ajatus, mikä järki tai mikä oikeutus sillä on, että nykyisten hallituspuolueiden edustajien mielestä pääosin vika on siinä, että edellinen hallitus harjoitti väärää politiikkaa, ja taas nykyisen opposition mielestä vika on tämän hallituksen politiikassa. Tämän sanon sen takia, että minusta tämä politiikka on ihan samanlaista. Tässä ei ole kuin pieniä vivahde-eroja. Siinä mielessä on epärehellistä sanoa, että nämä poliitikot kovin paljon poikkeaisivat toisistaan. Tietenkin molemmat pyrkivät hieman suosimaan omia todellisia tai kuviteltuja kannattajakuntiaan. Se on lähinnä vivahde-eroa, kovin paljon erilaisuutta siitä ei saa aikaan.

Enemmän kysymys on minusta siitä, minkä takia tämä politiikka, joka on näin laajaa kannatusta nauttinut, että sitä kaksi peräkkäistä hallitusta harjoittaa osittain eri hallituspohjalta, ei tuota mitään tuloksia. Miksi nämä ongelmat, mistä tässä salissakin on varmasti koko 90-luvun puhuttu, eli työttömyys ym., eivät mihinkään parane? Miksi ne meluunmaan pahenevat tai ovat pahentuneet eikä mitään ongelmien ratkaisuja ole valitettavasti näkyvissä?

Tietenkin tässä syykeskustelussa voitaisiin mennä syvemmälle. Itselläni on sellainen käsitys, että itse asiassa, jos syitä todella halutaan etsiä, pitäisi mennä vielä yksi hallitus taaksepäin, Holkerin hallituksen politiikkaan vuodelta 87. Silloin tehtiin ehkä suurimmat virheet, vaikka niitä ei silloin tiedetty. Silloin tavallaan uskottiin, että kun talous meni hyvin, ei tarvita politiikkaa; riittää, että on hienoa hallita; kaikki asiat menee itsestään. Vapautettiin ja unohdettiin, että politiikkaakin kenties tarvitaan. Näytti menevän hirveän hyvin, niin kuin tiedetään, mutta se oli petollista menoa, ja totuus valkeni sitten 90-luvun alussa. Silloin oli jo aika lailla myöhäistä ja sittenkin turvauduttiin niihin perinteisiin konsteihin, jotka olisivat ehkä vuonna 87 tehonneet, mutta eivät enää 90-luvulla.

Ehkä Holkerin hallituksen aikana päinvastoin olisi pitänyt toiseen suuntaan politiikkaa muuttaa eli olisi pitänyt varautua siihen, ettei pääse kehittämään mitään pankkikriisiä, ei mitään velkaongelmia, ei sitä, että hyvinvointivaltio räjähtää kaikkien kantokyvyn yli.

Holkerin hallitushan teki monia asioita just päinvastoin, mitä olisi pitänyt tehdä, jos nyt katsotaan historian valossa. Ei tietenkään hallitus pahaa halunnut. Ei se tietoisesti sitä tehnyt, sehän on selvä. Se teki sitä hölmöyttään, ajattele-

mattomuuttaan, piittaamattomuuttaan, tai en minä tiedä, minkä takia, mutta näin vain on.

Jos puolueita syyllistetään, tietenkin voisi sanoa, liekö sitten sattumaa, että kokoomus tuli hallitukseen just vuonna 87. Minusta tässä ei kovin paljon asioissa päästä eteenpäin, jos me rupeamme sanomaan, että se on sen ja sen puolueen vika, koska oman kokemuksen mukaan todelliset mielipide-erot eivät mene, eivät ole koko 90-luvulla menneet, enää virallisten puolueiden välillä, vaan enemmänkin puolueiden sisällä. Ongelma on enemmän se, että puolueet jatkavat sitä perinteistä politiikkaa, johon historiallinen rooli ne pakottaa, ja ne todelliset ajatukset, joille monille, ihan toisenlaiselle politiikalle, tässä eduskuntasalissakin olisi enemmistö, jos ei näitä puoluerakenteita olisi, eivät toteudu. Siinä mielessä kansanvalta ei toteudu, vaikka muodollisesti näin käykin.

Aina politiikassa varmasti on jossain määrin näin, mutta luulen, että näin syvää ristiriitaa todellisen politiikan ja yksityisten ihmisten ja kansanedustajien mielipiteiden välillä ei ole voinut aikaisemmin olla. Jos olisi ollut, olisi joku kriisi syntynyt. Nytkin tällä menolla se kriisi on tulossa. Minkälainen, ehkä sen näemme, sitä ei voi ennustaa.

En itsekään voi mitenkään ajatella, että pääministerin eilinenkään optimismi olisi sen paremmin perusteltua kuin hänen aikaisempi optimisminsa lukuisissa vastaavissa tässä salissa käydyissä keskusteluissa. Niistähän me nyt historiallisesti tiedämme, että se optimismi ei ole ollut perusteltua. Vaikka kuinka sanotaan, että tilastot voivat olla väärä, niin tietysti se tosiasia, että työttömyysluvut eivät ole parantuneet, vaikka me kävisimme läpi tilastovirheitä tai kausivaihteluja ja kaikkia muita, ei miksikään muutu.

En tiedä, palveleeko tällainen virallinen optimismi mitään järkevää asiaa vai onko niin, kuin itse olen huomannut, että kansalaiset ovat tottuneet näihin pääministerin ja ministereiden ja muidenkin valtaapitävien toiveikkaisiin näkemyksiin ja niihin ei enää uskota. Sitten joskus, jos tulee se todellinen käänne parempaan, todennäköisesti kansa ei vielä sitäkään usko ja tulee aikamoinen viive, ennen kuin se heijastuu talouselämään, koska ajatellaan, että näinhän ne ovat puhuneet jo vuosia eivätkä asiat ole parantuneet. Siinä mielessä voi sanoa, että perusteeton optimismi voi olla vaarallista.

Itse olen sitä mieltä, että vallanpitäjien mieluummin pitäisi olla pessimistisiä kuin optimistisiä. Se olisi paljon turvallisempaa. Kuitenkin

miellyttävät yllätykset ovat sellaisia, joita ihmiset kestävät ja hyväksyvät, mutta ikäviä yllätyksiä ihmiset eivät halua kokea. Paljon turvallisempikin hallitustapa ja johtamistapa on se, että yrittää aina saada vähän parempia tuloksia, kuin on luvannut. Itse olen elämässäni huomannut, että sillä menestyy paljon paremmin kuin lupaamalla suuria voimatta lupauksia täyttää.

Työttömyys todellakaan ei ole laskenut. Työttömyyttä voidaan monella tavalla laskea. Ehkä ne luvut, joita valtiovarainministeri Niinistökin on esittänyt, 24—25 prosenttia, ovat nekin oikeita. Mitä ne sitten todella ovatkin, joka tapauksessa työttömyysluvut ovat liian korkeita, ainakin liian korkeita siinä mielessä, jos me aiomme näin korkean elintason pitää. Jos tyydymme huomattavasti alhaisempaan elintasaan, tietysti voimme työttömien määrää huomattavasti vähentää jakamalla työtä, mutta se ei mahdollista näin korkean elintason ylläpitoa, mitä me nyt pidämme. Niin kuin kaikki tiedämme, tämä ei olisi nytkään mahdollista ilman massiivista velanottoa. Jokainen meistä voi kuvitella, miten valtavia muutoksia yhteiskuntaamme olisi pitänyt tehdä, jos ei valtio eivätkä kunnat olisi ottaneet yhtään velkaa.

Kyllä lienee näin, että jokaisen rehellisen ihmisen pitää myöntää se, että mikään kasvu ei ratkaise ongelmia. Siinä mielessä se kiistely, miten isoa kasvu on, ei ole ratkaiseva kysymys. Kyllähän on nähtävissä ollut jo pitkän aikaa, että sellaista kasvua ei ole mahdollista aikaansaada, joka työttömyysongelmat ratkaisisi. Tämähän on tietysti yksinkertaisesti siitakin syystä selvää, että eihän missään avoimen talouden tilanteessa esimerkiksi Suomen kansantulon kasvu voi olla pitkällä aikavälillä yhtään suurempi kuin EU:ssa keskimäärin. Tietenkään teoreettinen tilanne, että meillä olisi jatkuvasti suurempi kasvu kuin läntisessä maailmassa yleensä ja siten me saisimme tämän poikkeuksellisen korkean työttömyyden hallintaan, ei ole realistinen.

Kasvun varaanhan on koko 90-luku panostettu; edellinen hallitus panosti. Kasvuahan on aikaansaatu, ja perinteiset talouden luvut, inflaatioluvut, vaihtotaseet jne., ovat hyviä, ja entisessä maailmassa, siinä teollisuusyhteiskunnassa, tällaiset luvutahan olisivat taanneet myös täystyöllisyyden. Mutta nyt on maailma toisenlainen, ja nyt nämä luvut eivät sitä ole taanneet, sitä ei tarvitse väittää, sen me jokainen tiedämme.

Holkerin hallitushan hoki hallittua rakennemuutosta, ja se juuri jätti sen tekemättä, päinvastoin sementoi virheellisen rakenteen. On kohta-

lon ironiaa, että näin jälkikäteen ajatellen on ihan varmaa, että silloin olisi pitänyt tehdä se hallittu rakennemuutos, joka estettiin, tai sikäli kuin sitä tehtiin, tehtiin väärään suuntaan. Se hallittu rakennemuutos on vielä tänä päivänäkin tekemättä. (Ed. Aittoniemi: Mitä se muuta on kuin sana?) — Tämähän on tällainen termi. Jos yrittää sille antaa sisältöä, niin se merkitsee tarvetta tehdä rakenteellisia muutoksia esimerkiksi verotukseen, siihen tapaan, millä julkinen valta kerää tulonsa. Meidän pitäisi siirtyä työn verottamisesta, aktiivisuuden verottamisesta, kuluksen verottamiseen.

Yhteiskunnan kannaltahan aina työntekeo on hyödyllistä. Se lisää yhteistä hyvää, ja kaikkea työntekeoa pitäisi palkita eikä rangaista. Sen sijaan kulutus on aina vahingollista. Sehän vähentää yhteistä hyvää. Olisi tervettä, että kulutusta verotuksella hieman hillittäisiin. Nythän me teemme päinvastoin. Hallituskin ilmoittaa, että se suosii kulutusta eli tuhlausta, yhteisen hyvän tuhlaamista. Sen sijaan edelleen aktiivisuutta ja työn tekemistä rangaistaan korkeilla veroilla.

Tietysti tämä ongelmahan on laajasti nyt myönnetty. Hallitus on ilmoittanut, että esimerkiksi nämä ns. veronkevennykset on tehty tällä perusteella. Niissä on vain se ongelma, että ne eivät ole riittävän suuria, ne eivät ole niitä rakenteellisia muutoksia, joita tarvittaisiin. Eivät prosentit tai prosentin voremmenykset riitä, vaan tarvittaisiin sellaista voremonttia, jota esimerkiksi Englannin työväenpuolue on ilmoittanut tavoittelevansa ja jossa tulovero lasketaan 10—15 prosenttiin. Se tarkoittaisi nykyisen tuloveron puolittamista tai vielä vähän enemmän. Se olisi sellainen rakenteellinen uudistus, joka vaikuttaisi bruttotyövoimakustannuksiin ja palauttaisi jälleen työnteon kilpailukyyn. (Ed. Ala-Nissilä: Miten se rahoitetaan?) — Se rahoitettaisiin sillä tavalla, että tietysti peritään muita veroja enemmän. Ei tässä tietenkään ajatella, että valtio voi niistä kaikista tuloista luopua, mitä se tässä menettää. Se rahoitus on tietysti mahdollinen monellakin tapaa. — Eihän pelkkä veronkevennys tietenkään työn hintaa nopeasti laske. Ei tämähän veronkevennys, jota hallitus budjetissa on esittänyt, työn hintaan välittömästi vaikutta. Tietysti pitkällä tähtäyksellä se varmasti vaikuttaa. Jos käteen jäävä raha kasvaa, ei ole sellaista nousupainetta bruttotyövoimakustannuksissa.

Jos tehdään tällainen veronkevennys, että esimerkiksi valtion tulovero poistetaan, mikä on täysin mahdollista, jolloin meille jäisi kunnallisvero, joka sekin olisi korkeampi kuin esimerkiksi

Englannin labourin tavoite, millä tavalla se suoraan saadaan heijastettua bruttotyövoimakustannuksiin? Esimerkiksi sillä tavalla, että kun tulonsaajien nettotulot lisääntyisivät huomattavasti, niin pääosin tämä nettotulo siirrettäisiin esimerkiksi aleneviin työvoimakustannuksiin siten, että nyt kun niin sanotusti työnantajat maksavat palkkaperusteisia maksuja paljon, näitä siirrettäisiin suunnilleen saman verran, kuin veronkevennys toisi palkansaajille, palkansaajien maksettavaksi, jolloin kokonaistyövoimakustannukset laskisivat vielä enemmän suhteessa kuin pelkän veronkevennyksen verran.

Tämä on yksinkertainen mekanismi. Nämä maksuthan ovat myös prosenttiperusteisia, ja kun veroja kevennettäisiin prosenttiperusteisesti, niin tämä olisi myös teknisesti aika helppo toteuttaa sillä tavalla, että se ei vääristäisi nykyistä tulojakautumaa. Tietenkin on muitakin keinoja, mutta tämän tyyppisillä keinoilla todella päästäisiin siihen, että työvoimakustannukset alenisivat, jolloin työn kilpailukyky palautuisi ja sitä kautta syntyisi suuri joukko työpaikkoja, harmaa talous häviäisi. Harmaan talouden ainut syy oikeastaan on se, että verotus on niin korkea, että se "pakottaa" harmaaseen talouteen. Myöskin Suomessa alkaisi saada palveluja. En tiedä yhtään maailman maata, jossa itsepalvelu on viety niin pitkälle kuin Suomessa, johtuen juuri verotuksen rakenteesta.

Tämä on yksi esimerkki rakenteellisesta muutoksesta. Tietysti pelkkä suuri veroremontti ei välttämättä riittäisi, vaikka se ehkä olisi nopeimmin vaikuttava, koska sillä saataisiin ihan muutamassa kuukaudessa työn hintaan nopea muutos.

Tietysti kokonaisveroastekin on meillä liian korkea, siis julkisen sektorin osuus kansantulosta on ylimitoitettu. Esimerkiksi Pekka Kuusi, josta ed. Tuomioja on tehnyt ansiokkaan kirjan, varoitteli näin kalliista hyvinvointivaltiosta jo 70-luvulla. Silloin ei oltu kuin suunnilleen puolessavälissä siitä julkisen sektorin kansantuloosuudesta, mitä tänä päivänä on. Me tarvitsemme kyllä kokonaisveroasteenkin vähennystä, mutta sitä ei varmasti voi muutamassa kuukaudessa tehdä. Se kestää vuosia.

Millä tavalla sitä tehdään? Vähennetään tulonsiirtoja. Hyvätuloiset eivät tarvitse tulonsiirtoja lainkaan. Keskituloiseltakin pääosa tulonsiirroista voidaan poistaa. Se on myös näiden keskituloisten etu. Yritystukia ja vastaavia elinkeinoelämän tukia voidaan vähentää huomattavasti. Siinä ei pelkästään säästetä rahoja vaan

saadaan sivutuotteena terveitä yrityksiä ja todellista tervettä talouselämää.

Täytyy muistaa, että valtion budjetistakin suurin osa, yli puolet, menee tulonsiirtoihin, jos mukaan lasketaan yksityisten henkilöiden ja yritysten saamat tulonsiirrot. Julkisiin palveluihin menee vähemmän kuin puolet budjetin loppusummasta. Voi ajatella niin, että eräillä sektoreilla julkisia palveluja voidaan jopa lisätä. Ainakin niin pitkään, kuin yksityinen sektori ei pysty vapaata työvoimaa käyttämään, on järkevää julkisia palveluja lisätä, koska julkinen sektori joutuu muutenkin huolehtimaan näiden ihmisten toimentulosta. Miksi ei sitä työpanosta sitten oteta vastaan?

Nythän on tehty erityisesti kuntasektorilla täysin päinvastoin. On haettu näennäisiä säästöjä. Niin kuin on todettu, kuntatalous on tervehdytetty. Miten se on tapahtunut? Vähentämällä julkisia palveluja, vähentämällä työvoimaa, jolloin kunnallistalouteen on tullut näennäisiä säästöjä. Samat ihmiset ovat sitten työttöminä, ja työvoimaministeriön ja muilta momenteilta he saavat sen saman rahan, jonka kunta on säästänyt. Tämähän on täysin järjetöntä politiikkaa ollut. Jos kunnat joutuisivat vastaamaan työttömyyskuluista, tietysti kuntien talous olisi ihan yhtä huono kuin viisi vuotta sitten. Nyt ne ovat "tervehdyttäneet" talouttaan pääosin valtion kustannuksella. Se kertoo parhaiten, miten järjetöntä tämä on ja miten vähän on säästöistä kysymys silloin, jos vähennetään julkisen sektorin työvoimaa siinä tilanteessa, kun työvoimasta on liikatarjontaa. Tietysti siinä tilanteessa, jos nämä julkiselta sektorilta vähennettävät työntekijät voisivat sijoittua yksityiselle sektorille, tässä olisi kansantaloudellisessa mielessä säästöä. Nythän he siirtyvät työttömyyskortistoon.

Tämä tulonsiirtojen ja yleensä valtion liikutteleman rahamäärän alentaminen ja muuttaminen on tietysti toinen osa suurta rakennemuutosta, joka tarvitaan. Varmasti tarvitaan myös työelämässä muutoksia, mutta ehkä niiden merkitystä liioitellaan tai ainakin niiden vaikutusta tähän tilanteeseen. Itse asiassa käytännön työelämässä nämä muutokset ovat tapahtuneet. Niin kuin tiedämme, epätyypilliset työsuhteet ovat syrjäyttäneet normaalit työsuhteet. Siinä mielessä käytännön verstaissa ja työpaikoilla suuri työreformi on tavallaan toteutunut. Lainsäädäntö ja sopimustasolla elämä näyttää toisenlaiselta. Tietysti olisi järkevää, että lainsäädäntö ja säännökset saatettaisiin vastaamaan todellisuutta. Varmasti tämäkin pikkuhiljaa tapahtuu.

Minkä takia esimerkiksi veroremonttia ei ole tehty? Virallinen selityshän on ollut, että ei voida tehdä, koska valtiontalous ei kestä tällaista verotuksen rakenteellista uudistusta. Tai sitten on sanottu, että ne rahat, joita voidaan käyttää veroremonttiin, täytyy käyttää työllisyyteen. Tämähän on täysin nurinkurista ajattelua. Veroremonttihan tarvitaan juuri sen takia, että työllisyys kohenee ja valtiontalous kohenee. Järjestyksen tähän pitäisi olla tämä eikä suinkaan niin, että odotetaan, milloin työllisyys paranee ja valtiontalous kohenee. Jos ne kohenevat ilman veroremonttia, se ehkä onkin tarpeeton ja olen täysin väärässä. Tässä mielessä hallituksen virallinen toimintajärjestys, ainakin niin kuin se ilmoittaa, on täysin nurin niskoin.

En malta olla myöskään puuttumatta ihmisten ajattelutapaan. Hyvin helposti meillä, kun on menty valtiokeskeiseen politiikkaan, katsotaan kaikkia asioita valtiokeskeisesti, ja kaikkea sitä hyvää, mitä me ihmiset tarvitsemme, pitäisi saada valtiolta tai kunnalta. Samassa keskustelussa on unohtunut se, että meillä kansalaisina ei ole pelkästään oikeuksia vaan myös velvollisuuksia. Jos me katsomme, että meillä on oikeus saada jotakin hyvää, meidän pitäisi muistaa myös, että jollakulla muulla täytyy olla vastaava velvollisuus. Jokainen markka, jonka saamme tekemättä työtä, on otettu jonkun työn tuloksesta ja pakolla, koska verot kerätään pakolla.

Tämän sanon sen takia, että täällä tänä iltanakin nuorison hyvinvoinnin nimissä on esitetty sellaista olettamusta, että valtiolla olisi velvollisuus kustantaa nuorten toimeentulo ja erilaiset edut. En tiedä, mihin tällainen velvollisuus perustuu. Onko meidän nuorisomme niin unohtanut elävän elämän, että luulee, että on jokin taivaallinen kassa, josta voi hyvää jakaa, jos tuhat poliitikot vain antavat luvan? Minusta kansalaisilla pitää olla oikeuksia: vähän vapautta, vapaus tehdä työtä, äänestää jne. Mutta mitään oikeutta minusta ei ole siihen, että vaaditaan jotakin hyvää, jos ollaan työkuntoisia, työikäisiä ja voidaan tehdä itse töitä. Minusta silloin on hävytöntä esittää vaatimuksia. Ehkä tästäkin pitäisi ruveta puhumaan, koska olen huomannut, että meidän nuorisomme parhaimmisto, akateemisesti koulutetut ihmisetkin ajattelevat tällä tavalla. Jos tämä ajatus leviää, yhteiskuntahan on tuhon oma. Tämä ei ole mikään yksityistapaus. Luulen, että monet edustajat ovat voineet kokea ihan muuallakin kuin tässä salissa tällaisia väärältä pohjalta lähteviä olettamuksia ja asenteita.

Kaiken kaikkiaan tietysti kansalaiset voivat esittää valtiolle vaatimuksia, ja tavallaan ymmärtää sen, että on vaikea luopua todellisista tai kuvitelluista eduista. Mutta on myös yhtä tärkeää, että silloin, kun näistä asioista keskustellaan, keskustellaan ne loppuun asti ja mietitään, mistä ne rahat tulevat.

Niin kuin varmasti tästä puheenvuorosta on käynyt ilmi, omasta mielestäni hallituksen politiikka ei ole riittävää, mutta toisaalta oppositioon ei ole pystynyt esittämään luonnollisista syistä mitään vaihtoehtoja. Se on tietysti hyvin vaikeaa, koska oppositio hyvin paljon samantyyppistä politiikkaa itse harjoitti jo edelliset neljä vuotta. Tarvittaisiin todella radikaaleja rakennemuutoksia, ehkä myös uudenlaista ajattelua koko hyvinvointivaltiosta ja vastuusta ja vapauksista, oikeuksista ja velvollisuuksista.

Jotenkin minuun särähti se, että opposition välikysymyksessä, kun lainattiin Sosiaaliturvalahteita, pidettiin negatiivisena sitä, että perheen vastuu lisääntyy. Tässä keskustelussa on taas hallituksen puoleltakin puolusteltu sanoen, ettei hallitus suinkaan lisää perheen vastuuta. Itse olen aina ajatellut, että olen vastuussa perheestäni, olen vastuussa lapsistani, vanhemmistani. Olen aina ajatellut, että niin pitkälle kuin kykenen sen vastuun kantamaan, sen teen. Sitten jos en kykene, toivon, että yhteiskunta auttaa. Minä olen hämmästynyt, että jollakulla on toinen käsitys, että jokin yhteiskunta voi ottaa sen vastuun, joka meillä ihmisillä jokaisella on omasta perheestämme. Itse koen niin, että olen vastuussa myös naapureista ja muista läheisistäni. Nyt tämä esitetään negatiivisena, jos tällaista vastuuta lisätään.

Minusta on erinomaisen hyvä, jos tähän asiaan voitaisiin palata ja ajatella niin, että meillä on vastuuta lähimmäisistämme, perheestämme ja yritämme sitä kantaa. Siinä säästyisi paljon rahaa. Se olisi paljon inhimillisempää senkin ihmisen osalta, joka meidän apuamme saa. Ei se missään määrin tarkoita sitä, että jos jollakulla ei ole niitä läheisiä tai perhettä, jotka voivat auttaa, yhteiskunta ei voisi auttaa. Mutta järjestyksen pitäisi olla kokonaan toisenlainen. Se on hirviömäinen yhteiskunta, jos muut eivät auta kuin viranomaiset.

Täällä ihan vakavasti puhutaan, että yhteiskuntakeskeisyys on jokin ihannetila, ja myös oikeiston taholta, jolla ei luulisi olevan ainakaan ideologisia syitä pelätä perheen vastuuta. (Eduskunnasta: Kuka sellaista on sanonut?) — Sellainen taka-ajatus minusta monissa puheissa on

ollut tai ei ainakaan ole sanouduttu irti siitä, että se olisi vahingollista. — Ehkä se kuvaa yleensä sitä väärää ajattelua, jossa nähdään valtio ja sen politiikka keskeisenä ja vain se on hyvää, mitä valtio antaa, ja pyritään valtion kautta kierrättämään rahaa. Sille ei anneta mitään arvoa, jos ihminen sitä itse hankkii tai joku antaa ilman byrokratiaa tai ilman valtiota tai kuntaa. Ehkä tässä suhteessa tarvittaisiin todella eettistä ja moraalistakin keskustelua siitä, millä tavalla me vastuuta lähimmäisistämme ja kansalaisistamme kannamme. Onko meillä mitään muuta vastuuta kuin se, jonka virallinen koneisto kantaa ja voi kantaa?

Ehkä voisi hyvin nähdä tämän meidän kriisimme sitäkin kautta, että kun olemme yrittäneet antaa hyvää palvelua ja kantaa vastuuta yhteiskunnan koneiston kautta, me olemme tulleet siinä umpikujaan. Se on tullut hirveän kalliiksi eikä myöskään laadullisesti ole sitä, mitä on ajateltu. Minua ainakin jossakin määrin pysäytti tai vahvisti näitä huonoja ajatuksia se, että viime viikolla kuulin radiosta, että Suomessa on esimerkiksi Euroopan korkeimmat itsemurhaluvut. Siinä mielessä tämä hyvinvointivaltio ... (Eduskunnasta: Unkarin jälkeen!) — Ei, oli viimeisin tieto. Olemme menneet jo Unkarin ohi viimeisen tilaston mukaan. — Tietenkin se on yksi mittari siitä, että asiat eivät ole hyvin.

Kun puhuttiin edistyksestä, niin joskus on tullut jopa mieleen, onko tässä mitään edistystä tapahtunut. Ehkäpä aineellinen elintaso on parantunut, mutta kun ajattelee omankin elämän ensimmäisiä vuosikymmeniä, jolloin kiistatta rahaa oli vähemmän ja leipä kapeampaa, ehkä itse olin ja kanssaihmiset olivat tyytyväisempiä ja ehkä todellista hyvinvointia oli jopa enemmän. Minkä nimiin me ihmiset vannomme ja mitä me haemme? Minkä perässä me juoksemme ja kuvittelemme tulevamme onnellisiksi, mutta emme tule? Se ei ehkä ole sellainen asia, josta me kansanedustajina voimme päättää, mutta ehkä sitäkin olisi syytä joskus ajatella, niin siitä saisi ryhtiä päätökseen.

Itse näen, että jos me emme kykene politiikan suuntaa ja perusteita muuttamaan silloin, kun me kaikki näemme, että asiat eivät ole kunnolla, ennen pitkää olemme myös vallankäytön kriisissä ja mielestäni hyvin lähellä sitä aikaa, jolloin meidän nykyinen kansanvaltainen järjestelmäme on joutumassa kriisiin.

Ensimmäinen varapuhemies:
Ennen kuin myönnän vastauspuheenvuorot, to-

tean, että vastauspuheenvuorossa ei saa esittää muuta kuin selvityksiä tai oikaisuja toisen puheenvuoron tai vastauspuheenvuoron johdosta tai vastineen siinä esitettyyn väitteeseen. On todella runsaasti pyydetty vastauspuheenvuoroja.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisman osin itsekriittinenkin ripitys oli varmasti syytä kuunnella, mutta epäilemättä hän olisi ollut aavistuksen verran solidaarisempi meitä muita puheenvuoron odottajia kohtaan, jos olisi tiivistänyt puheenvuoronsa. Se oli ehkä pikkuisen pitkä.

Hän arvosteli Lipposen hallituksen toimia, ja itse kullakin meistä varmasti on toivomuksia hallituksen suuntaan. Mutta olin erinomaisen hämentynyt, kun hän sanoi Lipposen hallituksen toimien olevan saman kaltaisia kuin edellisen, Ahon hallituksen, toimet. (Eduskunnasta: Miten?) Epäilemättä monenlaiset toimenpiteet vaikuttavat saman kaltaisiltakin, mutta aivan olennaista on luonnollisesti se, että tämä hallitus on pystynyt luomaan yhteisymmärryksen ilmapiirin yhteiskuntaan aivan toisella tavalla kuin edellisen.

Ed. Kuisma toi esille sen, että eduskuntasalisia on myös toisenlaisen politiikan tahdon suunta ja toisenlaisen enemmistön mahdollisuus. Minulle jäi epäselväksi, mikä olisi se toisenlainen enemmistö, joka täällä olisi rakennettava. Erityisesti jäi epäselväksi, mikä olisi se politiikan suunta, jonka varaan tämä enemmistö voitaisiin rakentaa.

Eräs ongelmakohta ed. Kuisman puheenvuorossa muun muassa liittyi siihen, kun hän totesi, että kulutuksen lisäys on ongelma, ja perään hän totesi, että korkea verotus on ongelma. Mutta eikö nimenomaan tuloveron puolittaminen, jota hän ehdotti, lisää kulutusta ja näin kertaa näitä ongelmia, joita lisääntyvässä kulutuksessa on? Ainakin minua sen kaltaisen politiikan taakse on vaikea saada, ja siinä suhteessa en ainakaan kuulu siihen poliittiseen enemmistöön, jos täällä olisi sellainen olemassa, jota hän edusti.

Ed. Korkea-oja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisman puheenvuoroa olisi ollut syytä olla kuulemassa koko hallituksen, ja keskustelut työllisyydestä olisi voitu rakentaa keskustan välikysymyksen ja ed. Kuis-

man puheenvuoron analyysiin ja jatkaa tästä eteenpäin. Minä haluan kiinnittää muutamaan kohtaan huomiota.

Minustakin Suomen talouden perusongelmat juontavat juurensa sieltä kuplatalouden ajalta ja 80-luvun loppu jäänee synkimpänä aikana Suomen taloushistoriaan.

Ahon hallitus tuli kriisiaikana remmiin, ja sillä oli monia ongelmia ratkaistavana. Se asetti vaihtotaseen tasapainoon saamisen ensimmäiseksi tavoitteekseen. Siinä se onnistui, ei ehkä sillä tavalla, kuin oli itse ajatellut, mutta kuitenkin onnistui. Samalla korkotaso lähti alenemaan jne. Sen olisi pitänyt vain aikaisemmin myöntää, että markka oli yliarvostettu, ja lähteä purkamaan sitä ajoissa.

Nyt 80-luvun lopun aikaansaamista vaikeuksista on jäljellä työttömyys ja valtiontalouden puuttuva tasapaino. Minusta ed. Kuisman lähtökohta työllisyyskysymyksessä on oikea. Talouskasvulla sitä ei ratkaista. Tarvitaan radikaaleja verotoimia, ja siihen liittyy valtiontalous, jossa tullaan sosiaalipolitiikan alueeseen. Olen samaa mieltä, että sosiaaliturvan tulee kohdistua vanhuksiin, sairaisiin, lapsiin enemmän kuin terveisiin ja työkykyisiin. Raja pitäisi vetää tähän väliin, ja minusta suuret ongelmat ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on täynnä, ed. Korkeaoja!

Ed. **I h a m ä k i** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on kuunnellut näitä keskusteluja, voi vähän kyynisesti todeta, että ainakin täällä on hyvin monta totuuden puhujaa. En tiedä, pilasiko ed. Kuisma melkein koko illan, kun hän totesi nykyisen hallituksen jatkavan edellisen hallituksen politiikkaa. Tosiasiaan on kuitenkin se, että ylipäätään nykypolitiikalle ei nykytilanteessa ole juuri muuta läpi saatavaa vaihtoehtoa ja politiikka olisi sama, olivat hallituksessa mitkä puolueet tahansa. Siksi tämä vääntö täällä tuntuukin vähän turhalta.

Toisaalta ed. Kuisman puheenvuoro oli kaikinensa hyvin raikas ja sisälsi raikkaita mielipiteitä, ja siksi kai tämäkin keskustelu sittenkin taitaa olla paikallaan.

Ed. Kiljunen sanoi, että Lipposen hallitus on luonut yhteisymmärryksen ilmapiiriin tähän yhteiskuntaan. Jos tämä nyt ihan täsmälleen pitäisi paikkansa, niin tuskinpa tästäkään välikysymyksestä täällä keskusteltaisiin.

Ed. **A l a r a n t a** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivon, että puhemies sallii ensin pari myönteistä kommenttia ja lopuksi kriittikää.

Minunkin mielestäni ed. Kuisman puheita on miellyttävää kuunnella, koska ne ovat eritteleviä, asiallisia ja tietystä mielestä hyvin epäpoliittisia. Ne tuovat minun mieleeni ajan, jolloin me silloiset nuoret kansanedustajat kokoonnuimme tähän saliin kuuntelemaan, kun kansanedustaja Paavo Lipponen puhui täällä ulkopolitiikasta samanlaisella tyyliä ja hyvin suurella asiantuntemuksella. Sittenminhän ilmestyi politiikkaan puoluejohtaja Lipponen, joka on aivan eri maata.

Ed. Kuisman puheeseen on minusta siinäkin helppo yhtyä, kun hän puhui kodista ja perheestä ja yksilön vastuusta. Parhaillaan, tällä viikolla, vietetään valtakunnallista kodin viikkoa.

Mutta sitten siitä asiasta, mihin tämä keskustelu johtaa, olen kyllä eri mieltä ed. Kuisman kanssa. Niin toivottavaa kuin olisikin, että päättäisiin erilleen syyllisyyskeskustelusta, eihän avioeroissakaan enää etsitä syyllisiä, niin tämäkin keskustelu tuntuu kyllä ajautuvan samanlaiseen raiteeseen, mihin aina nämä poliittiset keskustelut tahtovat ajautua.

Arvelen, että meissä kansanedustajissa asuu kyllä perimmältään kaikissa sellainen tahto, että me tahtoisimme tehdä jotakin tälle vaikealle ongelmalle yli puoluerajojen, mutta tämä keskustelu tänään niin kuin eilenkin osoittaa, että tällä välikysymyskeskustelulla on ollut ainakin se arvo, että se on yhdistänyt hallituspuolueitten kansanedustajien rivit, tiivistänyt ja yhdistänyt ne ja on löytynyt yhteinen vihollinen. Se on tällä kertaa ne edustajat, jotka ovat panneet nimensä välikysymykseen.

Ed. **K e m p p a i n e n** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisman monipuolisessa puheessa oli kyllä yksi minusta täysin väärä arvio, se että keskusta olisi joskus väheksynyt perheen merkitystä toimeentulon turvaajana. Jos se on tullut jostakin puheesta, niin se pitäisi yksilöidä. Kyllähän meitä yhteistyössäkin sosialidemokraattien kanssa 70- ja 60-luvulta asti on erottanut se, että nimenomaan sosialidemokraatit ovat yrittäneet ratkaista sosiaalisuudet yhteiskunnan keinoilla, niin kuin viimeaikaiset päivähoito- ym. ratkaisut osoittavat. Tämän hallituksen keinoilla on nimenomaan perheen mahdollista vastuunkantamista heikennetty. Toivon, että tämä asetelma tässä

keskustelussa korjaantuu, ja siinä ed. Kuisma oli mielestäni väärässä.

Mutta muuten ed. Kuisman puheenvuoro oli hyvin erittelevä ja kriittinen. Varmasti siinä hän on oikeassa, niin kuin on sanottu tiedotusvälineissäkin, että Lipposen ja Ahon hallituksissa on saman kaltaisuutta siinä, että molemmat pyrkivät sopeuttamaan menot. Mutta eihän opposition tehtävänä ole täällä korostaa saman kaltaisuutta, vaan meidän tehtävänämme on esittää erot, vaikka saman kaltaisuutta olisikin. Ero oli siinä, että edellisen hallituksen aikana oppositio vastusti sopeutusta kiivaasti. Me emme vastusta säästöjä, vaan niiden kohdentamista.

Me yritämme välikysymyksellä osoittaa, kuinka erilainen säästölinja meillä on. Tuloterot kapeenivat Ahon hallituksen aikana, nyt ne ovat lisääntymässä. Ahon hallitus yritti yhteiskuntasopua, nyt jaetaan kansaa kahtia sekä sosiaalisesti että alueellisesti. Te ette voi sitä kiistää, koska tällaisia sosiaalisia leikkauksia olette tekemässä. Suurituloisten verotusta olette keventämässä, mutta perusturvaan teette aukkoja. Nämä ovat niin selviä tosiasioita, että niitä te ette monellaan puheella voi kiistää.

Ed. Kuisma (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perheasiasta totean, että keskustan välikysymyksessä on lainattu Sosiaaliturva-lehteä, jossa sanotaan, että ”nuoria on järjestelmällisesti syrjitty ja vastuuta on palautettu perheille”. Sehän on lainattu tässä negatiivisessa mielessä. Minusta on ihan oikein, jos hallitus on palauttanut vastuuta perheille. Ed. Ihmällelän sanon sen verran, että kokoomusedustajatkin ovat täällä virallisissa puheenvuoroissa väittäneet, ettei suinkaan perheille ole vastuuta palautettu, vaan hallitus hoitaa ja yhteiskunta hoitaa. Sitä minä tässä ihmettelin.

Lipposen ja Ahon politiikka on minusta samanlaista perinteiltään. Ed. Kiljunen: menettelytavat ovat tietysti erilaisia, mutta politiikan sisältö on hyvin samanlainen. Tietysti menettelytavat ovat todella erilaiset, mutta menettelytapa ei ole politiikassa se pääasia, vaikka silläkin on merkitystä. Jos eduskunnassa olisi toisenlainen järjestäytynyt enemmistö, tietysti tämä hallitus ei hallitsisikaan. Tarkoitankin sitä, että jos vilpittömästi edustajat uskaltaisivat olla sitä mieltä, mitä ovat ilman puoluerakenteita, monet päätökset syntyisivät eri tavalla. Siitä on vielä pitkä askel siihen, että syntyisi järjestäytynyt toisenlainen enemmistö, joka voisi ottaa hallitusvallan; sitä hän ei tietenkään ole.

Tuloveron puolittaminen ei lisää kulutusta, niin kuin juuri yritin puhua. Päinvastoin se halventaisi työn hintaa, mutta sama verorasitushan pantaisiin välillisiin veroihin eli verotettaisiin kulutusta. Työnteko lisääntyisi, mutta kulutus päinvastoin ehkä vähenisi. Hallitushan nyt yrittää näin, että se antaa enemmän rahaa palkansaajille, että kulutus lisääntyisi. Minun ehdotuksessani veronalennus menisi bruttotyövoimakustannusten laskuun eikä suinkaan lisäisi palkansaajien nettotuloja. Ne ovat kaksi eri asiaa.

Ed. Hellberg: Arvoisa puhemies! Täällä on kuluneen eduskuntakauden aikana paljon keskusteltu siitä, miten pitkälle taaksepäin voidaan katsoa ja vertailla ja arvostella, onko edellinen hallitus tai sitä edellinen tehnyt ja mitä. Ihan sattumalta muutama viikko sitten tutustuin Rooman vallan aikaiseen teokseen, jossa kerrottiin politiikanteosta Roomassa aikoinaan, kun Caligula ja kumppanit hoitivat asioita. Hyvin paljon se ilmeisesti oli samantapaista kuin täällä oppositio — hallitus-keskustelu. Oli vielä muitakin kuppikuntia, jotka kävivät kamppailua ja aika tiukkaan sävyyn hoitivat asioita. Jos siellä joutui häviöjapuolelle, saattoi menettää päänsä. Täällä ehkä toiminta on kuitenkin vähän myönteisempää siinä mielessä.

Mutta jos mennään kuitenkin vähän taaksepäin, koska pakko on kai katsoa taaksepäin, jos halutaan katsoa eteenpäin, niin kyllähän tietysti totta on, että 80-luku monessa mielessä, varsinkin loppukausi, muutti suomalaisen yhteiskunnan. Silloin tuli ei ainoastaan politiikassa vaan monessa muussa elämäntilanteessa ihan uudet arvot esille. Silloin nousivat mediasankareiksi kaverit, jotka jollain kummalla syyllä saivat pankista esimerkiksi 10 miljoonaa rahaa, sijoittivat ne ja alkoivat odottaa voittoja.

Oikeastaan koko yhteiskunta eli silloin samalla tavalla. Olin itse silloin kunnallispolitiikassa mukana. Silloin tulivat nämä hyväosaiset ihmiset yhteiskunnan luukulle. Kaikki alkoivat vaatia yhteiskunnan tukea. Ehkä se oli hyvin paljon yleisestä ilmapiiristä kiinni. Kun koko ajan kansantalous nousi, tuotot nousivat, osakkeet nousivat, niin kaikki olivat vaatimassa omaa osuuttaan.

Tässä tietysti kaikki-sana on vähän kärjistetty, koska oli tietysti hyvin paljon ihmisiä, jotka vain tekivät työtä, olivat eläkkeellä pienillä rahoilla jne., ja näiden varaan tietysti koko homma laskettiin. Kun tehdään paljon työtä, niin jotkut saavat työtä tekemättä erilaisia papereita kerää-

mällä rahaa ja jotkut pystyivät vielä vaatimaan sitä, vaikka mitään tarvetta itse asiassa yhteiskunnan tukeen ei ollut.

Tämähän johti sitten tietysti täydelliseen romahtamiseen, koska oli mahdoton yhtälö, että tätä olisi ikuisesti jatkunut. Jouduttiin todelliseen suhdannekriisiin. Sen syvyyttä ei varmasti tiedetty, eikä Ahon hallitus sitä valitettavasti hallinnut, vaan epäonnistuttiin täydellisesti suhdannepolitiikassa, valuuttapolitiikassa ja sitä kautta todella hävittiin yli 400 000 työpaikkaa. Tässä ollaan nyt siinä tilanteessa, että tämän korjaaminen tietysti on äärettömän vaikeaa.

Kun tässä on ollut kritiikkiä vielä sitä kohtaan, miten Lipposen hallitus nyt näitä asioita hoitaa, niin kyllä minun mielestäni tässä on täysin toisenlainen tilanne. Nyt on ainakin pyritty siihen, että yhteiskunta mahdollisimman yhtenäisenä koettaa mennä eteenpäin. Voi esimerkiksi ottaa sen esille, miten Ahon hallitus suhtautui erittäin vihamielisesti järjestäytyneeseen palkansaajaliikkeeseen. Tämä näyttää jatkuvan edelleen. Tässä työreformissa, mitä keskusta jatkuvasti jumputtaa, pyritään tekemään Suomesta eräänlainen työsuhdeturvan kehitysmaa. En ymmärrä, miten sillä voidaan kasvattaa suomalaista hyvinvointia, että turvattuutta lisätään varsinkin pienillä työpaikoilla. Miten ihmiset voivat suunnitella tulevaisuutta, rakentaa kotia jne? En ymmärrä, miten parempaa työllisyyttä haetaan turvattomuuden kautta.

On tietysti ihan selvää, että meillä on varsinkin palvelualan puolella suuria ongelmia saada lisää työpaikkoja. Minusta palkkauksen oheiskuluja on radikaalimmin alennettava, ja tätähän hallitus nyt on rakentamassa, että tässä päästään sillä lailla parempiin tuloksiin. Uskon, että paranevan työllisyyden kautta sosiaaliturvan tason säilyminen pienemmin maksuin pystytään hoitamaan.

Tässä on erittäin suuria ongelmia kuitenkin. Eräs amerikkalainen tutkija arvioi juuri vähän aikaa sitten, että ilmeisesti noin 75 prosenttia työpaikoista häviää Amerikasta parinkymmenen lähivuoden aikana, koska siirrytään informaatioyhteiskuntaan. Ilmeisesti sama arvio hänen mukaansa koskisi Eurooppaa ja Suomea. Tämähän tietysti on ihan häkellyttävä luku, mutta jos nyt katsoo, miten tässä on käymässä varsinkin Euroopassa, niin ei tämä varmaan ole aivan täysin tuulesta temmattua. Saattaa olla, että tässä on tällaista shokeerauslisää, mutta kyllä me erittäin vakavien vaikeuksien edessä olemme.

Siinä mielessä minusta on hyvä, että Lipposen

hallitus talousarvioesityksessään suuntautuu voimakkaasti kohti tulevaisuutta ja pyrkii vahvasti panostamaan kehitys- ja tutkimustyöhön, koska se on oleellista Suomen kannalta. Bruttokansantuote huomioiden Suomi tulee olemaan maailman kärkeimä tutkimustyön osalta, ja se on kyllä aivan erinomainen asia.

Meillä on tällä hetkellä kyllä se tilanne, että teollisuuden kilpailukyky on hyvä, vaihtotase ylijäämäinen, erityisesti vientiyriyten kannattavuus ja rahoitusrakenne hyvä. Tosiasia on myös se, että kotitaloudet ovat pystyneet vähentämään velkaantumistaan ja investoinnitkin ovat pikkuhiljaa lisääntymässä. Kulutuskysynnän lisääntyminen on erityisen tärkeää tällä hetkellä, koska kotimarkkinateollisuuden tuotteiden riittämätön kysyntä jarruttaa kyllä edelleen taloutta. Siinä mielessä verojen alentaminen on kulutuskysynnän kannalta kaikkein tärkein tie ja linjaus oikean suuntainen. Uskon, että nyt kannattaisi kuitenkin pitää kaikesta huolimatta optimismia yllä.

Meillä on tietysti se suuri ongelma, että työllisyys ei ole parantunut ollenkaan niin hyvin, kuin kuviteltiin ja mitä minäkin odotin. Mutta oleellista on se, että talous kuitenkin kulkee ylöspäin ja meillä on kasvua, koska jos meillä ei ole kasvua, niin silloin on erittäin paljon vaikeampaa työllisyyttä parantaa.

Tässä on esitetty epäilyjä: Kun on laskettu, että tuollaisella 3 prosentin kasvulla pystyttäisiin talous ja varsinkin velkaantuminen ajan myötä saamaan kuriin, on arveltu, että sellainen kasvu ei ole mahdollista. Kyllä minä uskon onnistumiseen kuitenkin, jos pystytään yhteiskuntarauha säilyttämään, eduskuntakauden loppuajan sopimaan asiat työmarkkinoiden kanssa niin, että vakaa tilanne yhteiskunnassa säilyy ja samanaikaisesti pystytään varsinkin pitkäaikaistyöttömyys saamaan kuriin, mikä on erittäin tärkeää, ja myös alentamaan työttömyyttä. Näin meillä kuitenkin on mahdollisuus tästä selvitä.

Minusta ei myöskään pidä vähätellä sitä, että tässä on kuitenkin sovittu erittäin suurista säästöistä. Uskon, että se, että säästöistä pidetään kiinni, on myös erityisen tärkeää; ja myös sillä, että pystytään korot pitämään matalalla, me tästä selviämme.

Tietysti hyvin oleellista on se, että oheiskuluihin hyvin voimakkaasti puututaan, koska meidän on saatava palvelut käyntiin. Oikeastaan on melkein sellainen tilanne, että eduskunta on ainoa paikka Suomessa, missä palvelut pelaavat. Kyllä joka paikassa muualla saa itse tehdä suun-

nilleen kaikki. Kauppaan kun menet, poimit kaikki tavarat ja maksat kassaan, ja joka paikassa tilanne on sellainen. Kun puhelimella soittelet, ei ole enää keskuksia, vaan erilaisia koneita, joiden kanssa saat keskustella jne. Joka puolella, suomalaisessa yhteiskunnassa varsinkin, tilanne on mennyt tällaiseen suuntaan, että palvelut ovat täysin kadonneet. Tähän hallituksen on huomattavasti voimakkaammin ja nopeammin puututtava, kuin nyt on tehty.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hellberg tapansa mukaan hyvin maltillisesti arvioi tätä tilannetta.

Yhteen asiaan olisin puuttunut, tähän työreformiin. Minusta hyvin helposti tällä laidalla salla on tuomittu keskustan työreformi ja Esko Ahon kirjan ajatukset. Ilmeisesti useimmat eivät ole vaivautuneet niitä lukemaan. Minusta siinä on kyllä hyvin paljon tervettä. Tämä on tietysti minun helppo sanoa, koska huomasin, kun niitä luin, että itse olen esittänyt samanlaisia ajatuksia kirjallisessakin muodossa jo jopa aikaisemmin. Ei niitäkään varmaan kovin moni ole lukenut. Mutta jos joku on kiinnostunut, niin voi lukea. En väitä, että minun ajatuksiani olisi lainattu, vaan hyvin helposti tullaan samoihin johtopäätöksiin. Itse asiassa olen ihmetellyt vähän, kun tiedän, että keskustan piirissä varsin vähän ehkä on työelämän asiantuntemusta — tai sanotaan, että ainakin tällainen käsitys on — että niin oikeaankin osuvia ehdotuksia siellä on todelliseen tilanteeseen.

Minkä takia niitä vastustetaan? Eivät vastusta niinkään työpaikoilla työntekijät, niitä vastustavat järjestöt. Tällainen työreformi jos toteutetaan tai sen suuntaisia muutoksia, mitä on tarpeen, niillähän on suurin merkitys siinä, että ne vievät ammattiliitoilta ja erityisesti keskusjärjestöiltä valtaa, vievät valtaa myös työnantajajärjestöiltä. Kukapa siitä vallastaan vapaaehtoisesti luopuu? Sen takia tavallaan pidetäänkin tämän tyyppisiä esityksiä hyvin vaarallisina. Mutta käytännön työelämässä, niin kuin puheenvuorossani sanoin, itse asiassa monet näistä esityksistä ovat jo toteutuneetkin, mutta tavallaan virallisella tasolla niitä ei haluta myöntää. Minusta kyllä pitäisi päästä sen kynnyksen yli ja ruveta keskustelemaan näistä muutoksista, mitä työelämään tarvitaan, eikä vain hokea, että joustoja — ei joustoja. Sillä ei päästä mihinkään.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hellberg, olette kuvitellut

ja odottanut jo kaksi vuotta, että työllisyys olisi parantunut. Puheenvuorossanne olitte valmis kuvittelemaan ja odottamaan vielä kaksi vuotta, että jotakin tapahtuisi. Hallitus ei kuitenkaan ole esittänyt tähän mennessä yhtään uutta asiaa, jolla tämä kuvittelu ja odotus mahdollisesti veisi parempaan suuntaan.

Esititte, että keskustan työreformi toisi turvatomuutta. Kuinka turvallista on, että meillä on 650 000 ihmistä täysin vailla työtä? Kyllä tämä on turvattomampi vaihtoehto kuin se, että me todella mietimme työelämän muutoksia, työreformia, jota ed. Risto Kuismakin puheenvuorossaan käsitteli. Ne muutokset ovat välttämättömiä. Vaikka ed. Kuisma sanoi, ettei meillä olisi työelämän kokemusta, ne ehdotukset tulevat työelämän sisältä. Ne eivät tule järjestöistä, niin kuin, ed. Kuisma, teidän kokemuksenne. Ne tulevat työelämän sisältä ja arkielämästä ja pienistä yrityksistä.

Viikko sitten tutustuin yritykseen, joka työllisti kahdeksan henkeä kymmenen vuotta sitten ja oli nyt tyytyväinen, että oli päässyt kaikista työntekijöistä eroon, tekee vain perheen kesken töitä. Ei ole rohkeutta eikä uskallusta palkata muita, koska yhden kerran yritys on jo mennyt nurin sillä tavalla, kun ei ole pystynyt tilanteen mukaan joustamaan.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hellberg esitti mielestäni hyvän kysymyksen: Kuinka kauas taaksepäin on syytä katsoa? Jos katsotaan taakse halutaksemme oppia, se on hyvä asia. Mutta kun katsotaan taaksepäin voidaksemme moittia tai syyllistää, tuskinpa siitä mitään tulee, eikä se mihinkään johda. Kun autoa ajaessa katsotaan peruutuspeiliin, monia yllätyksiä ja vaaroja onpi eessä. Kun halutaan päästä eteenpäin, on myös katsottava eteenpäin, ja niin nyt tässäkin keskustelussa olisi pohdittava keinoja tulevaisuutta varten.

Ed. H e l l b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuismalle toteaisiin, että kyllä ne ovat työläiset ja palkansaajat, jotka ovat ammattiyhdistysliikkeen takana, eivät ne johtajat. Johtajat tietysti saattavat olla edessä, ja jotkut ovat entisiä ammattiyhdistysjohtajia, jotkut nykyisiä. Mutta kyllä minä katson, että työntekijöillä täytyy olla täysi oikeus järjestäytyä ja puolustaa omia etujaan.

Mitä yleensä tähän työreformiin tulee, mitä keskusta esittää, en ole päässyt oikein perille, mitä se pitää sisällään.

Tietysti on myös katsottava tätä Lipposen hallitusta sikäli, että nyt on ensimmäinen budjetti vasta meneillään, yhdeksän kuukautta ollut käynnissä vasta. Tietysti tuloksien pitäisi olla parempia, mutta todella syvältä on lähdetty. Se Ahon hallituksen aiheuttama tuho oli niin valtava, että sen jälkien korjaaminen tietysti on paljon vaikeampaa, kuin ehkä lähdettiin alun perin kuvittelemaan, valitettavasti.

Ed. J u r o l a : Arvoisa puhemies! Aika erikoinen oli ed. Kuisman liikkeellelähtö puheenvuorossaan, kun hän kuulutti pessimismia optimismin sisään ja moitti pääministeriäkin liiallisesta optimismista ja esitti, että jos oikein esitetään pessimistisiä ajatuksia, niin pienikin liikahdus parempaan sitten otetaan paremmin huomioon. Minulla ei pääministerin puhetta pöydälläni ollut, mutta ihmettelen, mitkä kaikki talouden tekijät nyt ovat yhtäkkiä niin muuttuneet, että pääministerin arvio olisi ollut virheellinen. Päinvastoin esimerkiksi talouden kasvusta edelleenkin ennustetaan jopa jonkin verran parempaa, kuin aiemmin uskallettiin odottaa.

Työttömyyden laskusta on tullut tänään tietoa, sen tiedän. Työttömyysprosentti ei ole laskenut, jos verrataan edellisen vuoden vastaavaan aikaan, paljonkaan. Tietysti täytyy todeta, että ainakin sen tiedon mukaan, mikä meille on tänään annettu, kuitenkin työpaikkojen määrä on noussut yli 40 000, mutta työvoiman tarjonta vastaavasti on myös noussut, mikä vaikeuttaa tätä tilannetta. Jos täällä sanotaan, että kasvu ei työllisyyttä ratkaise, kuitenkin täytyy todeta, että ainakin kasvamattomuus tähän maahan on saanut tämän valtavan työttömyyden. 7 prosentin bruttokansantuotteen lasku oli vuonna 91, ja me tiedämme, mitkä sen vaikutukset olivat ja miten paljon tässä maassa on yrityksiä kaatunut ja on sellaisessa tilanteessa, että ei varmasti nouse tässäkin tilanteessa työllistämään.

Todella olisi aikamoinen taikatemppu ollut, jos vuodessa tämä hirvittävä lama olisi voitu työllisyyden suhteen korjata ja ennen kaikkea saada takaisin ne yritykset ja työnantajat, jotka ovat tässä maassa kumoon menneet. Lahden yrittäjät sanovat, että tästä maasta puuttuu ei vain 450 000 työpaikkaa vaan noin 100 000 yritystä (Ed. Kempainen: Ne puuttuvat ensiksi!) — Kyllä, mutta niin kuin ed. Paasio täällä sanoi, on aika erikoinen juttu, että vaaditaan, että se, mitä keskusta teki, vuodessa olisi voitu muuksi muuttaa.

Minun tarkoitukseni ei ollut tästä asiasta pu-

hua, vaan keskityn lähinnä siihen, että keskustan väläkysymyksen mukaan Suomea uhkaa hallitsematon muuttoliike, jota hallitus vauhdittaa esimerkiksi peruspalveluihin kohdistetuilla leikkauksilla ja aluepolitiikan alasarjoilla. Samalla viitataan valtionosuusleikkauksiin, mutta ennen kaikkea valtionosuusuudistukseen ja sen turmiollisiin vaikutuksiin.

Aluepolitiikka ja rahan jakaminen siihen ei ole kovin yksinkertainen juttu. Tilastokeskuksen tietojen mukaan, joita muun muassa Helsingin Sanomat äskettäin kommentoi, vuonna 1994, jolloin elettiin siis vielä Ahon hallituksen aikaa, valtion rahajako on toiminut siten, että Etelä-Suomesta valui suuria rahavirtoja pohjoiseen valtion tulontasauksen kautta. Tilastokeskuksessa on laskettu maakunnittain, miten valtio kerää veroja ja maksuja ja miten yhteiseen kirsuun koottuja markkoja jaetaan takaisin. Suhteellisesti mitattuna suurin häviöjä vuonna 1994 oli Lahden ympärille levittäytynyt Päijät-Häme, jonka tuloista 16,6 prosenttia valtio ohjasi muualle maahan uudelleenjaettavaksi. Muita menettäjiä olivat Uusimaa, Satakunta, Pirkanmaa, Kymenlaakso, Varsinais-Suomi ja Etelä-Karjala. Etelä-Suomen vauraudesta, kuten Helsingin Sanomatkin kirjoitti, hyötyivät eniten Lappi, Kainuu ja Pohjois-Karjala, joiden tuloja valtionosuudet ja -tuet nostivat yli 30 prosenttia.

Mikä sitten on vauras etelä? Kyseisenä vuonna Lahden kaupungin työttömyysprosentti oli hiukan yli 28. Seutu oli ja on edelleen syvän rakennemuutoksen kourissa. Tilannetta eivät auta valtion viranomaistoiminnot. Alueella ei ole lääninhallintoa, piirihallintoa, valtion virastoja eikä, mikä pahinta, myöskään omaa yliopistoa. Huolestuttavinta kuitenkin oli vuonna 94, että myös valtion finanssisijoitukset, maatalous- ja elinkeinotuet, olivat mitättömiä naapurimaakuntiin verrattuina.

Valtionosuusuudistuksella pyritään selkeästi korjaamaan maahan luotuja vääristymiä, ja uudistus on yleisesti arvioitu vähintäänkin oikean suuntaiseksi. On selvää, että ellei valtionosuuksia makseta puhtaasti asukasluvun perusteella, vaan käytetään erilaisia painotuksia, kertoimia, kuten ikärakenne, sairastuvuus, haja-asutus jne., aina voidaan yksityiskohdista väitellä siitä huolimatta, että kertoimien takana on selvitystyö ja tutkimustyö. Uudistus on tervetullut, vaikkakin viime päivinä itsekkin olen miettinyt, pitäisikö sellaisten maakuntien, joilla ei ole mitään valtion viranomaistoimintoja eikä yliopistoa, saada hyvitystä tässä suhteessa.

Valtionosuuksia leikataan kaikilta kunnilta samanarvoisesti, yhtä monta markkaa per asukas. Kuntaliiton hallintovaliokunnalle antaman selvityksen mukaan kuntien rahoitusasema on ollut hyvä. Parina viime vuonna lainakanta supistui 4 miljardia markkaa, rahoitusvaraukset kasvoivat yli 6 miljardia markkaa. Tänä vuonna kuntien rahoitustilanne on vielä hyvä. Se alkaa kuitenkin merkittävästi huonontua Kuntaliiton arvion mukaan vuoden 96 jälkeen, mihin vaikuttavat muun muassa valtionosuuksien leikkaukset.

Kuitenkin tekisi jo mieli vähitellen kuuluttaa, enemmänkin kuin itkuja valtionosuuksien pienentymisestä, uudenlaista ajattelutapaa niin kuntien kuin valtion viranomaistenkin osalta, ajattelutapaa, jossa yritys-elämä, elinkeinoelämä, kunta ja valtion viranomaistoiminnot yhteistyössä yrittävät parantaa yritystoiminnan edellytyksiä kunkin maakunnan erityispiirteet huomioiden. Samalla myös totean, että kyllä nyt alkaa olla se aika, jolloin myös puhutaan erityisestä kaupunkipolitiikasta eikä vain maaseutupolitiikasta.

Väestö on liikkeessä keskuksiin. Kaupunkiseuduille muuttaneista kuitenkin yli puolet on opiskelijoita, kolmannes työttömiä ja vajaa kolmannes hyvin koulutettuja uusiin työpaikkoihin sijoitettavia, eli osan muutosta selittää uudistettu väestörekisterilaki, vai mikä sen lain nimi nyt jämäptisti olikaan.

Näkyisessä taloudellisessa tilanteessa yritysten tuotannon logiikka, innovaatioiden synty, kansainvälistymisen haaste korostavat kaupunkiseutujen merkitystä taloudellisen kasvun vetureina. Selviytyäkseen tuotannollisena ympäristönä uusissa kilpailuasetelmissa niin koti- kuin ulkomaistenkin kaupunkiseutujen kanssa kukin seutu tarvitsee paikallisten yritysten ja instituutioiden yhteistoimintaa ja keskinäisen vuorovaikutuksen synnyttämää osaamiskeskusta. Siksi pidän myös aluehallintouudistuksen työvoima- ja elinkeinopiiriuudistusta tärkeänä ja uskon todellakin, että uudet työvoima- ja elinkeinopiirit voisivat saada nykyisillään resursseilla huomattavasti enemmän aikaan kuin nykyinen hajanainen järjestelmä. Epäoikeudenmukaisuutta en kuitenkaan hyväksy. Puheeni alkuosaan viitaten pidänkin pöyristyttävänä sitä esitystä, jossa Etelä-Häme on jätetty ilman omaa työvoima- ja elinkeinopiiriä.

Välikysymyksessä todetaan tylästi, että hallitus on kääntänyt selkänsä maataloudelle ja maaseudulle. Mikähän tässäkin on lopullinen totuus?

Edustajakauden alussa kävin talouspolitiikan johtamiskurssilla, jolta jäi mieleeni muun muassa Tampereen yliopiston dosentin Pertti Haapalan selvitys rakennemuutosten vaikutuksista pitkällä aikavälillä. Hänen mukaansa 90-luvun alussa muuttui maanviljelijöiden ja palkansaajien käytettävissä olevan tulon suhde siten, että keskimääräinen tulo per maanviljelijä muodostui suuremmaksi kuin palkansaajien keskimääräinen tulo. Tänäpäin soitin Tampereelle ja tiedustelin, muistinko asian oikein. Sieltä todettiin, että viimeiset vuodet näyttäivät vahvistavan tätä kehitystä.

Maanviljelyn säilyttäminen ja maaseudun elävänä pysyttäminen on meidän kaikkien etu, mutta veronmaksajat voivat tietysti kysyä, millä hinnalla ja kuinka korkea tulotaso yhteiskunnan toimesta maksetaan. Tuloveroista palkansaajat maksavat 58,6 prosenttia, eläkeläiset 15,1 prosenttia ja maanviljelijät 3 prosenttia. Tätä eduskuntakeskustelua kuunnellessa väkisin tuleekin mieleen, mikä on keskustan aito suhtautuminen niin palkansaajiin kuin tuloverotukseenkin. Ed. Pekkarinen ilmoitti olevansa perin ylpeä siitä, että viime kaudella pystyttiin kiristämään erityisesti parempien tulojen verotusta. Tuloverotus saatiinkin maailman huipulle. Tosin verokertymä samalla kääntyi laskuun.

Verotuksen uusi ansiotulovähennys suosii suhteessa eniten pienituloisia palkansaajia. Hittainta nettotulojen kasvu on ansiotulon ollessa 5 000—9 000 markkaa kuukaudessa. Tämä johtuu siitä, että sairausvakuutusmaksun porrasituksen aleneminen ei ulotu tähän tuloryhmään ja asteikkomuutokset vaikuttavatkin vain vähän. Tästä syystä pitäisi vähintäänkin syksyllä toteutettava nais- ja matalapalkkaerä kohdentaa nimenomaan näihin tuloluokkiin nettotulokehityksen parantamiseksi.

Täällä on väiteltä verotuksesta muutenkin ja erityisesti eläkeläisten verotuksesta. Kuitenkin muistan saaneeni juuri sen tyyppisen selvityksen, että tällä hetkellä kuitenkin eläkeläisten verotus alle 80 000 markan vuosituloilla on selvästi tai jonkin verran pienempi kuin palkansaajien tuloverotus, koska palkansaajat maksavat työttömyysvakuutus- ja TEL-vakuutusmaksuja. Niin kuin hyvin tiedämme, eduskuntaryhmämme on esittänyt myös sairausvakuutusmaksun alentamista tai suunnitelman tekemistä, millä aikataululla eläkeläisten sairausvakuutusmaksua voitaisiin alentaa.

Kaikkien meidän huoli on työttömyyden aiheuttama kansan kahtiajako. Valitettavasti tä-

mäkään välikysymys ei ole tuonut uutta ratkaisua siihen, miten tämä maa nopeammin nousisi siitä kansallisesta suuronnettomuudesta, joka meitä 90-luvun alkupuolella kohtasi tai johon maa vietiin.

Edustajat Seppänen ja Kääriäinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Juurola puheensa alussa palasi minun puheenvuorooni. En todennut suinkaan, että pitäisi pessimismia levittää, vaan totesin, että parempi luvata mieluummin pikkuisen liian vähän kuin liikaa. Se on varmasti aivan hyvä elämänohje jokaiselle ja erityisesti vastuullisille päättäjille. Mikä luku on liian myönteinen, se on se työllisyysluku. Minusta muilla luvuilla ei kovin paljon ole arvoa. Ne Ahon hallituksen loppu-aikoinakin rupesivat jo paranemaan, mutta työllisyysluku on se meidän suuri ongelmamme.

Ed. Juurola lopussa puhui maanviljelyksestä. Nimenomaan ehkä on traagista, että kun nykyinen tuloverorakenne on maanviljelijöiden kannalta edullinen, ehkä sen takia poliittisia edellytyksiä ei ole ollut veroremonttiin. Sinänsä tietysti kun arvostellaan maan verorakennetta ja sitä, että maanviljelijät maksavat vähän veroja, ei se tarkoita sitä, että pitäisi missään määrin maanviljelystä arvostella. Minusta se on varmaan arvokkain ammatti, koska ilman elintarpeita meistä kukaan ei tule toimeen. Maapallolla on huutava pula elintarvikkeista. Kun itse asun maaseudulla ja peltojen keskellä, olen taas huomannut muutaman kymmenen vuoden tauon jälkeen, että on kovaa ja arvokasta työtä se maanviljelyskin. On valitettavaa tietysti, että sekin ammatti on mennyt sellaiseksi, että yhteiskunnan ja EU:n tuilla täytyy pärjätä eikä sillä omalla työn tuloksella maanviljelijän ammatissakaan voi kovin paljon asemaansa parantaa.

Ed. A l a r a n t a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Juurolan puheesta sai sen käsityksen, että hän oli välikysyjien kanssa eri mieltä muuttoliikkeestä, johon kysymyksen perusteluissa viitataan. Siksi haluan vain kertoa tässä, että toinen valtiovarainministeri Arja Alho oli tämän viikon maanantaina vierailulla muun muassa Oulun läänissä, läänin eteläosassa, ja kävi Ylivieskan kaupungissa. Siellä ilmestyvän Kalajokilaakso-lehden uutisen mukaan hän oli

siellä erittäin huolestunut muuttoliikeilmiöstä ja oli kertonut, että myös hallitus on siitä tietoinen ja huolestunut. Erikoisen huolestunut ministeri Alho kertoi tuossa uutisessa olevansa muuttoliikkeestä helsinkiläisenä kunnallispolitiikkona. Ed. Juurolalla on varmaan tilaisuus keskustella ryhmätoverinsa kanssa tästä aiheesta.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Juurela totesi ed. Pekkari-
sen olleen ylpeä siitä, että pystyttiin suurituloisia rokottamaan verotuksessa. Ei kai ed. Pekkari-
sen esiin tuoma asia ollut tämän sisältöinen, vaan hän totesi, että kun Ahon hallituksen aikana etsittiin varoja laman tarpeisiin, niin silloin pyrittiin siihen, että kuorma olisi sälytetty kaikkien kansanryhmien osalle tasapainoisesti, ja näin myös tapahtui sillä tavalla, että myös suurituloiset joutuivat verotuksen kautta omalta osaltaan kantamaan taakkaa. Heiltä ei voitu tulonsiirroilla ottaa, mutta heillähän tämä tapahtui verojen ja maksujen muodossa. Voi olla tyytyväinen, että näin tasapuolisesti tapahtui.

Niin kuin moneen kertaan on tänä iltana tullut esille, tämän hallituksen ensimmäinen tehtävä oli leikata tulonsiirroista vähävaraisilta kovalla kädellä sillä tavalla, että suurituloiset eivät joutu-
neet kantamaan vastuuta lainkaan. Mutta anna-
pas olla, kun tuli veronalennusten aika, niin suu-
rituloiset riehuivat kopalla ensimmäisinä. Tietyt vähätuloiset ryhmät jäivät kokonaisuudessaan vaille verohelpotusten tuomaa lohtua, mutta suurituloiset sen sijaan pääsivät tälle kopalle kaikki. Tässä on se ero keskustalaisen ja tämän hallituksen politiikassa. Siinä mitä ed. Pekkari-
nen lausui, ei hän tietenkään ollut iloinen, mutta sanotaan, että hän sanoi olevansa tyytyväinen siitä, että kuormaa pystyttiin jakamaan tasai-
semmin kuin tämän hallituksen aikana.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhun verotuksesta niin kuin ed. Aittoniemikin. Veronmaksajain Keskusliiton mukaan kokonaisveroaste on korkeampi kuin koskaan ennen eli korkeampi kuin Ahon hallituksen aikana. Kyllä me edellisen hallituksen tukijat olemme ylpeitä siitä, että lamaverotaakkaa jaettiin oikeudenmukaisemmin silloin, kun suurituloisilla oli korkeampi veroaste. Minusta tämä on ylpeydenaihe ja tämän kyllä kehtaa sanoa.

Maatalouden rakennemuutoksesta. Jokunen lämmin sana tuli ed. Juurolalta maataloudelle. Hallitus leikkasi ensi töikseen maataloudelta niin paljon, että tänä vuonna on 30 000 työpaikkaa

vähemmän maataloudessa. Mikä ne korvaa? Ei mikään. Se on yhteiskunnalle paljon kalliimpi lasku kuin se tasainen rakennemuutos, jota on tehty pitkään ja jota me olemme suosineet. Miksi tämän hallituksen piti jollain tavalla koston ja epätoivon lietsontana ja maatalouden uskon viemisenä tällainen muutos tehdä, kun tätä rakennemuutosta olisi voitu tehdä paljon paremmin niin, kuin edellinen hallitus EU-sopimuksessaan suunnitteli ja sopi.

Sitten Lahden kohtalosta. Ed. Juurola antoi ymmärtää, että jotenkin Pohjois-Karjala, Kainuu ja Lappi olisivat syyllisiä Lahden rakennemuutokseen. Minusta tämä asetelma on väärä. Me olemme olleet sympaattisia edellisen hallituksen aikana. Esimerkiksi työllisyysmäärärahoista siirrettiin pohjoisesta puolet pois, vaikka työttömyys nousi sielläkin, jotta Lahti saisi osansa. Ja sympatiaa riitti. Mutta kuitenkin nyt hallitus on tekemässä sitä, että se ottaa korkean veroäyrin, korkean työttömyyden, harvaan asuttujen alueiden kunnilta Pohjois- ja Itä-Suomesta valtionosuuksia sillä tavalla, että se koskee jokaista kansalaista. Esimerkiksi julkisista varoista Uudellemaalle maksetaan verotuloja kolmanneksi eniten.

Ed. Juurola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahteen minuuttiin mahtuu kommentteja lähinnä tästä syyllistämisestä aluepolitiikassa. En todellakaan halunnut mitään maakuntaa tässä syyllistää. Halusin vain todeta, kun tässä välikysymyksessä niin vahvasti esitetään, että aluepolitiikkaa nyt vääristetään tai kokonaan ajetaan alas, että on todellakin erittäin vaikea tehdä järjestelmää, jolla tämä olisi oikeudenmukainen. Siitä, että aikaisemmin olisi muka ollut oikeudenmukaisempi aluepolitiikka, on kyllä erittäin vaikea vakuuttua. Lähinnä siitä lähtökohdasta kommenttejeni esitin, en tokikaan millään muulla perusteella.

Kuitenkin haluan vielä todeta maanviljelyksestä, että maanviljelyksen säilyttäminen ja maaseudun elävänä pysyminen on erittäin tärkeä asia, mutta kyllähän pitää tietysti kohtuudella katsoa, millä määrällä veronmaksajat siihen osallistuvat, ja tulosysteemien on oltava jossakin järjestyksessä. Niin kuin ed. Luhtanen jo aikaisemmin sanoi, laman aikana tämä puoli on voinut hyvin ja yhä paremmin. Nykyinen valtionosuusjärjestelmä antoi myös joillekin näistä keskustajohtoisista kunnista enemmän tuloja kuin aiemmin, joten siinäkin mielessä ei lama kovin paljon rasittanut.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Tämä välikysymyskeskustelu on varmastikin paikallaan. Edellä on jo puututtu moniin keskeisiin asioihin. Erityisesti ed. Kuisman puheenvuorossa analysoitiin niitä lähtökohtia ja syytekijöitä, jotka pitäisi nyt rehellisesti pystyä arvioimaan, jotta päästään niihin lähtökohtiin, millä tähän vaikeaan työttömyysongelmaan löydetään kestävä ratkaisu.

Entä millä mitataan tämänhetkistä tilannetta ja niitä tuloksia, joita Paavo Lipposen johtama hallitus on saanut aikaan? Mitataanko tuloksia tietyillä valituilla valtiontalouden ja valtion kehitystä kuvaavilla tunnusluvuilla vai otetaanko lähtökohdaksi kansalaisten elämää kuvaavat tunnusluvut, joilla päästään ehkä rehellisempään lähtökohtaan siinä, mihin tämän tyyppinen yhteiskuntakehitys, joka on nyt jo toki useita vuosia jatkunut, johtaa?

Ajatellaan muutamia niitä tunnuslukuja, jotka avaavat sitä näkökulmaa, millä tavalla yksityiset kansalaiset kokevat tämänhetkisen tilanteen. Lähtökohdiana on luonnollisesti noin 450 000 työttömän määrä, joka sinällään jakaantuu jo hyvin vahvasti kahtia: peruspäivärahaa ja ansiosidonnaista päivärahaa saavat, joiden asema on täysin erimittainen. Tämän lisäksi tukityöllistettyjä kansalaisia on noin 125 000. Noin 60 000 kotitaloutta ei enää usko selviävänsä veloistaan ja niistä vastuista, mitä näille perheille on kertynyt. Ulosoton kohteena on Suomessa noin 460 000 henkilöä. Toimeentulotukea Suomessa saa vuosittain noin 350 000 kotitaloutta. Mielestäni nämä tilastonumerot kertovat, että hyvin merkittävä kansalaisten keskuudessa vallitseva eriarvoisuus on tosiasia suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Sen vuoksi voidaankin perustellusti kysyä, onko enää vanhoista lähtökohdista rakentuva hyvinvointivaltio elinvoimainen näissä muuttuneissa olosuhteissa.

Aina taaksepäin katsominen on monin verroin helpompaa kuin arvioida, mistä lähtökohdista me rakennamme kestäväää hyvinvointia ja tervettä yhteiskuntakehitystä. Mutta silti haluan muutamilla ajatuksilla palata 80-luvulle lähinnä sen vuoksi, että joka tapauksessa minusta meidän pitäisi löytää nyt tähän tilanteeseen jonkin tasoinen konsensus ja yksimielisyys siitä tilannearviosta, miksi tähän on tultu. Vertaisin sitä samanlaiseen yksimielisyyteen, joka ehkä kaksi kolme vuosikymmentä on suomalaisessa yhteiskunnassa vallinnut nykyisen hyvinvointivaltion rakentamisesta.

Olen näkemässä selvästi, että pitempi sykli, joka on lähtenyt murentamaan hyvinvointivaltion rakenteiden ja lähtökohtien perustetta, vauhdittui 80-luvun jälkipuoliskolla. Valitettavasti silloin pääministerinä toimi Holkeri. En niinkään painottaisi edes sen hallituksen poliittista koostumusta, vaan totean enemmänkin sen, että sen hallituksen toimesta jouduttiin tiettyihin virhearviointeihin, joita on nyt jälkeensä suhteellisen helppo hahmottaa.

Otan erään lähtökohdan. Tähän murrokseen ajoittui nimittäin se, että siihen asti hyvin suljettu suomalainen yhteiskunta lähti avautumaan erilaisten tekijöiden, ulkoistenkin tekijöiden, vaikutuksesta ja se tapa, millä reagoitiin talouden avautumiseen, ei välttämättä edennyt lähtökohtaisesti oikeassa järjestyksessä.

Yhtenä esimerkkinä otan kilpailun vapauttamisen, joka ennen kaikkea lähti siitä, että Suomeen tapahtuva tuonti tehtiin kaikilta osin vapaaksi ja mahdolliseksi. Sen sijaan minusta ennen kaikkea siinä vaiheessa olisi pitänyt tehdä ratkaisuja, jotka olisivat vahvistaneet maan sisäistä yritystoiminnan kilpailua ja sillä tavalla luoneet pohjaa ja lähtökohtaa yhä kilpailukykyisemmän suomalaisen avoimen sektorin kehittymiselle. Minä en malta olla vertaamatta tätä moniin niihin tälläkin hetkellä vahvasti eteneviin kansantalouksiin, jotka varsin taitavasti suojaavat omaa markkina-aluettaan ja tuottavat vahvaa kilpailukykyä kansainvälisille markkinoille. Tällä tavalla ne ovat saavuttaneet hyvin vahvan taloudellisen aseman ja monissa tapauksissa tänäkin päivänä lähes täystyöllisyyden tilan. Minusta tämä on eräs sellainen perusta, josta meidän pitäisi tässäkin tilanteessa pystyä avoimemmin keskustelemaan.

Tähän toki liittyy myös se peruslähtökohta, että 80–90-lukujen vaihteessa oltiin tilanteessa, jossa julkisen ja suljettu sektori muodostivat suhteettoman suuren osuuden Suomen kansantaloudessa. Tähän lähti tavallaan pääministeri Ahon johtama hallitus hakemaan ratkaisuja, ja minusta voidaan hyvin avoimesti tunnustaa, että myös tämän hallituksen toimintaan sisältyi virhearviointoja. Yksi virhearviointi oli liian voimakas sitoutuminen vain ja ainoastaan vientivetoisen teollisuuden voimaan.

Nyt Paavo Lipposen hallitus jatkaa hyvin pitkälle samaa talouspoliittista linjaa. Minusta tämä on yksi perimmäisiä syitä siihen, että me emme ole päässeet selvälle, voimakkaasti kehittyvälle uralle, jos ajatellaan koko meidän kansantaloutemme ja eri alueiden kehittymistä. Me

olemme tiettyssä mielessä ylläpitäneet liian tiukkaa talouspolitiikkaa, joka on kääntymässä itseään vastaan. Minusta yksi toasiasia, joka kuvaa suomalaisen yhteiskunnan henkistä tilaa, vaihtoehtottomuutta, on se, että tästä talouspolitiikan linjasta, vaikka seuraukset ovat näkyvisiä — meillä on jo vuosikausia jatkunut lähes 500 000 ihmisen työttömyyden tila — emme kovin paljon pysty keskustelemaan.

Me edelleen näemme, että on vain ja ainoastaan yksi linja, näkemättä että kuitenkin ydinmarkkina-alue on jossakin muualla, jos me ajattelemme globaalia ja kansainvälisempää markkina-aluetta kuin Suomessa ja Suomen lähialueella. Tämä tuo tietyn erilaisen lähtökohdan, johon meidän pitää kansakuntana sopeutua. Tämän vuoksi minä rohkenen sanoa, että me elämme edelleen tiettyssä logiikkavirheessä, joka meidän pitäisi pystyä oikaisemaan. Olen jossain muussakin yhteydessä sanonut, että meidän pitäisi löytää tässä uudessa yhteiskuntavaiheessa laaja kansallinen konsensus, jonka jälkeen taas pääsimme politiikoimaan. Mutta jos me avautuneessa kansainvälisessä markkinatilanteessa jatkamme tämän tasoista keskinäistä kopittelua, niin vähän leikkimielisesti sanoen lähivuosina meille tulee kyllä noutaja. Siinä kansainvälisessä kilpailussa, missä nyt olemme, tämän tasoisella otteella on lähes mahdoton löytää ratkaisua, ovatpa hallituksessa mitkä puolueet tahansa.

Perimmältään minusta on kysymys johtamisen aika syvästä kriisistä. Jos ajattelen vielä tavoiteasetantaa, jossa nykyinen hallitus sitoutuu todella työttömyyden puolittamiseen, johtamisen näkökulmasta, niin eihän hallitus ole lähelläkään asetettua tavoitetta. Mutta mihin suunnataan energiaa? Ei suinkaan korjaaviin toimenpiteisiin, joihin pitäisi suunnata energia siinä tapauksessa, että tämän kansakunnan johtaminen otetaan sillä vakavuudella, mitä hallituksen tavoiteasetanta merkitsee. Nytkin tämän välikysymyksen yhteydessä olemme todella saaneet pääministerin johdolla kuulla lapsellisen optimistisia arviointoja ja selittelyä, sen sijaan että noustaisiin rakentavaan keskusteluun ja ottamaan kantaa todella niihin vaihtoehtoihin, joilla voimme murtautua ulos tästä mahdottomuuden noidankehästä.

Siitä, miksi tämä on välttämätöntä, otan esimerkiksi pankkijärjestelmän. Ei ole vain niin, että kansalaisten merkittävä osa kokee tämän kaikkinaisen pahoinvoinnin tällä hetkellä ja heidän ongelmansa muodostuvat lähitulevaisuudessa monien osalta mahdottomiksi. Otan vielä

konkreettisena esimerkkinä pankkijärjestelmämme tilan. Olen näkemässä niin, että elämme saa työttömyyden ongelmaa ratkaistua, joka ratkeaa ainoastaan ja vain ihan uuden tasaisen yrittämisen aallon kautta, meidän pankkijärjestelmämme on todella uhattuna. Tällä hetkellä me saamme jo lehdistä lukea tietoja, millä tavalla kymmenet miljardit suomalaisten yritysten luotot siirtyvät kansainvälisille rahoittajille ja tätä kautta suomalaisten pankkien terve tulorahoitus pohja entisestäänkin kapeutuu. Tämänkin vuoksi minä toivoisin, että hallitus todella tarttuisi niihin tekijöihin, joilla me vapautamme yrittäjyyden ja suomalaisen työelämän.

Tässä keskustelussa on useita kertoja arvosteltu keskustan työreformia. Minä enemmänkin toivoisin ed. Kuisman tapaista rakentavaa otetta, niin että lähdemme yhdessä miettimään niitä ratkaisuja, joilla todella luomme ne lähtökohdat, joissa yritykset voivat lisääntyä, työpaikat tätä kautta lisääntyä. Tällä tavalla varmistamme niin kansantalouden kuin esimerkiksi ottamani suomalaisen pankkijärjestelmän tulevaisuuden.

Millä tavalla tähän päästään? Muutamissa puheenvuoroissa on keskusteltu verotuksen merkityksestä. En malta olla tälläkään kertaa ottamatta esille sitä, että elämme uskalla tarttua verotukseen ihan toisella tasolla, kuin nyt hallituksen ensi vuoden budjetissa on tartuttu, on erittäin vaikea päästä prosessiin, jota kautta itsensä työllistäminen ja pienyritysten merkittävä lisäys tulee tapahtumaan.

Minä olen jopa ajattelemassa sitä, että vaikka tärkeintä on nimenomaan työn verottaminen eli se, mitä ihminen saa suorittamastaan työpanoksesta, millä tavalla hän saa rahaa omaan käyttöönsä, oman elämänsä hallintaan, otan kuitenkin tämän lisäksi esimerkiksi myös nykyisen arvonlisäverokäytännön, koska se, mitä kautta me tulemme ulos nykyisestä noidankehästä, on mielestäni toissijainen asia. Mutta todella merkittävä ratkaisu verotuksen alueelle, uudenlainen ratkaisu, meidän pitää löytää. Sen vuoksi otan pari käytännön esimerkkiä, jotka tuloverotuksen lisäksi voisivat liikkua niillä suunnilla, mitä nyt edellytetään.

Jos ajatellaan itsensä työllistäjiä, nykyinen arvonlisäverokäytäntö hyvin nopeasti luo sen mahdollisuuden, että ihmiset toteavat, että ei ole mahdollista eikä kannattavaa lähteä itseään työllistämään. Tällä hetkellä meillä EU:n sallima katto on 35 000 ecua eli 180 000 markkaa, jolle tulotasolle saakka me voisimme antaa arvonlisäverovapauden. Minä uskon, että jos 50 000:sta

nostettaisiin arvonlisäverovapaus 180 000:een, tällä olisi jo erittäin suuri merkitys perussuhtautumisessa esimerkiksi pienten palveluliiketoimintojen, itsensä työllistämiseen liittyvien toimintojen, osalta.

Toinen hyvin merkittävä asia on se, miksi emme uskalla keskustella hyvin radikaaleista ratkaisuista esimerkiksi pienten yritysten osalta, mikä voisi jopa välittömän verotuksen osalta merkitä sitä, että aloittaville yrityksille myönnettäisiin esimerkiksi viiden vuoden verovapaus. Vaikka me monta kertaa kohtaamme hyvin kriittisiä arviointoja tässäkin salissa, jos puhutaan yrityksille tulevista helpotuksista, näin on toimitu muun muassa itäisen Saksan alueella. Kun siellä on pyritty nostamaan uutta yritystoimintaa, on vastaavassa asiassa jopa menty niin pitkälle, että tällä hetkellä annetaan alkaville yrityksille kymmenen vuoden verovapaus.

Nämä ovat muutamia esimerkkejä siitä, mille tasolle mielestäni pitäisi nousta, että me löydämme todella uusia riskinottajia, koska mielestäni kuitenkin merkittävin kahtiajaon lähtökohta tällä hetkellä on palkansaajien turvallisuus ja pienyritystien turvattomuus. Jos ajattelen ihan sitä keskustelua, joka tulee monessa yhteydessä tässäkin salissa esille, pääosassa eri puolilta salia käytettäviä puheenvuoroja korostetaan sitä, millä tavalla palkansaajan turvallisuutta pitää lisätä. Vastaavasti pääosa eri puolilta salia käytettävistä puheenvuoroista korostaa sitä, miten esimerkiksi maatilayrittäjän pitää suurentaa yrityskokoa, miten muiden pienyritystien pitää lisätä työpaikkoja — huomatakaan: lisätä riskiä ottamalla enemmän vastuuta itselleen. Minusta tämän tyyppinen keskustelu on mahdotonta, jos me todella ajatteleamme sitä, että luomme perustan ja henkisen pohjan sille, että yhä useampi on valmis siirtymään, huomatakaan, täydellisestä turvallisuudesta edes jonkintasoiseen turvattuuteen riskinottajana.

Kaiken kaikkiaan minä toivon, että tämän tyyppiset keskustelut ovat jossakin määrin sulattamassa niitä valtavia raja-aitoja ja patoja, jotka estävät niitten todellisten ratkaisujen syntyminen, joilla me pääsemme niihin avaimiin ja ydinkysymyksiin, joilla suomalaisen yhteiskunnan äärimmäisen vaikea työttömyyden ongelma ratkaistaan. Rohkenen esittääkin, että nousisimme henkisessä keskustelussa sille tasolle, että löytyy näissä avoimen kilpailun olosuhteissa sellainen henkinen Suomi-puolue, joka hakee todelliset ratkaisut, jotka ylittävät todella tämän oppositio — hallitus-kopittelun, jota kautta tuskin pää-

semme niihin ratkaisuihin, joita tässä tilanteessa edellytetään.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Viljamaa: Arvoisa rouva puhemies! On totta, että yhteiskunnassamme on eriarvoisuutta niin kauan, kuin työttömyyttä on, varsinkin massiivista työttömyyttä.

Ed. Karjula sanoi, että vaikka työttömyys on jatkunut vuosia, emme ole kovinkaan paljon pysyneet siitä keskustelemaan. Minusta me olemme siitä aivan liiankin paljon täällä keskustelleet, mutta toimenpiteet todella ovat jääneet vähän liian vähäisiksi. Koska työttömyys on jatkunut ja lisääntynyt jo edellisen hallituksen aikana, niin todellakin toimenpiteitä kuuluttaisin enemmän kuin tätä hiukan turhaa puhumista. (Ed. Aittoniemi: Jos työttömyys puhumalla poistuisi, niin kyllä se olisi jo lähtenyt!) — Olen aivan samaa mieltä ed. Aittoniemen kanssa, että jos tämä joukko olisi puhumalla työttömyyden pois manannut, niin se olisi todella jo lähtenyt.

Onneksi kuitenkin toimiva sosiaaliturva ja työttömyysturva ovat pääosin tänä vaikeana aikana estäneet toimeentulon alentumista ja ihmisten eriarvoistumista. Selvitysten mukaan kuitenkin työttömyys on pahiten eriarvoistanut ja köyhdyttänyt erityisesti lapsiperheitä. Lipposen hallitus onkin aivan oikeilla toimintalinjoilla hoidaessaan hyvin taloutta ja pitäessään edelleen tietoisena tavoitteena työttömyyden puolittamista. Työ ja toimivat peruspalvelut ovat ihmisen arjen turvatekijät. Minusta siksi on hyvä, että näitä molempia sarkoja on tämä hallitus aktiivisesti hoitanut.

Esimerkkejä kummastakin. Palveluvalikoi-
maa on laajennettu ja oikeuksia palveluihin lisätty. Päivähoito on nyt kaikkien lasten oikeus, ei ainoastaan harvojen etuoikeus. Kaikkiaan pienten lasten hoitotukijärjestelmän uudistaminen 1.8.1997 alkaen on tervetullut uudistus. Tuloloukkutyöryhmän ehdotusten mukaisesti pienten lasten hoitojärjestelyissä kunnallinen päivähoito on ensisijainen vaihtoehto, mutta hoitoraha mahdollistaa lapsen hoitamisen myös kotona. Hoitoraha alle kaksivuotiaasta on 1 200 markkaa kuukaudessa lapselta ja kaksivuotiaasta 800 markkaa kuukaudessa lapselta ja kolmivuotiaasta sekä vanhemmasta 500 markkaa kuukaudessa lapselta. Eli tässä tulee laajennus myös siinä

muodossa, että ikäryhmät lisääntyvät. Kotihoidon tukeahan saattoi käyttää vain alle kolmivuotiaisiin. Tämän lisäksi maksetaan hoitolisää, ja se on pienituloisuuden tuki, ja sitä maksetaan enintään kahdesta hoitoikäisestä lapsesta lisän enimmäismäärän ollessa 800 markkaa kuukaudessa lapselta. Näistä saanemme lakiesitykset tänä syksynä käsiteltäväksi, niin kuin tuloloukkutyöryhmä on suunnitellut.

Vaikka tavoitteena on yhtenäinen tukijärjestelmä koko maahan, kuntia ei kuitenkaan estetä luomasta omia järjestelmiä. Toivoisinkin enemmän rohkeutta kuntakohtaisiin ratkaisuihin hyvien palvelujen tuottamisessa.

Esimerkiksi työttömyyden hoidossa ovat käyntiin lähteneet kuntien työnjakokokeilut kiinnostavia. Omassa kotikaupungissani Jyväskylässä 60 sosiaali- ja terveysalan työntekijää siirtyy kuuden tunnin työhön ja heidän lisäksi palkataan 18 työtöntä kahden vuoden ajaksi.

Uudet työnjakoon liittyvät kokeilut sekä myös työn vuorottelun ja osa-aikalisän käyttäminen työn jakamisen keinoina ovat toistaiseksi kiinnostaneet vain naisia. Muistaakseni noin 4 000 työvuorottelua käyttävästä henkilöstä yli 80 prosenttia on naisia. Samoin runsaasta 3 000 osa-aikalisää käyttävästä yli 80 prosenttia on naisia. Näyttää siltä, että uusista työnjaon keinoista tulee pelkästään naisten talkooprojekti. Jos näin on, on keinot otettava velvoittavammin käyttöön. Tulisi myös tarkistaa työvuorottelun korvaustasoa, joka jäi 60 prosentiksi työttömyysturvan tasosta.

Toki on sanottava, että monia työelämän uudistuksia on nimenomaan tämä hallitus on saanut aikaan. Edellisenhän ei niitä saanutkaan, vaikka uudistusten aika olisi ollut juuri silloin, syvimmän laman aikana. (Keskustan ryhmästä: Oliko kokoomuslainen Kanerva työministeri?) — Kyllä kysymys oli kaiketi yhteistyöstä ja siitä ilmapiiristä, joka silloin oli. Mutta näin jälkikäteen tarkasteltuna ne toimet olisivat olleet sitä rakenneuudistusta, joka olisi pitänyt saada aikaan.

Mutta uudistuksia on jatkettava vauhdilla nytkin. Arvoisa puhemies! Toivon lopuksi, että seuraavat asiat ovat lähitulevaisuuden työlistalla:

Työttömien koulutusvakuutus eli omaehtoisen opiskelumahdollisuuden takaaminen työttömyysturvalla. Se pitää yllä ammattitaitoa ja antaa mahdollisuuden uusiutua työmarkkinoiden käyttöön ja on erittäin perusteltu varsinkin pitkäaikaistyöttömien kohdalla, joiden työura on jo pitkä ja jotka yllättäen jostakin rakennemuutok-

sesta johtuen tai muusta syystä joutuvat työttömiksi. On aivan eri asia heidän lähteä koulutukseen samalla tapaa kuin nuori, joka usein itsenäisenä, ei vielä perhettä ympärillä, voi helpommin muuttaa paikkakuntaa, ja nuoruuteen kuuluukin sellainen vaihe, jolloin irrottaudutaan opiskeluun.

Toinen merkittävä asia, jonka toivon lähitulevaisuudessa tulevan paperina eteen tässä salissa, on arvonlisäverouudistus. Työvoimavaltaisia yrityksiä rasittaa arvonlisäveron korkeus. Edellisen hallituksen luoma 22 prosentin arvonlisävero palveluyrityksille on todellakin heikentänyt työllisyyttä.

Olen aivan samaa mieltä ed. M. Korhosen vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa esittämästä valikoivasta veronalennuksesta välittömästi joihinkin palveluihin ja sen lisäksi uudis- ja korjausrakentamiseen. Tämä olisi yksi sellainen esitys, joka pitäisi tämän hallituksen aikana saada eteenpäin.

Merkittävää ratkaisua työllistämiseen merkitsisi myös välillisten työvoimakulujen porrastaminen työvaltaisista ja pieniä palveluyrityksiä suosivasti. Tässäkin pitäisi puheiden tasolta päästä tekoihin.

Ed. Pekkari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En enempää ed. Viljamaan puheenvuoroa kommentoi. Mitä arvonlisäverojärjestelmään tulee, siinähan todella palvelut tulivat mukaan arvonlisäverokantaan niitten vaahteitten mukaan, joita EU edellyttää. Voin yhtyä siihen, että eräiden palveluiden osalta, nimenomaan loppukäyttöpalveluiden osalta, olisi pitänyt päästä alempaan verokantaan.

Mitä tulee siihen, mitä mieltä eri puolueet eduskunnassa olivat tuossa vaiheessa, voi olla, että ed. Viljamaa silloin äänesti toisin. Mutta sikäli kuin oikein muistan, ja aika tarkkaan muuten luin sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän vastalauseen, se pääpiirteissään hyväksyi arvonlisäverouudistuksen siinä vaiheessa, kun se uudistus tehtiin.

Mitä muuten tulee arvonlisäverouudistukseen, edellinen hallitus 24.5.94 periaatepäätöksessään päätti, että elintarvikkeitten osalta otetaan käyttöön alempi arvonlisäverokanta, mutta helmikuussa tänä vuonna tämä hallitus päätti luopua palaamasta alempaan arvonlisäverokantaan.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toki meidän olisi ollut

helpompi olla mukana oppositiosta, jos hallitukselta olisi tullut hyvä ja ennakoiva esitys pienyritysten kannalta. Olihan tästä keskustelua hyvin paljon, ja työllisyysnäkökulmaa, erityisesti käsityöläisyrittäjien, kampaamojen ja monien muiden naisvaltaisten pienten yritysten näkökulmaa, tuotiin esille puheissa. Mutta hallituksen esitys oli se, mikä oli. Te voititte silloin.

Ed. Manninen: Arvoisa puhemies! Vaikka työttömyys on edelleen korkealla tasolla ja yhteiskunnan kahtiajakautuminen tosiasia, on silti todettava, että talous on tietyssä määrin kuitenkin kasvanut. Kasvu on kuitenkin keskittynyt viime vuosina lähinnä suurimmille vientipaikkakunnille ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Rakennemuutoksen ja uhkaavasti voimistuneen muuttoliikkeen seurauksena joukkotyöttömyys on silti suurin ongelma myös näillä alueilla. Pitkäaikaistyöttömyys on keskimääräistä suurempi esimerkiksi Helsingissä. Talouden taantuminen ja massatyöttömyys sekä väestökato eivät ole siten enää vain maaseudun ongelma. Ne koskevat myös kuntakeskuksia ja useimpia maakuntakeskuksia. Alueiden ja ihmisten välinen eriarvoisuus ei kulje siten enää vain maaseudun ja kaupunkien välillä. Se kulkee myös erityyppisten keskustien välillä ja kaupunkien sisälläkin eri kaupunginosien välillä.

Tämän murroksen seurauksena tasapainoinen alueellinen kehittäminenkin on monessa mielessä uudessa tilanteessa. Tasapainoton aluekehityshän kärjistää yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia niin muuttotappio- kuin -voittoalueillakin.

Hallitsematon muuttoliike ylläpitää vastaanottavalla alueella asuntopulaa, nostaa asuntojen hintoja ja vuokria, lisää liikennemuutoksia ja vaikeuttaa kunnallisten peruspalveluiden saatavuutta. Tälläkin hetkellä pisimmät ja ongelmallisimmat päivähoiton jonot ovat nimenomaan pääkaupunkiseudulla. Lähtöalueelle jää tyhjiä asuntoja, kouluja, kauppoja, liikehuoneistoja ja päiväkoteja. Muukin infrastruktuuri jää vajaa-käytölle. Vastaavat palvelut joudutaan rakentamaan veronmaksajain varoilla uudelleen vastaanottavalle alueelle. Tällainen tasapainoton kehitys ja hallitsematon muuttoliike ei ole kenenkään edun mukainen. Se on kansantaloudellista tuhausta. Siitä kärsivät niin helsinkiläinen kuin multialainenkin.

Keskustan mielestä on huolehdittava niin pääkaupunkiseudun kuin muidenkin kasvavien alueiden ihmisten palveluista. Näiden alueiden

ominaispiirteitä ja myös osaamisalueita on tuettava. Vastaavasti heikompien alueiden vahvuuksia on korostettava, väestökatoa hillittävä ja turvattava mahdollisuudet peruspalveluiden ylläpitoon. Tässä tilanteessa kaikkien suomalaisten edut yhtyvät.

Pääkaupunkiseutu on kokonsa ja voimavarojensa puolesta koko Suomen tukijalka. Sen kehitysstrategian tulee kuitenkin perustua yhteistyöhön kaikkien maakuntien kanssa. Sen hyvästä sijainnista Suomenlahden rannalla, Venäjän ja Baltian läheisyydessä on tehtävä vahvuus, josta koko Suomi hyötyy.

Meidän mielestämme myös maakunnallinen yhteistyö ja verkostoituminen on välttämätöntä nykytilanteessa. Kehittäminen vaatii maakuntien, kuntien ja kylien sekä kansalaisten omaehtoisuutta, aktiivisuutta kehittämistyössä. Tästä maasta on rakennettava niin alueellisesti kuin ihmistenkin välillä tasa-arvoinen, tasapainoinen, ehyt maakuntien Suomi. Tällä ehjän Suomen politiikalla on estettävä osaamisen ja tuotannollisen toiminnan tyhjiöiden syntyminen. Tällä politiikalla on huolehdittava ihmisten samanarvoisuudesta kaikkialla maassa asuinpaikasta riippumatta.

Tästä tilanteesta ollaan kuitenkin kaukana tänä päivänä. Alueellinen eriarvoisuus johtaa myös ihmisten eriarvoisuuteen, ja ihmisten eriarvoisuus johtaa huono-osaisuuden kasautumiseen, sosiaalisiin ongelmiin ja terveysongelmiin.

Missä määrin hallitus on pyrkinyt näitä ongelmia vähentämään? Selvitysten ja käytännön kokemusten mukaan kansalliseen aluepolitiikkaan käytettäviä varoja on vähennetty laskutavasta riippuen 4—8 prosenttia ensi vuodelle tämän vuoden budjettiin verrattuna. Valtion budjetileikkaukset kohdistuvat hyvin eri tavalla eri alueille. Näin ollen valtion budjetilla hallitus ei ole tasapainottanut eri alueiden eroja, päinvastoin monessa tapauksessa ne ovat entisestäänkin lisääntyneet.

Yksi kaikkein suurimpia syitä eriarvoisuuteen ovat erityisesti kuluvana vuonna toteutetut ja varsinkin tuleville vuosille suunnitellut valtionosuuksien leikkaukset. Vaikka lähtisikin siitä näkökulmasta, että oikeudenmukaisuus on suhteellinen käsite, kysymys ei ole enää vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan siitä, voivatko kunnat selviytyä edessä olevasta tilanteesta, voivatko ne tarjota lakisääteiset peruspalvelut kaikkialla maassamme eli voivatko ne täyttää uuden perusoikeuksien edellyttämän tason palveluiden suhteen. Siihen, että näin suuriin leik-

kauksiin ja valtionosuusjärjestelmän muutoksiin on päädytty, on syynä ilmeisesti se, että hallitus on luonut julkisuudessa kuvaa kunnista, jotka rypevät ylimääräisessä rahassa Roope Ankan tavoin.

Pääministerin suulla on erityisesti korostettu kuntien kassavarojen ja talletusten määrää, joka on yhteensä lähes 20 miljardin markan luokkaa eli reilut 5 miljardia markkaa vähemmän kuin kuntien velat. Tästä tehdyt johtopäätökset näytävät johtuvan kuitenkin vain kyvyttömyydestä lukea kuntien taseita tai ainakin kyvystä ymmärtää, mitä noiden lukujen takana on. On syytä todeta, että vajaan 20 miljardin markan summa vastaa kuntien ja kuntayhtymien noin kahden kuukauden kassamenoja. Yleiseen hyvään kunnallishallintoon kuuluu, että maksuvalmiuden turvaamiseksi jokaisella kunnalla on noin kuukauden käyttömenoja vastaavat kassavarat. Noihin kassavaralukuihin sisältyvät myös kunnallisten liikelaitosten investointeihin varatut rahastot jne., joten todellisuudessa kovin suuria jakovaroja kunnilla ei ole käytettävissä.

Valtion budjetin yhteydessähän hallitus kävi myös kuntien kukkarolla tekemällä kannustinvähennyksen kuntien kustannuksella. Tässä leikkattiin räikeällä tavalla kunnallista itsehallintoa ja erästä sen keskeisimmistä peruspilareista, kuntien verotusoikeutta. Valtiovarainministeri Niinistö on julkisuudessa selittänyt, että kun Kuntaliiton kanssa ei päästy sopimukseen kuntien eläkevakuutusmaksun alentamisesta nykytasosta 2 prosenttiyksiköllä ja aiotusta tasosta 3:lla, hallitus päätti alentaa kuntien verotusta kuntien puolesta. Tämä selitys on julkisuudessa hyväksytty mutisematta.

En paljastane kovin suurta valtiosalaisuutta, kun totean, että vaikkakaan muodollisesti Kuntaliiton kanssa ei päästy tästä sopimukseen, todellisuudessa kysymys oli siitä, että sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä oli edellisenä iltana tehnyt päätöksen, että tällaista alennusta ei tulla hyväksymään, ja tämän vuoksi myös Kuntaliitossa ei ollut edellytyksiä saada tällaisia päätöksiä aikaan, vaikka on tietysti rehellisesti todettava, että kyllähän se olisi ollutkin münchenhausenin temppu, itsensä tukasta nostamista, temppu, johon en minä ainakaan pysty kahdestakaan syystä: ensinnäkään siksi, että on kovin vähän tukkaa, ja toiseksi siksi, ettei se taida tukallisillakaan onnistua.

Valtionosuusleikkauksessahan erot tulevaisuudessa ovat todella suuria järjestelmämuutoksen aiheuttaman menetyksen vuoksi. Enimmil-

lään Kosken esityksen siirtymäkauden aikana valtionosuusleikkaukset ja valtionosuusuudistuksen järjestelmämuutokset ovat yli 3 000 markkaa jokaista kuntalaista kohti, mikä on noin 6 penniä veroäyrin hinnassa. Pienimmillään se on vain noin 600—700 markan luokkaa niillä kunnilla, jotka voittavat vajaat 1 000 markkaa asukasta kohden noissa uudistuksissa. Teoreettisesti menetys voisi olla nolla markkaa, mutta sellaisia voittajakuntia ei ole onneksi olemassa.

Tämä noin 2 500 markan ero asukasta kohden kuntien välillä on niin suuri, että on lähes mahdollista useimpien suurimpien leikkausten kohteeksi joutuvien kuntien tarjota asukkaalleen yhteiskunnan säätämät peruspalvelut. Kysymys ei ole enää oikeudenmukaisuudesta, vaan todella selviytymisestä peruspalveluiden suhteen. Tässäkin suhteessa on tietysti monessa eri yhteydessä katsottu, että pohjoisten, itäisten ja muiden menettävien kuntien puolelta nähdään asia liian subjektiivisesti.

Sen vuoksi olenkin ottanut Ristijärven kunnanjohtajan kirjeestä sisäministeri Backmanille otteen, jossa hän kertoo omaa näkemystään asiasta. Kirjeestä selvinnee, miksi kirjeen kirjoittajaa voitaneen pitää puolueettomampana moniin muihin verrattuna. Hän nimittäin toteaa, että on siirtynyt kunnanjohtajan toimeen vuoden 96 alusta Kainuuseen Pirkanmaalta Lempäälän kunnasta. Hän toteaa, että Lempäälän kunta voittaa valtionosuusuudistuksessa noin 1,8 miljoonaa markkaa, mikä on 115 markkaa asukasta kohden. Hän toteaa seuraavaa: "Kun tunnen Lempäälän taloudellisen tilanteen oltuani siellä yli 20 vuotta talousjohtajana, voin mielestäni täysin objektiivisesti sanoa, että Lempäälän kunnan olisi helpompi sopeutua maksimivähennykseen, 1 400 markkaa, joka tekisi 21 miljoonaa markkaa miinusta, kuin Ristijärven osalleen tulevaan 2,8 miljoonaan markkaan, joka on pienessä kunnassa suuri menetys." Sen vuoksi hän vaatii järjestelmään muutoksia, jotta Suomen kansalaiset eivät joutuisi keskenään niin eriarvoiseen asemaan.

Näillä toimenpiteillä, aluepolitiikan määrärahojen vähentämisellä — yleensäkin kansallisen aluepolitiikan, ellei aivan alasajolla, niin ainakin heikentämisellä — ja kuntien valtionosuusjärjestelmän toteuttamisella samanaikaisesti suurten leikkausten kanssa hallitus lisää eriarvoisuutta, kahtiajakoa yhteiskunnassa ja on aiheuttamassa tilanteen, jossa kansalaisten huono-osaisuus on entistä suuremmassa määrin kasautumassa tietyille alueille. Siksi on helppo yhtyä niihin epä-

luottamuslause-esityksiin, joita hallitukselle on tässä salissa eilen ja tänään esitetty.

Ed. M. Korhonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Syytös siitä, että hallitus jakaa kansaa kahtia, on lähes uskomaton puolueelta, joka kantoi suurimman hallitusvastuun edellisellä vaalikaudella. Kun samainen keskustapuolue ottaa tärkeimmäksi todistajakseen työllisyyden eli sen, että työttömyys laskee kovin hitaasti, tuntuu siltä, ettei millään ole oikeastaan väliä. Täällä voi puhua mitä vain, täällä voi väittää mitä vain, ja tässä viitataan muun muassa äskeiseen esille ottaamani tilastoseikkaan, pelkkiin tilastolukuihin. Täällä voi todella olla, kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan Ahon hallituksen aikana.

Valoisina hetkinään edellinen pääministeri, ed. Aho on aivan julkisesti televisiossa tunnustanut aliarvioineensa noudattamansa vientivetoisen talouspolitiikan työllisyysvaikutukset. Tämähän tarkoittaa sitä, että Ahon talouspolitiikka oli keskeisiltä osiltaan väärää, kuten edellinen pääoppositiopoolue SDP koko ajan väittikin ja esitti muutosta, mutta kovin huonoin tuloksin.

Nyt on muutos saatu aikaan. Talouspolitiikalla on inhimillisemmät kasvot. Muutoksen tavoitteena on, täysin päinvastoin kuin ed. Aho ja keskustapuolue uskottelevat, harsia jaettu kansa kokoon. Hallituspuolueiden kunniakkaana pyrkimyksenä on avoimella yhteistyöllä eri yhteiskunnallisten osapuolten kanssa luoda maahan vakaan talouskasvun ja myönteisen työllisyyskehityksen mahdollistava ilmapiiri. Tässä vakautuksessa on myös onnistuttu. Ihmiset uskovat hallitukseen, talouselämä näkee pitkäaikaisen myönteisen kehityksen merkkejä, kansainvälinen kysyntä kasvaa vakaasti, ja ilmapiirissä on toivoa.

Suurin vaikeutemme onkin siinä, että Ahon hallitus päästi työttömyyden niin korkealle, että sen alentaminen tavoitellulla nopeudella, joka puolittaisi työttömyyden tällä vuosituhanella, ei näytä todellakaan helpolta. Useiden asiantuntijoiden käsityksen mukaan se on kuitenkin edelleen mahdollista. Keskeinen edellytys on, että jatkamme nykyistä talouspolitiikkaa.

Rouva puhemies! Oppositio moittii hallitusta myös kuntiin kohdistuvista liian suurista leikkauksista ja huonosta, epäonnistuneesta valtionosuusjärjestelmän muutoksesta todeten näiden

romuttavan monissa kunnissa ihmisille välttämättömät peruspalvelut. Varmasti asiassa on keskustelemisen aihetta ja epäkohtiakin löytyy, mutta tarkastellaan asiaa lähemmin.

Ensinnäkin Kuntaliitto, ei siis vain pääministerimme, siis Kuntaliitto pari päivää sitten ilmentyneessä katsauksessaan toteaa kuntien rahoitusaseman olleen viime vuosina hyvä. Parina viime vuonna lainakanta on Kuntaliiton mukaan supistunut lähes 4 miljardia markkaa. Samanlaisesti kuntien rahoitusvaraukset kasvoivat yli 6 miljardilla markalla. Myös tilinpäätösten mukaan kuntatalous on kokonaisuutena ollut tasapainossa. Tulorahoituksen ylijäämä eli vuosikate on siis parantunut noin miljardilla markalla. Tämä tästä, ja tämä on siis Kuntaliiton raportointia, jonka varmasti ed. Manninen tuntee, mikäli on lukenut asiakirjat huolella. (Ed. Manninen: Se on Ahon hallituksen ajalta!)

Mutta mitä tehtiin Ahon hallituksen aikana? Ahon hallituksen aikana kuntien valtionosuuksia vähennettiin 6,2 miljardilla markalla ja lisäksi valtionosuuksiin jätettiin tekemättä yhteensä 1,5 miljardin markan indeksikorotukset, joten kuntien valtionosuusmenetykset olivat yhteensä 7,7 miljardia markkaa. Lipposen hallituksen aikana kuntien valtionosuuksia on vähennetty myös: 7,2 miljardilla markalla. Kun otetaan huomioon vielä se, että indeksit jäädytettiin, valtionosuusmenetykset ovat yhteensä 7,5 miljardia markkaa eli pienempi summa kuin Ahon hallituksen aikana. (Ed. Manninen: Ei pidä paikkaansa, minä tiedän aivan tarkkaan!)

Oppositio jätti välikysymyksessään toteamatta kuitenkin tärkeimmän asian eli sen, että valtionosuusmuutokset ovat tapahtuneet suhdannepoliittisesti aivan erilaisina aikoina. Ahon hallituksen leikkaukset tapahtuivat kautena, jolloin kuntatalous oli itsestään miinusmerkkinen, ja näin esimerkiksi kuntien työntekijämäärä väheni yli 50 000 henkilöllä. Lipposen hallituksen aikana kuntien työllisyystilanne on parantunut ja säästöt on tehty kuntien plusmerkkisestä kasvusta.

Mitä tulee peruspalveluihin, Kuntaliitto toteaa nykytilaa koskevassa katsauksessaan myös sen, että suurten ryhmien peruspalvelut on kunnissa lamankin aikana pystytty hoitamaan. Tiedämme kaikki, että ongelmia tässä esiintyy, niitä esiintyy ennen kaikkea suppeiden erityisryhmien — kuten lastensuojelun tarpeessa olevien lasten, kehitysvammaisten, vammaisten ja psykiatrisen avohoidon tarpeessa olevien asiakasryhmien — kohdalla. Vaikka kuntasektori on voimakkaasti

supistanut henkilökuntaa 1990-luvulla, on voimavarojen painottuminen keskeisiin peruspalveluihin taannut sen, että peruspalvelutaso ja palvelun laatu ovat kuitenkin säilynyt kohtuullisina. Minä lainasin edellä Kuntaliiton katsausta!

Huomiotta on jäänyt se kuntien kannalta tärkeä asia, että vuoden 1996 eli kuluvan vuoden lisätalousarviossa valtionosuuksia kuntien peruskorjausinvestointeihin lisättiin huomattavasti. Kuntien valtionosuusrakentaminen lisääntyisi tämän mukaan vuosina 96—99 yhteensä 2,5 miljardilla markalla ja kuntien muu rakentaminen 1,2 miljardilla markalla. Valtion rahoitusosuus kuntien peruskorjausinvestointeihin on huomattava: 1,2 miljardia markkaa. Tämä hallitus on myös lisännyt kuntasektorin työllistämismäärärahoja, ja nämä ovat osin kompensoineet kuntien valtionosuusmenetyksiä. Näiden toimenpiteiden kunnallistaloudellisia vaikutuksia ei ole arvioitu, mutta varmaa on, että nämä toimenpiteet ovat kunnan kannalta myönteisiä.

Lisäksi kiinnitän huomiota vielä erääseen asiaan. Usein kuulee myös täällä puhuttavan siitä, että valtiovalta paikkaa omaa talouttaan kuntasektoria leikkaamalla ja imee tällä tavalla kunnat kuiviin. Lähtökohtana on tietysti se, että kunnat ja valtio tulee nähdä yhtenä kokonaisuutena, ja on todettava, että valtionosuusjärjestelmän muutos valtiontalouden tai kuntatalouden kannalta kokonaisuutena katsoen on likimain neutraali, sen kokonaisvaikutus, pitkällä tähtäimellä katsottuna.

Kuntien ja eri alueiden välillä on toki suuria eroja, mutta esimerkiksi vuosien 96—97 valtionosuusjärjestelmän muutokset vaikuttavat koko maassa siten, että asukasta kohti se on markkaa vähemmän. Mutta kun tarkastelemme aikavälillä 1996—2100, olemme jo plussan puolella. Valtionosuutta maksetaan 2 markkaa enemmän per asukas. Tämä tieto on sisäasiainministeriön liitteestä, joka on myös julkaistu kuntatalouden nykytilaa koskevassa katsauksessa viimeisellä sivulla, ja lähde on sisäministeriö. Korostan vielä, että tässä on suuria eroja sekä kuntien että alueiden välillä, mutta kokonaistaloudellinen vaikutus kuntasektorin ja valtion välillä on siis pitkällä aikavälillä plusmerkkinen.

Ilman muuta tässä tulee tarkastella oikeudenmukaisuuskysymyksiä eli sitä, miten tämä kokonaisvaikutus jakaantuu alueiden ja eri kuntien kesken. Itse olen Uudeltamaalta, joka menettää. Tiedän myös, että kotikaupunkini Espoo menettää. Tässä kuitenkin pitää katsoa tilannetta pitkällä tähtäimellä ja on hyvin tarkasti seurattava

valtionosuusjärjestelmän muutoksen vaikutuksia. Se on minusta täysin selvä asia.

Eläkeläisistä sanon sen verran, että eläkeläisten asemaa käsitellään julkisuudessa ja myös täällä istuntosalissa paljon. Heidän asemastaan keskusteltiin Ahon hallituksen aikana, samoin kuin keskustellaan nyt myös Lipposen hallituksen aikana. Eläkeläisten asemassa on toki paljon korjaamisen varaa, mutta yhteenvetona voitaneen todeta, kun katselee tilastoja pidemmällä aikavälillä, siis taaksepäin, että koettu lama kohteli eläkkeellä olevia kuitenkin vähemmän kaltoin kuin palkansaajia. Tämä ei ole puolustus, vaan vain eräänlainen totuus. Tosiasia lieneekin, että vaikka palkansaajien kokemaa voimakasta työttömyyyttäkin ei otettaisi huomioon, eläkeläistalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot alenivat vähemmän kuin palkansaajien tulot vuosina 92—95.

Eläkkeensaajien käytettävissä olevia tuloja Ahon hallituksen aikana alensi, niin kuin me kaikki tiedämme, tekemättä jätetty vuoden 93 indeksikorotus sekä eläkkeensaajille asetettu ylimääräinen 3 prosentin sairausvakuutusmaksu ja ylimääräinen kansaneläkemaksu.

Lipposen hallituksen ohjelman mukaisesti eläkeläisiltä poistettiin kansaneläkevakuutusmaksu sekä saatiin aikaan indeksikorotus. Tämän indeksikorotuksen eli ns. taitetun indeksin käyttönotolla on se heikkous, että se kohtelee eri tavalla yli ja alle 65-vuotiaita. Tämä on tietysti epäkohta, mutta tärkeintä lienee se, että indeksikorotus on aikaansaatu, ja se, että tämä epäkohta tiedostetaan ja minusta siitä täytyykin keskustella. Sitä asiaa täytyy käsitellä. Tietysti ikävä asia on se, että korjausta emme saaneet tähän budjettiin. Mutta yhtä kaikki tärkeintä on kuitenkin se, että indeksikorotus saatiin tämän maan eläkeläisille.

Eläkkeensaajien verotuksesta voisi todeta sen, että sehän poikkeaa kaiken kaikkiaan palkansaajien verotuksesta. Kaikki maksut huomioon ottaen eläkkeensaajien verotus on pienemmissä eläkkeissä kuitenkin eläketulovähennyksen vuoksi selvästi kevyempää kuin palkansaajilla, jos ajattelemme pienituloisia tai vähäosaisempia. Suurissa eläkkeissä verotus nousee palkansaajien verotuksen tasolle.

Eläkkeeseen kohdistuvat ratkaisut merkinnevät kokonaisuudessaan sitä, että eläkkeensaajatalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys jää vuonna 97 työssä olevien palkansaajien tulokehitystä heikommaksi. Se lienee totuus, mutta valtaosalla eläkkeensaajista käytettävissä olevat

tulot kuitenkin kasvavat selvästi ja tulokehitys on edelleen parempaa kuin esimerkiksi muiden tulonsiirtoja saavien talouksien.

Minusta on hyvin tärkeätä, että näitä tosiasiota tuodaan esiin. Eräs tosiasia on myös se, että eläkkeensaajien taloudellinen tilanne pysyy vakaana vaikeissakin taloudellisissa oloissa. Tärkeätä on myös eläkkeensaajien tilannetta tarkasteltaessa huomioida eläketulon lisäksi saatavat palvelut ja ennen kaikkea asumistuki. Lamasta huolimatta näissä ei ole tapahtunut oleellisia heikennyksiä.

Ilman muuta epäkohtana on muun muassa se eläkeläisten niin kuin muidenkin palveluja käyttävien kannalta, että palvelumaksut on nostettu monen eläkeläisen kannalta liian korkeiksi, ja ilman muuta se, että palvelujen kirjo meidän kunnissamme on tavattoman suuri. Ne vaihtelevat kunnasta toiseen. Mutta meidän kunnallisten päättäjien tehtävänä on huolehtia omalta osaltamme siitä, että palveluja on saatavana, ja siitä, että kansalaisia kohdellaan tasa-arvoisesti.

Minä tiedän, että samanlaisissa kunnissa, samoilla tuloilla varustetuissa kunnissa, palvelut voidaan järjestää hyvin eri tavalla. Totuus on se, että niihin palveluihin napsahtaa valtionosuudet täsmälleen samalla tavalla, mutta eri kunnat järjestävät ne eri tavalla, ja siinä ei varmasti pienin tekijä ole se, että arvostamme eri poliittisissa leireissämme eri tavalla niitä palveluita.

Arvoisa rouva puhemies! Täällä on puhuttu paljon työttömyyslukuista. On kiistelty, ovatko ne oikeita vai vääriä vai mitä lienevätkään. Vähemmälle huomiolle ovat sen sijaan jääneet työllisyyden edistämiseen tähtäävät toimet. Oppositio ei ole oikeastaan tainnut huomata sitä, että työllisyyden edistämiseksi on tämä hallitus tehnyt tavattoman paljon. Ne toimenpiteet ovat tässä keskustelussakin jääneet huomattavasti vähemmälle huomiolle kuin pelkät tilastot.

Työllisyyden edistäminen luo uusia aktiiveja työpaikkoja, jotka perustuvat elinkeinoelämän ja teollisuuden omien mahdollisuuksien parempaan hyödyntämiseen. Tämä on välttämätöntä ja nähdäkseni ainoa oikea tie pidemmällä tähtäyksellä. Vaikkapa tulokset näkyvätkin hitaasti, muuta keinoa ei ole taloutemme pysyvien rakenteiden vahvistamiseksi. Vain työllisyyden edistämiseen tähtäävillä toimilla poistamme tai ainakin vähennämme työttömyyttä. Perusvireen on oltava työllisyyden edistämässä, vaikka siihen uhratun panostuksen hedelmät korjataan vasta tulevana vuosina.

Hallituksen linjaus on mielestäni tältä osin aivan oikea. Hallitus panostaa tutkimukseen, teknologiakehitykseen, koulutukseen ja yritystoiminnan edellytysten parantamiseen eli juuri sellaiseen, mikä antaa myös ja erityisesti pitkän tähtäyksen menestymisen edellytyksiä maallemme. Meidän tehtävämme on tukea tällaisia pyrkimyksiä. Näiltä pohjilta pitää tätä hallitusta ja sen toimia arvioida.

Arvoisa rouva puhemies! Kaikki edellä sanottu huomioon ottaen, meidän on tehtävä kaikkemme, etteivät opposition tavoitteet politiikan suunnanmuutoksesta onnistu. Vain siten saamme jaetun kansan koottua edes jossain määrin.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Välikysymyksessään Suomen keskusta on huolissaan kansan jakamisesta kahtia. Tämä kansan jakaminen kahtia on vanha kepulainen termi. Muistikuvani mukaan 1970-luvulla silloinen keskustapuolueen puheenjohtaja ja nykyinen valtiopäiväneuvos Johannes Virolainen käytti usein samaa terminologiaa, kun pyrki rakentamaan useasti silloisen valta-akselin SDP:n — kepun hallitusta.

Muun muassa kokoomus kyllä voitiin jättää hallituksen ulkopuolelle kahtiajakoa pelkäämättä, mutta sehän johtui taas enemmän ns. yleisistä syistä kuin muusta poliittisesta liturgiasta. Kokoomusta lohduteltiin yleisesti, että isänmaata voi rakentaa myös oppositiosta käsin, kuten myös vakiintunut sanotto kuului. Ja niin siinä sitten menikin 20 vuotta!

Ymmärrän hyvin, että Suomen keskustassa saatetaan kokea, että kansaa ollaan jakamassa kahtia, kun he itse on hallituksen ulkopuolella. Vastaavasti voi muistuttaa, että maata voidaan rakentaa myös oppositiosta käsin. Tilanteet politiikassa muuttuvat nykyisin niin usein, että kovin suurta vammaa sielulle ei kannata oppositioasemasta ottaa. Eikä myöskään kovin jyrkkää poltetun maan politiikkaa eikä siltojen polttamista kannata käyttää, koska voi joutua itse korjaamaan raunionsa.

Toisaalta meillä on nyt varsin laajapohjainen hallitus, tekisi mieli sanoa: laidasta laitaan, niin että enemmän tässä hallituspohjassa on yhdistäviä elementtejä kuin jakamisen vaaraa. Itse olen toisaalta ollut sitä mieltä, että nykyiseen hallitukseen olisi ollut otettava jo konsensuksen takia myös Suomen keskusta mukaan, kun valtakunnan tila oli niinkin huono, kuin oli. Tämä jo siksi, ettei Suomen keskustan tarvitsisi koko ajan teh-

dä keinotekoista oppositiopoliitiikkaa, josta tässäkin välikysymyksessä on kysymys.

Suomen keskustan asemahan oppositiossa on hankala, koska nykyinen hallitus aika pitkälle jatkaa edellisen aloittamaa talouspolitiikkaa, hallituksen, jossa keskustakin oli mukana. Toisaalta paljon vaihtoehtojahan ei politiikalle ole, olivat hallituksessa mitkä puolueet tahansa. Siksi tällainen keskinäinen vääntö täällä salissa tuntuu tarpeettomalta.

Ehkäpä nykyisellä hallituksella on vähän paremmat tulokset kuin edellisellä, joskin valtiontalouden tila ja työttömyys ovat edelleen pääkysymyksiä. Tietty luottamuksen ja vakauden tila on saavutettu, ja siitä on mahdollista ponnistaa eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Suomalaista yhteiskuntaa on viime vuosikymmeninä rakennettu merkilliseen suuntaan. Valtaosa työssäkin olevista ihmisistä saa palkkansa lisäksi erilaisia tukia ja tulonsiirtoja. Monen toimeentulo ei perustu pelkkään palkkaan. Palkkaa taas verotetaan voimakkaasti. Valtio kierrättää saamansa verotulot byrokratiensa kautta takaisin erilaisina tukina ja tulonsiirtoina. Niinpä ihmiset voivat saada lapsilisää, asumistukia, opintotukia, työmarkkinatukea, työttömyysturvaa, toimeentulotukea jne. jne. Yrittäjät voivat saada starttirahaa ja erilaisia yritystukia. Maatalousyrittäjät ovat olleet monien tukien kohteena. Ihmiset ovat tottuneet tähän ja pitävät systeemiä ilman muuta oikeana. Asialla on tuki puolensa ja puolensa, ja kaikki saattaisi olla hyvin, kunhan rahat vain riittäisivät. Ongelma on siinä, että valtion rahat eivät riitä.

Eduskunnan valiokunnissa kuultiin leikkausasioita käsiteltäessä monia eri intressiryhmiä asiantuntijoina. Kaikki ymmärsivät valtiontalouden tilan. Kaikki ymmärsivät, että leikata pitää. Mutta lähes kaikki olivat sitä mieltä, että heidän kohdaltaan ei voi leikata, ainoastaan muilta. Niinpä hallitus lähtikin leikkauksissaan siitä, että melkein kaikista valtion tulonsiirroista ja etuuksista nipistettiin osa pois. Kuinka oikeudenmukaisesti se meni, siitä voidaan keskustella; pakko mikä pakko.

Keskustella voisi myös sellaisesta systeemistä, että jokainen tulisi toimeen mahdollisimman paljon ja pitkään omillaan. Sosiaalinen turvallisuus perustuisi siihen, että työkykyinen ihminen kykenisi omalla työllään pitämään huolta itsestään ja perheestään. Tällöin työ olisi parasta sosiaalipoliitiikkaa ja perusturvaa. Varmuuden vuoksi on heti sanottava, että tuki nykyajassa yhteiskunnassa tulisi huolehtia riittävällä sosiaalitur-

valla niistä, jotka oman elämäntilanteensa takia tukea tarvitsevat.

Suuri työttömyys on pahin pullonkaula. Työttömyyden alentaminen olisi myös tehokasta säästämistä. 1 prosenttiyksikön työttömyysasteen pudotuksella on 2 miljardin markan myönteiset vaikutukset valtion budjettiin. Työttömyyden vähentämiseksi tulisikin tehdä kaikki mahdollinen. Pelkkä talouden kasvu tai työn jakaminen ei riitä. Nyt näyttää siltä, että yksikin tehokas uusi keino on tässä tilanteessa parempi kuin pussillinen vanhoja. Hallituksen tavoitteleva työttömyyden puolittaminen edellyttää nyt työllistämisen ja työllistymisen kynnysten madaltamista. Työnantajalle täytyy olla kannattavaa palkata uusi työntekijä. Työntekijälle on oltava kannattavaa ottaa työ vastaan, ja näinhän ei tänä päivänä valitettavasti aina ole.

Lisäksi on korjattava se virhekäsitys, että työpaikkoja voitaisiin luoda julkisin päätöksin. Ei eduskunta tai kunta voi päättää äänten enemmistöllä, että ensi vuoden alussa ei ole työttömyyttä. Tai miksi se ei voisi säätää sellaista lakia, mutta eihän sellainen läki toimisi. Täällä on tehtävä sellaista lainsäädäntöä, joka luo edellytykset työllistämiseksi ja työllistymiseksi.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksen alkupeäinen tarkoitus on ollut kaataa istuva hallitus, mutta näinhän ei ole vuosikymmeniin Suomessa tapahtunut eikä tapahdu nytkään. Jo pitemmän aikaa välikysymyksen motiiviksi on kelvannut julkisen keskustelun käyminen yhteiskunnallisista ongelmista, niin tälläkin kertaa, vaikka Suomen keskustan vaalitäkynä tai täky-yrityksenä tätä välikysymystä on pidettäväkin ennen kunnallisvaaleja. Kuinka hedelmällistä tämä kaikki on ollut heti pitkän budjettilähetekeskustelun jälkeen, sitä voi kysyä, mutta parlamentarismiin tämä kaikki toki kuuluu.

Ed. Mikkola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Pari tuntia sitten teksti-tv:stä tuli työttömyyslukuja. Siinä oli 403 000 kirjattu tämän hetken viimeisin tilasto. Siinä oli myös näin, että edelliseen vuoteen verraten eli vuoden aikana miinusta oli 0,3 prosenttia. Kun selasin budjettikirjaa, sen mukaan hallitusohjelman talouspolitiikan päälinja säilyi muuttumattomana, ja tästä päälinjasta budjettikirjassa lukee "valtion velkaantumisen kääntäminen laskusuuntaiseksi ja työttömyyden puolit-

taminen". Hallituksen mukaan se edellyttää vähintään 200 000:ta uutta työpaikkaa. Kuinka paljon vanhoja työpaikkoja luisuu alta pois, ei valitettavasti budjettikirjassa ole arvioitu. On vain tyydytty toteamaan, että 200 000 uuden työpaikan lisäksi tarvitaan uusia työpaikkoja häviävien työpaikkojen korvaamiseksi. Eli kaiken kaikkiaan budjettikirjassa on hyvin kevyesti si-
vuutettu työllisyysasia.

On kuitenkin arvioitu, että meillä on työikäisiä ja -taitoisia työelämän ulkopuolella esimerkiksi työvoimapolitiittisessa koulutuksessa, työttömyyseläkkeellä ym. tämän tyyppisten järjestelmien piirissä, jotka eivät kuulu varsinaiseen työttömyystilastoon, ainakin 250 000 henkeä, eli jo näiden työelämään saamiseksi tarvitaan nuo 250 000 uutta työpaikkaa ja varsinainen työttömyystilasto vielä pysyy muuttumattomana.

Samanaikaisesti työpaikkoja häviää kiihtyvällä vauhdilla ennen kaikkea maaseudulta. Tilastojen mukaan tämän hallituksen aikana on maa- ja metsätalouden työpaikkojen menetys ollut lähes 40 000. Vauhti ei näytä ainakaan tällä hetkellä laantuvan. Työpaikkoja luisuu alta pois myös muilla aloilla, esimerkiksi kuntasektorilla ja elintarviketeollisuudesta. Osaltaan Etelä-Suomen muutamissa kaupungeissa suunnitellaan veroäyrin alentamista tai ainakin siihen näyttäisi olevan mahdollisuuksia, mutta vastakohtaisesti tälle monessa pohjoisemman Suomen kunnassa joudutaan sanomaan henkilöstöä kunnan palveluksesta irti.

Yhteen summattuna työttömyyden puolittamiseksi tarvitaan yli puoli miljoonaa uutta työpaikkaa lähivuosina. Minusta tämä osoittaa sen todellisuuden, kun taas budjettikirjassa hyvin kevyesti puhutaan vain 200 000 uudesta työpaikasta.

Budjetti ei kuitenkaan tarjoa mitään sellaista keinoa, jolla tähän työpaikkamäärään päästäisiin. Hallituksen keskeisin keino on talouden kasvu. Budjettikirjassa todetaan, ettei se näy vielä merkittävästi työpaikoissa, koska talouden kasvu on ollut pitkään pääomavaltaisen vientiteollisuuden varassa. Muutosta tähän yksipuoliseen kasvutekijään ei kuitenkaan ole näköpiirissä, eli talouden kasvu pitää osaltaan huolen kokonaistalouden tervehtymisestä, mutta ei uusien työpaikkojen syntymisestä, niin kuin täällä monessa puheenvuorossa on tullut esille.

Toinen keino työttömyyden helpottamiseksi budjetista löytyy työhön kohdistuvan verotuksen alentamisesta. Suunta on oikea, mutta kun samanaikaisesti muutetaan verotuksen painopis-

tettä esimerkiksi energiaverotuksen puolella, niin tulos ostovoiman elpymisenä ja sitä kautta uusien työpaikkojen muodostumisena on vähäinen. Verotuksen keventäminen kohdistuu markkamaräisästi suurempana suurituloiselle, mutta energiaverotuksen muutos kohdistuu suhteessa suurempana pienituloisiin perheisiin, esimerkiksi sähköveron nousu. Hallituksen kaavailma energiaveromuutos kohdistuu voimakkaaimmin turpeella tuotettuun energiaan. Esimerkkinä turpeella tuotetun sähkön ja kaukolämmön tuotanto pitää sisällään noin 7 000 työpaikkaa elinkeinojen vähyyttä potevassa Itä- ja Keski-Suomessa. Alueellisesti energiaveron muutokset ovat hyvin merkittäviä. Se näkyy nimenomaan työpaikkoina.

Kolmantena keinona työllisyyden kohentamiseksi hallitus näkee kuntien työllistämismahdollisuudet, mutta hallituksen mielestä kunnat eivät vain halua tarttua tähän mahdollisuuteen. Seurauksena olikin kehoitus hallituksen taholta, että kuntien tulisi alentaa veroäyrin hintaa ja tätä kautta lisätä ostovoimaa markkinoilla. Kun tämäkään ei tuottanut tulosta, hallitus esittää kunnallisverotusta kevennettäväksi korottamalla ansiotulovähennyksen enimmäismäärää ja laajentamalla keskituloisten suuntaan niiden verovelvollisten piiriä, joille vähennys myönnetään. Kaiken kaikkiaan kysymys on noin miljardista markasta. Kun verokevennys kohdistuu kunnanveroon, se johtaa kunnat kasvavaan eriarvoisuuteen palvelujen suhteen. Mutta näyttää siltä, että tähän on ollut myös hallituksen linja koko toimikauden ajan. Lisääntyvinä työpaikkoina tämä ei tule kuitenkaan näkymään.

Arvoisa puhemies! Tarkastelee budjettiesitystä miltä kulmalta tahansa, niin ainakin minulla näkökulmana on se, mikä on budjettiesityksen vaikutus työpaikkoihin, joko niiden syntymiseen tai vähenemiseen.

Niin kuin alussa totesin, eniten työpaikkoja luisuu pois maaseudulta. Vauhti on kova ja näkyy jo muuttoaaltona etelään. Suurimman muutoksen kokee perusmaatalous. Maatilayrityksien koon kasvattaminen on hallituksen keskeisin ja oikeastaan ainoa keino luoda edellytykset kannattavalle maataloustuotannolle. Investointituet, mitkä nyt ovat linjautumassa, sinällään ovat hyvä asia ja luovat pohjaa, mutta ne eivät millään tavalla pitkällä tähtäimellä turvaa tämän elinkeinon mahdollisuuksia.

Suurin ongelma maatalouden lyhyen ajan kannattavuudelle on kansallisen tukipaketin leikkaaminen 750 miljoonalla markalla vuosita-

solla. Tutkija Tuomas Kuhmosen mukaan alkuperäinen tukipaketti oli mitoitettu sellaiseksi, että sen toteutuminen yhdessä hieman optimistiseksi osoittautuneiden tuottajahinta-arvioiden kanssa olisi hädin tuskin mahdollistanut maatalousyrittäjien järkevän toiminnan kehittämisen.

Samalla hallitus jäi kauas ns. 141-neuvottelujen alkuperäisestä tavoitteesta, ja se heikentää maatalouden mahdollisuuksia koko maassa. Suorastaan vastuutonta hallitukselta on se, ettei se käytä edes sitä tukitasoa, mikä olisi mahdollista hyväksytyn sopimuksen mukaan käyttää. Täysin avoimeksi jää myös se, millä tavalla tämä 141-tuki Etelä-Suomelle a- ja b-alueilla tullaan toteuttamaan vuoden 99 jälkeen. On vain luvattu, että siitä neuvotellaan, mutta mitään varmuutta siitä ei ole, ja millä tasolla liikutaan, se kyllä vaikuttaa koko maahan.

Mielestäni maataloutemme ongelman ytimenä ovatkin alenevat kansalliset tuet, nopean rakennekehityksen mahdottomuus ja poliittisen päättäväisyyden haluttomuus käyttää kansallisia mahdollisuuksia maataloutemme kehittämiseksi. Täälläkin on monessa puheenvuorossa arvosteltu sitä, että maataloutta tuetaan verovaroin jne., mutta tässä tulee muistaa se, että EU:n maatalous on tukimaataloutta. Siinä meidän on eletävä.

Mitkä nämä kansalliset mahdollisuudet voisivat olla? Kyllä minusta siihen liittyy veropolitiikka, siihen liittyy metsäpolitiikka, maapolitiikka ja sosiaalipolitiikka, koska ne ovat maatalouteen liittyen lohkoja, jotka ovat kansallisen päättäväisyyden varassa hyvin pitkälle. Minusta näitä tulisi tarkastella esimerkiksi EU:n muut jäsenvaltiot esimerkiksi Saksa, jossa maataloutta kohdellaan verotuksen kohdalla kevyemmin kuin esimerkiksi muuta yritystoimintaa. Minusta näitä asioita pitäisi pystyä hyvin avoimesti tarkastelemaan.

Arvoisa puhemies! Tämän vuoden keväällä valmistui hallituksen asettaman maaseututyöryhmän muistio. Muistio oli sisällöltään monipuolinen ja maaseudun moniin ongelmiin paneutuva. Mielestäni muistio sisälsi monia hyviä ehdotuksia maaseudun ongelmien korjaamiseksi. On selvää, että maaseudun ongelmia ei ratkaista nyt eikä tulevaisuudessa pelkillä työryhmien muistioilla, vaan tarvitaan konkretiaa, ja se toteutuu vain budjetin kautta. Valitettavasti ensi vuoden budjetti ei pidä sisällään mitään konkreettisia esityksiä maaseututyöryhmän muistioon liittyen. Nimenomaan tämän työryhmän muistion toteuttaminen olisi tuonut maaseudulle työpaikkoja. Siellä puhutaan luvuista; muistaak-

seni yhtenä lukuna oli ainakin 80 000 työpaikkaa. Mutta kun sitä ei ole otettu budjettiin, hallitus ei suhtaudu maaseudun kehittämiseen vakavasti eikä halua paneutua maaseudun ongelmiin.

Ihmetyttää, kuinka hallituspuolueiden laajalla maaseudulla asuvat kansanedustajat ovat hyväksymässä hallituksen yhä vahvemmin näkyvän linjan, että maamme kehittämisen painopiste entistä voimakkaammin keskittyy Ruuhka-Suomen kehittämiseen. Tämä näkyy hyvin monissa kohdissa. Tämä politiikka johtaa siihen, että tulevaisuudessa ei kenelläkään mene hyvin, vaan ongelmat vain pahenevat ja syvenevät niin ruuhkautuvassa etelässä kuin autioituvassa pohjoisessa.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Tästä keskustelusta oikeastaan tuntuu jo alkavan olla potku poissa. Vähän vaikuttaa nimittäin, kollegat, siltä, että opposition terhakka liikkeellelähtö eilen vai oliko se jo toissapäivänä, olisi ollut vähän liian terhakka. Siinä oli jotain vähän yliampuva, ja se ei oikein saanut otetta itse asiaan. Tämä on minun vaikutelmani. Sanoisin, että ensi kerralla teidän pitää yrittää vähän paremmin. Ei tästä nyt nimittäin syntynyt oikein kunnon keskustelua. Tuntuu, että tämä on vähän budjetin sisälukuharjoitus tilaisuus ja tavallaan sen kaltainen tilaisuus, että on kuin psykologinen asenne tarttua johonkin ja välttämättä sanoa ja argumentoida, ja siitä ei synny uskottavuutta, hyvät ystävät. Ei todella synny uskottavuutta.

Nimittäin tosiasia näyttää kyllä olevan, että kuitenkin sillä paperilla, joka taustallaan tämä hallitus toimii vaalituloksen antamalla valtakirjalla, on aika suuri tahto takanaan. Jos jokainen meistä, kuitenkin harkintakykyisenä ihmisenä, arvioi, mitkä ovat yhteiskunnallisten ongelmien, esimerkiksi työttömyyden, syvät virtaukset ja juuret, niin jokainen meistä, ainakin silloin kun katsoo itseään aamulla peilistä, tietää, että tämä yhtälö on sitä luokkaa, että ei tätä ratkaise oppositio eikä maan hallitukseen eikä Suomikaan, vaan se ongelma on huomattavasti laajempi. Siksi sen kaltaiset viisaudet, että täältä sanotaan ja syytetään, minusta eivät ole oikeastaan tämän uuden ajan politiikkaa, jossa vuosituhaten vaihteen jälkeenkin pitäisi elää.

Minä nimittäin olen monessa asiassa toki aivan samaa mieltä, samoin monet muut meistä, siitä mitä kritiikissä on esitetty. Mutta suunta on valittu, ja suunnan mukaan tulleet toimenpiteet kertovat, että talouspolitiikassa, joka on työllisyyspolitiikan keskeinen peruselementti, on saa-

vutettu jotain sellaista, mitä ei aikaisemmin tällä vuosikymmenellä ole nähty ja mikä alkaa purra. Se nähdään koroissa, se nähdään luottamuksen ilmapiirissä, joskaan ei vielä riittävästi.

Mutta ei voida sanoa, jos heliborkorkoja, sekä lyhyitä että pitkiä, katsotaan, että ei olisi tapahtunut mitään sellaista, mikä voisi tuoda valoa pitkän käytävän päähän. Ei edes ed. Aittoniemi voi niin sanoa. Hän voi väittää sitä, mutta se väite ei pure, on minun vastaväitteeni.

Samoin ontuu tämä keskustelu, johon ed. Lämsä täällä pureutui analysoidessaan maaseutua. Hyvät ystävät, maaseutu ei ole sitä, mitä se on ollut. Maaseutu tulee olemaan jotain muuta, mitä se on ollut, vaikka siellä pitäisi säilyttää sitä aikaisempaa. On tosiasia, että ihmiset liikkuvat eduskunnan ja hallituksen päätöksistä huolimatta. Ajatelkaa, että 80 prosenttia suomalaisista asuu kaupungeissa. Onko se hyvää vai huonoa, ihmiset ovat sen valinneet, kaupunkia on perustettu tähän maahan enemmän kuin aikaisemmin. Ovatko kaupungitkaan enää sitä, mitä on totuttu näkemään? Paikka, missä kulkee yksi katu, on kaupunki tänä päivänä? Maaseutu- ja kaupunkikäsité ja niihin liittyvät politiikat ovat nyt toista luokkaa, ja ne meidän pitää myös eduskunnassa kyetä näkemään. Siihen nähdessä, kun siirryttiin aikanaan kivikaudelta rautakaudelle, nyt on, ystävät, muutos vielä suurempi. Siksi kuulostaa tämä maaseudun analyysi ikään kuin vanhalta konstilta. Ainakin itseäni se suoraan sanoi ihmetyttää, koska siinä on lukuisia sokeita pisteitä ja se kritiikki sokeasti kohdistuu esimerkiksi hallituksen asioissa, joista me tiedämme, että sinnepäin ei keihästä pitäisi heittää.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Itse asiassa on aika virkistävää käyttää oma puheenvuoroni välittömästi ed. Olinin puheenvuoron jälkeen, kun hän vähän luonnehti tämän keskustelun tasoa ja luonnetta.

Arvoisa puhemies! Minun täytyy kyllä myöntää tämän illan kuluessa ihmetelleeni sitä, miksi olen täällä, miksi minä istun ja odotan puheenvuoroani. Tässä epäilemättä tulee voimakas turhautumisen tunne. Vaikuttaa siltä, että tällä tavalla organisoitu välikysymyskeskustelu, niin tärkeä kuin juuri välikysymys eräänä keskeisenä poliittisena instrumenttina suomalaisessa järjestelmässä onkin, ei itse asiassa ole kuin muotoa. Se häiritsee, koska mielellään soisi, että me loisimme sellaisen dialogin, jossa olisimme myöskin sisällössä kiinni. Ehkä minä jäin tänne kuriittani vain kun olin kerran ilmoittautunut listalle.

Minun kommenttini liittyy oikeastaan eilisiin puheenvuoroihin. Kun meidän tämä eduskuntatyöskentelymme tapa on se, että varsinaisten ryhmäpuheenvuorojen jälkeen tai erityisesti keskeisimpien ryhmäpuheenvuorojen jälkeen edustajat eivät pääse väliin korjaavin huomautuksin, niin nyt minun on sitten pakko tähän aikaan illasta eli 15 vailla 11 näitä muutamia korjauksia tässä tuoda esille. Ne jäävät tietysti aikakirjoihin enemmän kuin mihinkään muualle. Itse debattia ne eivät vie eteenpäin. Mutta teen kuitenkin sen nyt, kun tätä koko illan olen odottanut.

Huomioni liittyvät oikeastaan siihen puheenvuoroon, minkä oppositiojohtaja Aho käytti. Hän syytti pääministeriä siitä, että tämä antaa ylioptimistisen kuvan käyttäessään työllisyystilastoja, ja ed. Aholla oli vakuuttavan tuntuista lukusarjoja, joilla hän peilasi todellisuutta ja yritti tyrmätä hallituksen saavutukset. Minua jäivät vaivaamaan nuo lukusarjat ja pyrin ne nopeasti tarkistamaan ja sainkin eräitä taustatietoja, Tilastokeskuksen työvoimatilastoista poimittuja lukusarjoja tammikuun työllisyystilanteesta.

Ed. Aho totesi, että hänen hallituskautensa viimeisenä vuonna työllisyystilanne tammikuusta 94 tammikuuhun 95 koheni 40 000 henkilöllä. Hän syytti nykyistä hallitusta siitä, että samassa ajassa tämän hallituksen ensimmäisenä vuonna 95—96 työllisyys olisi kohentunut ainoastaan 14 000:lla. Tilastokeskuksen työvoimatilastot, jotka aikaisemmin jo mainitsin — otan tässä eräitä muita lukuja vielä, sen takia nyt toistan tämän johdantona — toista kuin se, mitä ed. Aho meille sanoi. Vuosina 94—95 tammikuusta tammikuuhun työllisyys kohentui edellisen hallituksen lopussa 35 000:lla ja nyt ensimmäisenä vuonna tämän hallituksen aikana 24 000:lla. Epäilemättä oppositio tuo sen seikan esille, että tässä on käytetty eri tilastosarjoja. Työvoimaministeriön tilastot ovat erilaiset kuin Tilastokeskuksen työvoimatilastot.

Olenneista tässä kuitenkin on se, että lukusarjoilla leikkiminen itse asiassa on harhaanjohtavaa monissa tilanteissa. On perinteinen sanonta, arvoisa puhemies, siitä, että ensin on vale, sitten on emävale ja sen jälkeen seuraa tilasto. Kun keskustelua on seurannut tämän ja eilisen päivän aikana, ei toki voi sanoa, että vakuuttuu tästä sanonnasta, mutta oivaltaa kyllä, että siinä on ainakin puolet totta.

Ehkä näistä lukusarjoista kannattaa kuitenkin se seikka tuoda esille, missä puhutaan mieluummin ehkä indikatiivisesti laajemmista määrällisistä kehityspiirteistä kuin yksittäisistä

täsmäluvuista. On todettava se, että Ahon hallituksen aloittaessa työnsä vuonna 91 tuon vuoden tammikuussa työttömiä oli 137 000. Vuosi sen jälkeen, Ahon hallituksen aikana, eli tammikuussa 92 työttömiä oli 284 000. Siis ensimmäisenä vuonna Ahon hallituksen aikana työttömien määrä oli lisääntynyt 147 000:lla. Epäilemättä on selvää, että jos Lipposen hallitus olisi aloittanut oman kautensa saman kaltaisella saavutuksella, jolla työttömien määrä olisi lisääntynyt 147 000:lla ensimmäisenä vuonna, varmaankin viimeisenä vuonna on mahdollisuuksia saavuttaa työllisyystilanteen kohenemisessa 40 000:n taso, mikä oli Ahon hallituksen saldo. Itse asiassa kolmena ensimmäisenä vuotena Ahon hallituksen aikana, siis tammikuusta 91 tammikuuhun 94 — se oli referenssivuosi, jonka ed. Aho eilen esitti — työttömien määrä Suomessa lisääntyi 360 000:lla. Epäilemättä silloin on tarpeeton kehuskella viimeisen vuoden saavutuksella, kun tajuamme, että se on marginaalissa. Täsmällistä lukua ei tarvitse etsiä, onko se 35 000 tai 40 000. Se ei ole olennaista, vaan olennaista on nähdä, että kohentuminen oli marginaalissa. Silloin tämä perspektiivi luonnollisesti on pidettävä mielessä.

Me tietysti kaikki tunnistamme sen seikan, että tässä käydään oppositio — hallitus-keskustelua. Edellinen hallitus kehuu omia saavutuksiaan ainakin loppukaudeltaan, ja nykyinen hallitus pyrkii osoittamaan oman linjansa oikeaksi ja hakee työttömyysluvuista perusteita. Mehän kaikki kuitenkin tiedämme, että viime kädessä hän ei hallitus ole se, joka tässä maassa työllistää tai aiheuttaa työttömyyttä, paitsi julkisen sektorin osalta. Totta kai hallitus kantaa vastuuta yleisestä talouspolitiikasta ja sillä on vaikutuksensa myöskin työmarkkinoihin ja työllistävyyteen. Emme kuitenkaan voi sanoa sitä sillä tavalla, että yksi hallitus ottaa pisteet, toinen latoo miinukset, kun me tajuamme, että talouskehityksessä on paljon muita osatekijöitä, sellaisia osatekijöitä, jotka itse asiassa eivät ole edes kansallisesti päätettävissä, puhumattakaan että ne olisivat hallituksen päätettävissä kansallisissa puitteissa. Tämä epäilemätön tosiseikka meidän on tietysti syytä tunnistaa.

Niiden tekijöiden osalta, jotka johtivat romahdusmaiseen työttömyyteen Ahon hallituksen aikana, on kohtuutonta väittää, että vika oli hallituksessa. Yhtä lailla on kohtuutonta väittää, että vika on Lipposen hallituksessa, jos emme ole saavuttaneet tai emme ole saavuttamassa työttömyyden puolittamisen tavoitetta, kun tässä on

paljon muitakin osatekijöitä. Tärkeintä on tietenkin politiikassa se, mikä on tahtomisen suunta. Tältä osin epäilemättä Ahon hallitus omalla kaudellaan ei panostanut samalla intensiteetillä, samalla tarmolla, työllisyysongelmiin kuin Lipposen hallitus on tehnyt. Tämä on tietenkin se olennaisin ero.

Mitä osatekijöitä työllisyyspolitiikassa voisi olla? Mikä on se keinovalikoima, missä me voimme liikkua? On tietysti monenlaisia osa-alueita. Me olemme puhuneet täällä jo useampaan otteeseen siitä, että talouskasvu sinänsä, edellytysten luonti talouskasvulle sinänsä, ei ole ratkaisemassa työttömyyttä. Epäilemättä se on välttämätön, mutta ei riittävä ehto sille, että työllisyystilanne ylipäätään tässä maassa kohenisi. Ei riitä edes se, että kotimarkkinat elpyisivät, vaikka me näemme ne suuret vaikeudet, joita sillä lohkolla on. Kuten todettu, on välttämätön osatekijä onnistuneessa talouspolitiikassa, että meillä on myöskin talouskasvua.

Pelkästään ei myöskään riitä se, että puutomme välillisiin työvoimakustannuksiin. Me tajuaamme sen, että ongelma on siinä, että verotuksellisesti rankaisemme työvoiman käytöstä. Sekään ei ole mikään vastaus pelkästään tähän työllisyystilanteeseen. Sekin on tietenkin talouspolitiikan osa-alue, jolla meidän täytyy olla aktiivisia.

Ei myöskään ole riittävää se, mistä aikaisemmassa vaiheessa kritisoitiin muun muassa Ahon hallitusta, että työttömyysturvajärjestelmämme on liian passivoiva. Nykyhallitus on tarttunut tähän asiaan ja pyrkii aktivoimaan työttömyysturvan puitteissa. Sekään ei kuitenkaan ole ratkaisu. Me ymmärrämme, mitä ongelmia siitä seuraa.

Epäilemättä jos haluamme hakea vastauksia tähän työllisyystilanteeseen, niiden täytyy löytyä siitä, että me tunnistamme työn tuottavuuden nousun aiheuttaneen sen, että vapaa-aika on lisääntynyt ja nyt se jaetaan epätasaisesti. Osa jopa tekee ylitöitä huomattavan osan ollessa työttömänä. Työn tuottavuuden nousuhan täytyy jakaa sillä tavalla, että me itse asiassa jaamme tehtyä työtä. Eli erityyppiset mallit, joilla työaikaa lyhennetään, on se historiallinen tapa, millä on sopeuduttu työn tuottavuuden nousuun. Epäilemättä se on myöskin se tapa, jolla me solidaarisesti tässä yhteiskunnassa pystymme ainakin osittain vaikuttamaan työllisyyskehitykseen.

Arvoisa puhemies! Olen käyttänyt tätä iltaa — kuten totesin, hieman turhautuneena — hyväkseni siten, että olen lukenut kirjallisuutta. Eräänä

kirjana tämän illan kuluessa minulla on ollut arvoisan puhemiehen kirja. Haluan sieltä ottaa erään sitaatin, joka ehkä antaisi aavistuksen verran potkua sille työlle, jota tässä työllisyystilanteessakin tarvitaan. Puhemies siteerasi kirjassaan runoilija Mihaly Vácín sanoja ja luen siitä runosta kaksi säettä, jos sallitte. Se antaisi ehkä tähän sisältöä. Siinä ehkä on ohje hallituksellekin. Mihaly Váci sanoi näin:

”Ei kaipaus hyvään riitä,
sitä tahdottava on,
eikä tahtominen riitä:
tehtävä, tehtävä on.”

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minä en siteeraa puhemiehen kirjaa, vaan kommentoin ed. Kiljusen puheenvuoroa aivan lyhyesti. Minusta siinä oli paljon aivan hyvää analyttistä, mihin kernaasti voi yhtyä. Minä ymmärsin, että hän lähtee kuitenkin oikaisemaan puheenjohtaja ed. Ahon puheenvuoroa. Minulle jäi epäselväksi, missä oli oikaisun paikka. Sekö, että ed. Kiljunen toisilla tilastoilla pyrkii korjaamaan toisen tilaston pohjalta täällä tehtyä analyysiä? Sekö se korjattava asia on? Eihän siinä minun mielestäni mitään korjaamisen aihetta ole.

Minä, ed. Kiljunen, voin todeta teille, että huhtikuusta 1995 huhtikuuhun 1996 työllisyys oli parantunut 45 900 henkilöä sen vuoden aikana työministeriön tilaston mukaan. Tarkistakaa ja kertokaa täällä lähipäivien aikana, jos tietoni ei pidä paikkaansa. Se oli se vähenemismuutos, missä työttömyys oli. Nyt olennaista on se, että vauhti on hidastunut niin, että työttömyys työministeriönkin tilastojen mukaan toki vähenee, muttei likimainkaan noin paljon. Tilastokeskuksen lukujen mukaan, joihin mainitseni ei kuitenkaan voi verrata, vähenemä on enää tuhat henkilöä tänään julkistettujen tietojen mukaan.

Minusta ei kannata tästä syytellä enempää sinne tai tänne. Olennaista on mielestäni se, että hyvä työttömyyden vähenemismuutos, tai ei riittävä mutta kohtuullinen, on nyt liki pysähtynyt, ja se on yhteisen pohdinnan paikka, miten tähän tautiin saadaan lääkitys mahdollisimman nopeasti.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minusta ed. Kiljusen puheenvuoro oli monin tavoin rakentava. Hän lähti siitä, että tunnustetaan nämä ongelmat ja yhdessä toimitaan. Puhuma vain on se, että sellaista sitoutumista, jota nyt

tarvitaan, ei ole saatu aikaan. Ei ole saatu aikaan sellaista yhteistyötä, jota hallituspuolueet ovat luvanneet. Ei ole tullut sellaisia tekoja, joita puolittamistavoite edellyttäisi.

Ei se, että verrataan Ahon hallituksen lähtöhetkeen ja lähtötilanteeseen, ei ole oikea lähtökohta. Silloin elettiin romahduksen partaalla. Katastrofi oli totaalinen, ja siitä Ahon hallituksen aikana noustiin. Hallituksen loppuvuosina saatiin kovaa maata jalkojen alle. Työllisyys alkoi olennaisesti parantua.

Silloin oppositiossa ollut SDP aivan oikein asetti tavoitteeksi työttömyyden puolittamisen. Keskustakin on pitänyt sitä erittäin tärkeänä. Se on koko kansakunnan ja taloudellisen selviytymisemme kannalta aivan välttämätön asia, ei vähiten ihmisten, maakunnissa paljolti syrjäytyneiden ihmisten, kannalta. Siihen pitäisi meidän nyt löytää yhdessä keinot. Pulma on vain se, että nyt tässä on syntynyt sellainen lupausten summa. Lupaukset eivät ole toteutuneet, ja menee uskotavuus hallituksen toimintaan.

Ed. Manninen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen totesi, että oleellista on suunta. Kun te toisella tilastolla yrititte todistaa vääräksi toisen tilaston, niin siitä teidänkin tilastostanne kävi ilmi, että Ahon hallituksen viimeisenä vuonna tapahtunut työllisyyden parantaminen oli suurempi kuin Lipposen hallituksen aikana, eli te todistitte sen saman suunnan, jonka ed. Aho todisti omilla tilastoillaan.

Toinen väite, jonka haluaisin oikaista, on se, kun te sanoitte, että Ahon hallitus ei panostanut samalla intensiteetillä työllisyyteen. Ahon hallitus teki niissä olosuhteissa kaiken voitavansa ja vähän enemmänkin myös työllisyyden hyväksi. Se hyväksyi monta pakettia esimerkiksi välillisten työvoimakustannusten alentamiseksi, jopa suurempia kuin Lipposen hallituksen, mutta se ei tehnyt samanlaista teatteria kuin Lipposen hallitus ja erityisesti työministeri Jaakonsaari, joka on hehkuttanut puoli vuotta esimerkiksi vuoroteltuvapaalla, joka todellisuudessa on 3 700 työpäikkää tuonut.

Voisin minäkin lainata presidentti Koivistoa, kun hän eräässä vaiheessa sanoi, että hän on joutunut vaikeina hetkinä jopa puolustamaan Ahon hallitusta sitä itseään vastaan. Ehkä voisi tässä sanoa, että kun hallitus on menettänyt otteensa työttömyyden puolittamisesta, niin keskustasta on joutunut puolustamaan hallitusta sitä itseään vastaan eli muistuttamaan ja omalta osaltaan myötävaikuttamaan tähän työttömyyden

puolittamiseen, kun hallitus ei itse enää usko siihen.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ehkä minä reagoin näihin kaikkiin yhdessä.

Viimeisessä puheenvuorossa tuotiin se seikka esille, että Ahon hallitus ei tehnyt teatteria omilla saavutuksillaan koskien työllisyyden kohenemistä. Jos Ahon hallitus ei sitä tehnyt, ainakin tänään juuri nämä puheenvuorot, mitkä äsken pidettiin, olivat hyvin teatraalisia ja korostivat vahvasti saavutuksia.

Ed. Pekkarinen ihmetteli, mitä minä halusin korjata. Minä halusin korjata, en välttämättä niitä lukuja, joita toin esille, vaan halusin korjata sen pilkkaavan suhtautumisen, joka oppositiolla oli suhteessa siihen työhön, mitä hallitus on tehnyt. Se minusta kaipaasi korjausta. Ja kun luvutkaan eivät kestä tarkastelua, sitä suuremmalla syyllä esitin tämän kysymyksen.

Tässä tuotiin se seikka esille, että Ahon hallituksen viimeisen vuoden aikana saatiin maata jalkojen alle ja alkoi nousu. Miksi te ette tunnista sitä samaa nousua, kun se näkyy lukusarjoissa jatkuvan tälläkin hetkellä? Minä vielä toistan nämä luvut. Vuonna 1994 tammikuussa työttömiä oli 497 000. Vuonna 1995 tammikuussa työttömiä oli 462 000, siis 35 000 vähemmän. Vuonna 1996 tammikuussa työttömiä oli 438 000 eli 24 000 vähemmän, ja tänään keskustan edustaja toi esille, muistaakseni ed. Lämsä, että työttömiä tällä hetkellä on 403 000. Eikö tässä ole selkeää trendiä, selkeää suuntaa? Miksi te ette totea, että maata on jalkojen alla yhtä hyvin nyt?

Ed. Pesälä: Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen sanoi, ettei tahtominen riitä, vaan tehtävä, tehtävä on. Minusta hän aika tavalla kiteytti myös tämän Lipposen hallituksen politiikan, että ei tahtominen riitä, pitäisi tehdä.

Kun tilastoilla käydään leikittelemään, minusta se on ajan haaskausta, koska kaikki tiedämme, että kun otetaan huomioon, kaikki koulutusjipot ja mitä kaikkia niitä onkaan, niin pitkälti yli 500 000 ihmistä ei ole sellaisessa työssä kuin pitäisi olla. Ja tämä ei ole muuksi muuttunut.

Ed. Kiljunen puheenvuoro oli siinä mielessä myös hyvä, että hän totesi, että kehitys ennen Ahon hallitusta oli se, mikä toi tämän tilanteen. Minusta se oli reilusti tunnustettu ja hienosti sanottu. Näinhän se oli, 80-luvun lopulla käytiin sellaista teerenpeliä ja tehtiin sellaisia siirtoja. 90-

luku aukesi aivan kuin olisi ryypätty sukutalo. Asiathan olivat rempallaan. Viinases ensimmäinen homma oli lähteä hakemaan velkaa. Budjetin sanottiin olleen tasapainossa, ja yli 37 miljardia oli budjettiaukko. Siitä lähti sellainen mylläkkä, joka hakee vertaistaan koko rauhan ajan historiassa. Se oli erittäin kovaa ja vaikeaa aikaa.

Sen tähden nyt, kun olemme tässä tilanteessa, en vähättele lainkaan, etteikö olisi yritetty tehdä ja tehty työtä, mutta tulokset eivät ole yhtään sen kummemmat. Vaalikampanjan aikana luvattiin, että työttömyys puolitetaan. Se oli rohkeasti luvattu. Pitäisi ainakin tunnustaa, että se oli täydellistä harhaa ja kansalaisten harhauttamista. (Keskustan ryhmästä: Työtä sen eteen tehdään!) — Se on toki hyvä.

Ed. Ihamäki moitiskeli keskustaa ja sanoi, että kokoomus oli oppositiossa 20 vuotta keskustan tähden. Ajatellaan kahta hallituksen muodostamista: Kun Holkerin hallitus muodostettiin, kylähän ne keskustelut käytiin niin, että me olimme ulkopuolella. Kun sitten käytiin keskusteluja viime vaalien ympärillä ja jälkeen, eihän niihin keskusteluihin otettu meitä mukaan lainkaan, ei puolta sanaa, jopa niin, että ennen kuin oli minikäänlaista keskustelua julkisuudessa tai missään, joka olisi näkynyt ja kuulunut, oli tehty ratkaisu hallituspohjasta.

Siitä on selkeä näyttö, joka tuli valtioneuvoston istunnossa esille. Kun rahakunta heti kohta vaalien jälkeen oli koolla ja oli muutamia maatalouden tukeen liittyviä summia, 20—30 miljoonaa markkaa jotain perunan tukea ja heinän siementä, mitä lie, valtiovarainministeriön edustaja pyysi asian pöydälle. Kun kysyin, mistä tämä johtuu, hän sanoi, että nyt on tarkasteltava koko maataloustukea. Pinta-alalisät ja kaikki, mitä niitä lieneekään, kaikki tulee tarkasteluun. Häneltä lipsahti.

Toisin sanoen jo silloin olivat poliitikot tehneet ratkaisun, että hallituspohja vaihtuu. Oli tehty myös jo hallitusohjelma. Sitä uutta hallitusohjelmaa toteutettiin vielä voimassa olevan, istuvan hallituksen aikana, koska poliitikot kabineteissa olivat jo sopineet hallitusohjelmasta ja hallituspohjasta, ennen kuin oli käyty mitään keskusteluja. Se tuli valtioneuvoston istunnossa aivan selvästi esiin.

Näin ollen ed. Ihamäen syytöksessä siitä, että me olisimme jotenkin syntipukkeja, kyllä pata kattilaa soimaa. Kokoomus oli käynyt keskustelut sosialidemokraattien kanssa täydellisesti hallitusohjelmasta ja hallituspohjasta meitä lainkaan kuulematta ja mitään kysymättä.

Nyt alkavat tulokset näkyä. Luultiin, että jotenkin joku auvo aukeaa siitä, kun vaihdetaan hallituspohjaa ja lähdetään toteuttamaan politiikkaa, joka nyt on tuonut meille melkoisen muuttoliikkeen. Veroministeri julisti Pohjanmaalla, että on menossa muuttoliike, joka huolestuttaa, hallitus on huolestunut. Täällä sosialidemokraattinen kansanedustaja sanoi, ettei ole mitään muuttoliikettä. Verotusratkaisuista, jotka on tehty, tiedän, sosialidemokraattisessa ryhmässä on melkoinen kapina. Ne ovat väärään suuntaan tehtyjä ratkaisuja, joissa hyvätuloiset saavat ja vähempiosaiset menettävät.

Kaikki tämä heijastaa sitä, että politiikan suunta ei ole tälläkään hallituksella oikea. Siellä on melkoinen ristipaine ja ristiveto, joka johtuu siitä, että itse tykönä tunnustetaan, että tähän on mennyt päin mäntyä. Täällä puhutaan ja todistellaan, että se on nyt sitten opposition syytä jne. jne. Ei ole mitään uutta auringon alla.

Joitain sellaisia ratkaisuja, jotka todella korjaavat tilanteen, on pakko tehdä, ja seuraavien vaalien jälkeen täytyy löytyä sellaiset voimat, jotka uskaltavat ne todella tehdä, ja ne ratkaisut ovat kovia ja kipeitä. Niitä vain siirretään ja siirretään ja leikitellään numeroilla ja taas leikitellään numeroilla. Ei se ole mistään kotoisin. Jotain on pakko tehdä. Näin ei voida jatkaa.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Välikysymyksessä on kysymys aina syyttämisestä. Syytetään, että ei ole tehty sitä tai tätä. Mutta odottaisi, että välikysymyksessä esitettäisiin myös rehellistä analyysia, tosia asioita.

Yksi selkeä väärä väittämä on välikysymyksessä loppuosassa 141 artiklan osalta. Minun tietämäni mukaan Ahon hallitus ajoi Suomea EU:hun omalla aktiivisella tavallaan ja neuvotteli myös ehdot, millä EU:hun mennään, ja 141 artikla jäi neuvottelematta. Tässä välikysymyksessä syytetään, että nykyinen hallitus ei ole sitä hoitanut eli on nykyisen hallituksen syytä, että on mennyt huonosti. Päinvastoin nykyinen hallituksen neuvotteli nyt hirveän hyvän sopimuksen, sillä tavalla hyvän sopimuksen, että meillä ei edes kansallisesti pystytty niin paljon rahaa siihen laittamaan, mitä olisi mahdollista investointitukien ja muiden eri tukien muodossa vakavien vaikeuksia osalle. Sitä ei voi sanoa huonoksi, se on täysin virheellinen väittämä.

Ajallisesti välikysymys ajoittuu kunnallisvaalien alle, eikä voi epäillä sitä, ettei sillä olisi tarkoitus vaikuttaa kunnallisvaalien lopputulokseen. Minä en usko, että ihmisillä on niin lyhyt

muisti, kun muistetaan, mitä edellinen hallitus on tehnyt. Se on tavallaan aliarvioimista, että tälläisellä jippoilulla muka saadaan aikaan muutoksia. Tämä on tavallaan putkeen huutamista, tyhjyyteen huutamista. En usko tällä mitään merkitystä olevan.

On puhuttu kansan kahtiajaosta. En halua syytellä ketään, mutta mitä tapahtui viimeisen neljän vuoden aikana? Silloin suurtyöttömyys, niin kuin on puhuttu aikaisemmin edellisten puhujien toimesta, räjähti käsiin korkealle tasolle. Sehän jakoi kaikkein eniten kansaa kahtia. Sen seurauksena on tällä hetkellä pitkäaikaistyöttömien joukko, joka on syrjässä. Koska rakenteet muuttuivat niin paljon, käytännössä sitä joukkoa ei pystytty hetkessä työllistämään ja se on josin syrjäytynyt.

Konkurssien seurauksena reilu 30 000 yritystä kaatui. Se jakoi myös kansaa hyvin paljon kahtia. Se jakoi yrittäjiä kahtia. Siinä meni sellaisia yrittäjiä, jotka olisivat olleet hyviäkin, mutta sen suhdannetilanteen vallitessa ajautuivat tai ajettiin sivuun sellaiselle raiteelle, että eivät pääse sieltä pois. He ovat karanteenissa hyvin pitkiä aikoja menetettyään luottokelpoisuutensa. Ne ovat kymmenen vuotta sivussa, ja sittenkin niiden nimi on pilalla. Eikö se ole jakanut siltäkin osin yrittäjiä kahtia ja samalla kansaa.

Entä sitten valtion velan osalta? Koska velka kasvoi, kasvaa yhä edelleen, on vähän taittunut, siinähan tapahtuu sillä tavalla vielä pitkässäkin pelissä, että me maksamme hirveän ison potin niille sijoittajille, niille rikkaille, joilla on rahaa pankeissa pääomina. Yhteiskunta on lainannut heiltä, me maksamme korkoina, ja se raha valuu muihin tarkoituksiin, kuin alun perin veroina kerättyjen markkojen piti ohjautua. Se valuu heille sellaisiin tarkoituksiin kuin huvipursiin, loistohuviloihin, ne ovat uusia sijoituskohteita. Siitä kriisistä hyötyivät hyväosaiset, siitä eivät hyötäneet köyhät. Tapahtui iso omaisuuksien uusjako. Siinä menettivät normaalit kansalaiset omakotitalonsa, perintötilansa ja yrityksensä, ja ne eivät menneet köyhille.

Tässä salissa voivat jotkut olla sellaisia, jotka ovat siitä hyötäneet, mutta he ovat hyötäneet hyvin vähän. Mutta tässä salissa ei ole niitä, jotka todellisuudessa hyötyivät tuosta kriisistä paljon. He hyötävät siitä hyvin pitkäksiin aikaa, he hyötävät tulevaisuudessa useiksi kymmeniksi vuosiksi sillä tavalla, että me tulemme maksamaan niille piireille korkoja. Me tulemme tietysti maksamaan takaisin lainat yhteisesti, ja ne maksaa suomalainen työmies, suomalainen viljelijä,

suomalainen yrittäjä korkeina veroina ja maksuina. Siitä liskusta me emme pääse mihinkään. Meidän pitäisi löytää vain yhteinen tie, miten saadaan tilanne sellaiseksi, että se potti ei paisu, joka menee ulos muuhun tarkoitukseen kuin infraan, sosiaaliturvaan ja niihin tarkoituksiin, joihin veromarkkoja kerätään. Veromarkkojen yksityistäminen onnistui kohtuullisen hyvin.

Toinen suuri linja on suhtautuminen valtion-yhtiöihin ja valtion laitoksiin. Siihen sisältyy myös sellainen iso ideologinen linja, jota porvarit ovat aina ajaneet. He ovat ajaneet sitä kunnissa, valtiontaloudessa, koko yhteiskunnassa. Yksityinen on kaunista, sellainen hokema on ollut aina. En tiedä, toivon mukaan siinäkin opitaan jollakin tavalla muuttamaan sitä linjaa. Nimitäin jokainen muistaa, millä tavalla ja minä aikana lähdettiin yhtiöittämään valtion toimintoja, ja sitähan on jatkunut yhä edelleen. Lähdettiin myymään valtionyhtiöiden osakkeita ulos, käyttämään niitä syömämenoihin. Se lämmittää hetken aikaa, mutta se ei elätä pitkään. Myytiin ja myydään nytkin, ja ne osakkeet valuvat mahdollisesti ulkomaille. Meillä hirveä osa merkittävistä entisistä valtionyhtiöistäkin ja osakkeista on mennyt muualle. Siellä nostetaan jopa hyviä tuottoja näistä, ja ne ovat menneet joskus matalaan hintaan. Valitettavasti nykyinen hallitus jatkaa sitä linjaa. Se on minusta huono puoli.

Ainut valopilkku, jossa tämä linja on muuttunut, on siinä, että tielaitoksen osalta ainakin tuli hidaste. En tiedä, miten olisi, jos Ahon hallitus olisi jatkanut yhtä kyytiä, olisiko hidastetta tullut. Vauhti nimittäin oli niin kova, että todennäköisesti tielaitos olisi tällä hetkellä liikelaitostettu ihan niiden suunnitelmien mukaan, joita silloin tehtiinkin.

Lipposen hallituksen osalta voi todeta, että aluepolitiikassa on linjauksissa parantamisen varaa, sitä en voi kieltää, heikompien muistamisessa, mutta se linjaus on vielä mahdollista tehdä. Kuitenkin monissa perusasioissa ovat asiat kunnossa monien myönteisten kehityspiirteiden johdosta, joita en lähde luettelemaan, koska ilta on myöhä.

Yksi tärkeä, yhteiskuntarauhan kannalta hyvä asia on, että sopimusyhteiskunta jollakin tavalla on säilytetty, tunnustettu se tosiasia, että meillä on työmarkkinoilla sopijapuolia, joita täytyy kunnioittaa, ja sitä kautta voidaan saada sellaisia hallittuja muutoksia, jotka pitävät jonkin tason ihmisten elämässä, turvan siitä, että ei mennä älyttömyyksiin.

Minulle ei ole oikein vielä syntynyt mielikuvaa

keskustan työreformista. Minulle on tullut vain mielikuva viimeisistä kunnallisvaalimainoksista, ja se mielikuva on tullut villistä lännestä, jossa vallitsevat villin lännen lait. Jos työreformi on sitä, tiedän, että se ei ainakaan ole kovin iloinen asia tulevaisuudessa, jos sellaista mallia lähdettäisiin Suomessa noudattamaan, ja se ei tule menemään läpi.

Ed. P e s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan muutama sana 141 artiklasta. Minusta se on hyvin selkeä ja varsin yksinkertainen asia ja asetelma. Kun olin mukana neuvotteluissa, niissä sovittiin pohjoinen tuki, ja periaatteena oli, että se on pysyvä. Samoissa neuvotteluissa sovittiin alustavasti myös 141 artiklan kohdalla sekä summa että periaate, että se on pysyvä. Summa pätee tänäkin päivänä, neuvotteluissa summa oli sama, mutta siinä, että maatalousministeri ilmoittaa jo ennen neuvotteluja, että ei olekaan tarkoitus neuvotella pysyvistä tuesta, minusta tuli ensimmäinen melkoinen virhe. Siis lähdetään neuvotteluihin jo sillä mielellä, ettei tarkoiteta pysyvää tukea, kun edellisen hallituksen aikana oli sovittu, että se on pysyvä. Tämä oli ratkaiseva huononnuks. Ei se sen kummallisempi asia ole. Toinen asia on se, että aivan uutena tuli investointikysymys, jossa saattaa tulla melkoista eriarvoisuutta.

Nämä ovat ne kaksi asiaa, niin yksinkertainen ja simppele asetelma. Summa oli sama, se oli jo sovittu ja sovittu, että tuet ovat pysyvät, siis se periaate on pysyvä. Viisivuotiskausittain EU:ssa neuvotellaan asioista, mutta periaate on ja pysyy. Ja neuvotteluihin lähdettäessä jo ylisivun otsikoilla Suomen lehdissä maatalousministeri sanoi, ettei ole tarkoitukseen neuvotella pysyvistä tuesta! Minusta tämä oli melkoinen munaus.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Neuvotteluissa on aina kaksi osapuolta, näin minä olen käsittänyt. Ne tunnuslauseet kuulemma, joita on tehty tämän asian osalta, piti neuvottelutaktisista syistä ilmeisesti tehdä niin, että saatiin edes tällainen aikaan. Näin käsitin sen, mitä virkamiehet valiokunnassa selittivät. Minusta se ei tarkoita sitä tällä hetkellä, että tuki loppuu tämän kauden jälkeen, vaan on sama neuvotteluasetelma eteenpäin. Kukaan ei etukäteen tiedä, mitä tapahtuu vuonna 2000, 2010. Kaikki on elämää, ja EU:ssakin kaikki muuttuu ja todennäköisesti joudutaan tarkistamaan kaikkia asioita, miten suhtaudutaan tasoihin, mihin hyvänsä. Se on jatkuvasti elävässä tilassa.

Ed. K o r k e a o j a : Rouva puhemies! Meneen kehityksen muistelemiseen on arvokasta ja tarpeellista varsinkin siinä tapauksessa, että sitä tehdään sillä tarkoituksella, että opitaan menneestä. Usein sitä tietysti tehdään sen takia, että etsitään syyllisiä, mutta tärkeämpää olisi arvioida mennyttä siitä näkökulmasta, että ei ainakaan samoja virheitä tehtäisi uudelleen.

Sen takia itse pyrin tästä lähtökohdasta arvioimaan tätä mennyttä ja olen pitkälti samaa mieltä kehityksestä kuin ed. Kuisma. Myös ed. Kiljunen viittasi siihen, että perusvika eli virheelinen politiikka omaksuttiin 80-luvun loppupuoliskolla. Ed. Pesäläkin viittasi kasinotalouden aikaan. Kyllä kai meidän kaikkien on tunnustettava se, että niin mustaa aikaa Suomen taloudessa, niin todella hakoteille menoa, ei ole koskaan aikaisemmin tapahtunut, kuin tapahtui silloin, kun kasinotalous päästettiin pyörimään ja liikelle.

Mutta kun tultiin 90-luvun alkuun, meillä oli vaihtotaseen alijäämä pahimmillaan 30 miljardia vuodessa. Se tarkoitti sitä, että suomalainen työ ja tuotanto ei ollut kilpailukykyistä. Kotimarkkinoilla emme pärjänneet, suomalaista työtä menetettiin kotimarkkinoilla, ja sen lisäksi tietysti viennissä hävisimme. Kansantalouden pohja petti. Siis se on minusta havaittava, että me puhumme valtiotaloudesta. Pääasiassa olemme viime aikoina puhuneet siitä.

Mutta oleellista oli, että 90-luvun alussa Ahon hallituksen alkaessa työtä kansantalouden pohja oli pettänyt. Ensimmäinen tarkoitus ja lähtökohta oli se, että kansantalous pitäisi saada kestäväleuralle. Tässä tarkoituksessa omaksuttiin viennin kasvun strategia, johon eri vaiheitten ja takaiskujenkin jälkeen tultiin. Mutta joka tapauksessa oli kaksi piirrettä tässä kansantalouden heikossa tilassa: Meidän työmme ei ollut kilpailukykyistä väärän valuuttakurssin takia, Suomen markka oli yliarvostettu, ja toiseksi suomalaisen työn tuottavuus oli heikolla tasolla.

Nyt, kun elämme tätä päivää, voimme huomata, että tässä suhteessa tilanne on muuttunut. Meillähän valuuttakurssija lopulta muutettiin. Tunnustettiin tosiasia, että valuuttakurssia pitää muuttaa. Mutta samalla yritysten ankaran saneeraustoiminnan seurauksena, eikä vain yritysten vaan myös julkisen sektorin saneeraustoiminnan myötä, meillä saavutetaan tänä vuonna sama tuotannon taso, joka oli lamaa edeltävänä aikana, mutta 400 000 työntekijää pienemmällä joukolla. Se on tavattoman suuri tuottavuuden kasvu, ja sitä on tapahtunut tietysti teollisuudessa.

sa. Mutta sairaaloissa ja muualla julkisella sektorilla, kuten koulutoimessa, tuottavuus tällä tavalla laskettuna on myös paljon lisääntynyt. Pie-nemmällä porukalla tehdään samat työt.

Tämä on tietysti ollut välttämätön kehitys, mutta sen seurauksena meillä on tämä työttömien joukko, ja työttömien joukko on pääasiassa se syy, joka on meillä johtanut siihen, että valtiontalous on nyt kuralla, toisin kuin 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa. Minusta edelleenkin, kun kansantalouden perustekijät olivat huonossa jamassa, peruslähtökohta oli kuitenkin oikea, se että kansantalous pyritään saattamaan ensin kuntoon ja muut asiat tulevat sitten perässä. Se esimerkiksi ed. Lahtelan analyysistä puuttui. Hän ei pystynyt näkemään Ahon hallituksen alkua pidemmälle, mikä minusta on välttämätöntä, jotta ymmärtää, mistä on ollut kysymys.

Mutta nyt siis ollaan siinä tilanteessa, että erityisesti tai nimenomaan työttömyyden ongelma on pakko ratkaista, koska muutoin ei valtiontalouden tasapainoa saada palautettua. Yleensä on niin, että jokaisella kansanedustajalla, jokaisella meillä, on ikään kuin mieliala, että annetaan tämä resepti tai tuo resepti. Minun käsitykseni on se, että tätä ongelmaa ei voida yhdellä reseptillä korjata.

Täällä ovat monet esittäneet työn jakamista. On aivan selvää, että ongelmaa voidaan ratkaista joltain osin sillä tavalla, että olemassa olevaa työtä jaetaan. Jos kuitenkin työn tulokset eivät lisäänty tämän jakamisen seurauksena, se ei voi tarkoittaa muuta kuin sitä, että sama palkkasumma jaetaan uudelleen ja tavallaan se ei silloin ratkaise tätä ongelmaa. Se vain tarkoittaa sitä, että tuloksia, olemassa olevaa hyvää, jaetaan uudelleen. Mutta minusta sekin on hyväksyttävä lähtökohta ja sen pitää olla yksi osa tätä ratkaisua. (Ed. Kekkonen: Mihin uuhohditte tuottavuuden?) — Olin tulossa juuri siihen.

Kun tiedetään, että työn jakaminen useissa tapauksissa myös kasvattaa tuottavuutta, niin siinä tapauksessa syntyy myös uutta jaettavaa, joka tässä tietysti voidaan ottaa huomioon, ja sillä tavalla ei välttämättä tarvitse jakaa samaa palkkaa. Kuitenkin tiedetään myös monien yritysten kohdalla, että työn jakaminen tuottaa lisää kustannuksia, siis lisää koulutuskustannuksia, lisää erilaisia työnantajan velvotteita. Näin ollen ei ole niinkään yksinkertaista yrittäjän näkökulmasta ottaa kolmen työntekijän sijasta neljää, vaan monissa tapauksissa pyritään joustavuutta aikaansaamaan sillä, että ylitöitä lisätään. Minusta työn jakaminen on kuitenkin erityisesti

julkisella sektorilla suositeltava asia. Minusta pitää päästä tälläkin tiellä eteenpäin.

Toinen alue on se, että meidän pitäisi saada aidosti uusia työpaikkoja. Valtiovarainministeriön korkeimmat virkamiehet ovat todenneet, että ei Lipposen hallituksen aikana ole aidosti syntynyt yhtään uutta markkinaehtoista työpaikkaa, siis todella uusia työpaikkoja ei ole syntynyt. (Ed. Kekkonen: Mikä on aidon ja epäaidon raja?) — Aidon ja epäaidon raja on tietysti vaikeasti vedettävissä, mutta sellaiset työpaikat, jotka syntyvät niin, että työn tulokset myydään Suomen kansantalouden ulkopuolelle, ainakin ovat aitoja uusia työpaikkoja, ja tähän olin tulossa.

Meillä on tietysti ongelmia tavallaan kahdella sektorilla. Voidaan sanoa, että tässä nollasummapelissä täällä Suomen sisällä meillä on kyllä tekemätöntä työtä, mutta tiedämme, että ongelma on siinä, että se palkka, mitä työntekijä edellyttää, ja ne kokonaiskustannukset, mitkä työn-teosta syntyvät, ovat kalliimmat kuin hinta, jonka työpanoksen tai palvelun ostaja on valmis maksamaan. Eli on tämä kuuluisa kiila, joka johtaa siihen, että ei synny aitoa kysyntää, joka voisi näkyä uusien työpaikkojen syntymisenä. Tähän voidaan vaikuttaa monilla tavoilla, palaan siihen hetken päästä.

Toinen kysymys, johon minusta hallitus on liian vähän kiinnittänyt huomiota, on olemassa olevien työpaikkojen säilyttäminen. Tällä hetkellä ainakin kaksi sektoria on sellaista, joissa olemassa olevia työpaikkoja menetetään. Toinen on kunnallisella sektorilla, missä kuntien valtionosuuksien leikkaukset tästä eteenpäin merkitsevät lähes jokaisessa tapauksessa sitä, että työpaikkoja vähennetään. Kunnat vähentävät edelleenkin työpaikkoja. Niin kuin ed. Kuisma täällä totesi, se on hölmöläisen hommaa, kun kuitenkin sitten näille työttömille julkisen sektorin toimesta annetaan toimeentulo tavalla taikka toisella.

Toinen alue on maatalous- ja maaseutupoliittikka ja nimenomaan maatalouspolitiikka. Täällä ed. Lämsä jo totesi, että maataloudesta on lyhyessä ajassa hävinnyt 40 000 työpaikkaa. On selvää, että maataloudessa pitää tähdätä työn tuottavuuden lisäämiseen, kehitykseen, mutta on kyllä erittäin arveluttavaa se, että nyt valtiolta suunnittelee massiivisella investointien tukipoliittikalla nopeasti kiihdyttävänsä maatalouden rakennemuutosta. Siis Suomen valtion varoilla pyritään nopeassa tahdissa muuttamaan maatalouden rakennetta sellaiseksi, että tiloja on paljon

vähemmän ja sitä kautta työllisiä työntekijöitä huomattavasti vähemmän.

Ed. Lahtelan täällä esille nostamaan 141 artiklaa koskeissa neuvotteluissa todella epäonnistuttiin erittäin pahoin. Silloin kun tämä neuvottelutulos, 141 artikla eli vakavien vaikeuksien tuki, syntyi, neuvotteluissa Suomelle tarjottiin vaihtoehtoa, jossa EU:n voimassa olevia, nykyisiä, vanhoja instrumentteja käytettäisiin maksimaalisesti Etelä-Suomen vaikeuksien voittamiseksi. Suomi ei tätä hyväksynyt, neuvottelut menasivat katketa. Suomen valtuuskunta oli jo kotiin tulossa, kun sitten lähinnä saksalaisten toimesta vedottiin ja myöskin Suomen vanha ja uusi presidentti vetosivat sen puolesta, että neuvotteluja pitää jatkaa. Ratkaisuksi tuli tämä 141 artikla, jonka mukaan Suomen, myöskin Etelä-Suomen, maataloudelle piti antaa pysyväluontoinen tuotannon tukijärjestelmä, joka olisi mahdollistanut kilpailukykyisen tai ainakin jollakin tavalla kilpailukykyisen toiminnan.

Tässä neuvottelussa, jonka Lipposen hallitus tämän artiklan käytännön sovellutuksen osalta kävi, palattiin siihen vaihtoehtoon, jota komissio ennen alkuperäisten neuvottelujen katkeamista tarjosi, eli palattiin siihen, että sovelletaan voimassa olevaa EU:n lainsäädäntöä, venytetään sitä Suomen kohdalla, ja se tapahtui näiden investointien massiivisella tuella, josta jo äskettäin puhuin.

Nyt tarjotaan sitä, että muutamille harvoille eli kaikkein suurimmille eteläsuomalaisille tiloille annetaan 50 prosentin investointituki tai jopa tätä suurempi. Näitä tiloja tietenkin voi olla ehkä yksi kuntaa kohti tai pienemmässä kunnassa ei yhtäkään. Ehkä ajattelutapa on se, että pelastetaan ne, jotka voivat olla pelastettavissa, muut menkööt. Mutta suomalaisella rahalla, suomalaisella investointituella, näin vähennetään työpaikkoja ja työtä.

Minusta tämä on tavattoman outo ja myöskin työllisyyden kannalta huono tapa. Kun kaiken lisäksi tämä järjestelmä on voimassa vain kolme vuotta, on selvää, että Suomen maaseudulla, eteläsuomalaisella maaseudulla, ei elämä syki, niin kuin pitäisi. Investointeja terveellä tavalla ei tehdä, tulevaisuuteen ei suuntauduta, vaan yhä useampi päättää jättää maaseudun ja lähteä hakemaan toimeentuloa muualta. Se näkyy jo nyt näissä luvuissa.

Ylipäätään myöskin maataloudenharjoittajien tulot ovat jyrkästi laskeneet, toisin kuin täällä väitettiin. Ne tulevat laskemaan vielä ensi vuonna budjettisäästön takia jyrkästi. Kyllä vil-

jelijät tämän politiikan näkevät, ja ratkaisu on se, että nuoret katsovat, että parempi lähteä muihin hommiin. Näin koko ajan nyt tapahtuu, mikä sitten näkyy siinä, että maaseudun palveluja ei kysytä, palvelusektori joutuu supistuksiin, julkisen sektorin tulot vähenevät, julkinen sektori joutuu supistuksiin eli maaseudulla ollaan supistuksen kierteessä näiden toimenpiteiden seurauksena. Vähän samanlainen tilanne meillä valitsi 60-luvun lopulla peltopakettien ja maaltaparon aikana. Silloin perusteltiin tarvetta tällaiseen rakennemuutokseen sillä, että teollisuus ja palvelulinkeinit tarvitsivat lisää työvoimaa. Nyt näin ei ole. Nyt koko rakennemuutos johtaa vain työttömyyden kasvuun.

Rouva puhemies! Täällä on tarjottu hyviä keinoja ylipäätään Suomen kilpailukykyyn ja työllisyyden parantamiseksi. Me joudumme tekemään veroremontin kokonaisuudessaan. Nyt meillä voimakkaasti kohdistetaan verotus kaikkien seläiseen, mikä vähänkin liittyy työhön ja nimenomaan kotimaiseen työhön. Olen samaa mieltä kuin ed. Kuisma, että painopiste on siirrettävä arvonlisäveron tyyppiseen kulutusveroon, joka kohtelee tosin kotimaistakin tuotantoa kovasti, mutta se on samanlainen myöskin ulkomaiseen tuotantoon, ulkomaisiin hyödykkeisiin, ulkomaiseen työhön nähden. Me joudumme epäilemättä tämän suuntaisen veroremontin tekemään, mutta se ehkä on mahdollista vasta sitten, kun Euroopassa laajemmin ymmärretään tämä tarve.

Lähempänä meillä on nyt valuuttakurssipolitiikka. Jos Suomen markka kytketään ermiin nykyisellä kurssilla, sillä me kiinnitämme itsemme eurooppalaiseen kilpailutilanteeseen valuuttakurssilla, joka vääjäämättä johtaa siihen, että tiettyjen alojen kehitysnäkymät pysähtyvät ja ne tulevat kuihtumaan. (Ed. Kekkonen: Kuten?) — Elintarviketuotanto on yksi sellainen, jossa liikumme aivan sillä rajalla, mikä meidän kilpailukykyämme on, mutta myöskin metsäteollisuuden alueella valuuttakurssi, mikä nyt on, on liian vahva. Markka on liian vahva. Se on yksi työllisyyden kannalta keskeisiä, aivan ajankohtaisia kysymyksiä. En lähde siihen sen enempää, kun olen aikani jo aikoja sitten ylittänyt.

Kun näitä viivoja tänne laitoin, totesin, että kyllä meillä sitten on tarvetta tietysti tehdä työtä opetuslalla — opetusministeri istui täällä. Hänen olisi toivonut vastaavan kysymykseen, onko kaikki tehty sen eteen, että me voisimme oman työmme tasoa parantaa ja myydä sitä sitten kalliimmalla hinnalla. Siinä todella on se keino, mil-

lä suomalaista kilpailukykyä laajassa mitassa parannetaan. Mutta tämä keskustelu jäänee toiseen kertaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Havaitsin, että kansanedustaja Pesälä palasi saaliin. Kuuntelin hyvin suurella mielenkiinnolla hänen puheenvuoroaan nimenomaan niiltä osin, kun hän käsitteli hallituksen muodostamista. Minulla oli tilaisuus olla hallitusneuvotteluissa mukana. Minun täytyy sanoa, että kansanedustaja Pesälä kertoi minulle uutisia väittäessään hallituksen olleen muodostettuna jo hyvän aikaa, ennen kuin varsinaisiin neuvotteluihin päästiin.

Minun tulkintani noista tuokioista on tyystin toisenlainen. Minun tulkintani juuttumatta nyt yksityiskohtiin tässä, oli se, että ed. Pesälän puolue, keskusta, ei ollut järin kiinnostunut tästä yrityksestä. Minun tulkintani oli se, että keskusta ikään kuin jätti muiden haltuun tämän hallituksen muodostamisen, ei niin että keskustaa olisi tässä syrjitty, vaan niin että keskustaa — puhun nyt omasta näkökulmastani — ei näyttänyt tuntevan kovin suurta mielenkiintoa siihen hankkeeseen, mikä tuolloin pantiin vireille. Tämä ei nyt tarkoita sitä, että haluaisin epäillä kansanedustaja Pesälän motiiveja, kun hän sanoi, niin kuin hän sanoi, mutta se kuva, minkä hän antoi, oli kyllä tyystin toisenlainen kuin se kuva, jonka minä sain itse hallitusneuvotteluissa mukana olleena. (Ed. Pesälä: Kerroin, mitä tapahtui!)

Arvoisa rouva puhemies! Ed. Korkeaoja puhui mustasta ajasta Suomen taloudessa tarkoittaen, jos oikein ymmärsin, 80-luvun loppua. Tämä ei ole selitys, mutta lisä: Se oli eurooppalainen ilmiö. Me emme olleet yksin siinä hullutuksessa, jota kasinotalous merkitsi. Kyllä me sosialidemokraatit kykenemme myöntämään, että 80-luvun kasinotalous ei pitkässä juoksussa ollut onneksi kenellekään. Lyhyessä juoksussa se kyllä merkitsi pientä hetkeä hyvinvointia koko Suomen kansalle. Me olimme käytännössä nollatyöttömyydessä tuolloin. Muistan muun muassa presidentti Koiviston eräässä puheessaan sanoneen vaalitulosta analysoidessaan, että Suomen kansa ei arvostanut hyvinvointiansa, joka sillä silloin oli. Tämä ei poista sitä seikkaa, että silloin varmasti mentiin vikaan ja luotiin pohjaa sille

lamalle, joka sittemmin tuli. Mutta ihan yksioikoisesti tästä ei voi syyttää 80-luvun loppua. Se on asioiden yksinkertaistamista.

Kun ed. Korkeaoja puhui kansantalouden pohjan pettämisestä, jostakin syystä hän unohti sen seikan, että Neuvostoliitto poistui kuvasta noin vuosina. Neuvostoliiton romahtaminen, luhistuminen, merkitsi Suomeen työttömyyttä. Siitä on esitetty erilaisia arvioita. Yksi arvio, jota pidän hyvin oikeellisena, on 300 000—350 000 menetettyä työpaikkaa aivan suoraan sen tähden, että Neuvostoliitolle kävi, niin kuin kävi. Sille me emme voineet mitään. Se oli kehitystä, joka tapahtui täysin meistä riippumatta. Minusta sekin on hyvä muistaa silloin, kun kritikoidaan näitä vuosia.

Valuuttakurssimuutoksista ed. Korkeaoja puhui myös pitkään ja perusteellisesti. Olen ymmärtänyt, että huomenna tai ylihuomenna, ihan näinä päivinä, tulee Suomen Pankin entisen johtajan Kullbergin kirja, jossa käsitellään näitä asioita hyvin perusteellisesti. En tiedä, mitä mieltä Kullberg asiasta on, mutta se jälkiarvio, minkä me muut olemme tehneet, on, että tuo valuuttakurssimuutos tapahtui väärään aikaan ja väärin eväin. Se oli omiaan lisäämään myös sitä ahdinkoa, jota tässä juuri yritämme selvittää.

Siitä olen erinomaisen samaa mieltä ed. Korkeaojan kanssa, että yhdellä reseptillä ei asioita voida hoitaa. Jos näin olisi, se resepti olisi varmasti keksitty. Kyllä tämä on toimenpidekokonaisuus, jolla nämä kysymykset ja ongelmat voidaan ratkaista, jos ylipäätään voidaan. Itse olen kehitysoptimisti ja sitä mieltä, että voidaan. Jos en uskoisi näin, mitä varten me täällä ylipäänsä olisimme ja puhelisimme toinen toisillemme?

Työn jakoon en suhtautuisi ollenkaan niin skeptisesti kuin ed. Korkeaoja. Minusta työn tuottavuus, se että entistä vähemmällä väellä tehdään entistä enemmän, antaa mahdollisuuksia työn jakamiseen uudelleen. Me emme ole tarpeeksi pitkällä; tarpeeksi pitkällä ei ole myöskään ammattiyhdistysliike tässä asiassa. Mutta se ei estä sitä, ettemmekö voisi päästä hyvinkin pitkälle sellaisissa työaikasovellutuksissa, jotka työn tuottavuudesta lähtien voisivat antaa työtä entistä useammalle suomalaiselle.

Eli tässä tullaan siihen seikkaan, josta on käytetty nimitystä verokiila. Kun tuottavuudesta lähtee lisää työtä, se merkitsee kyllä samalla, että se verokiila josta niin paljon puhutaan, täytyy saada kapeammaksi. Minusta siellä on tällä hetkellä — en nyt tohdi sanoa suurin — yksi suurimmista ongelmista. Työn teettäminen on kohtuut-

toman kallista tällä hetkellä, ja jos työtä aiotaan jakaa, sen kiilan täytyy olennaisesti kaventua. Se ajattelu, jota ed. Korkeaoja puheenvuorossaan edusti, ei ole kovin kaukana siitä, mitä itsekin olen tämän asian suhteen yrittänyt harjoittaa.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa rouva puhemies, minusta oppositio kyllä sillä tavalla vähän kohutuuttomasti on käsitellyt tätä hallitusta, että kyllä kai on teidänkin myönnettävä, että Lipposen hallitus toimillansa on kyennyt vakauttamaan Suomen taloutta aivan erilaiseen tilanteeseen siihen nähden, miten oli asianlaita edellisen hallituksen aikana. Kyllä jatkokin näyttäisi juuri tällä hetkellä aika lupaavalta, siitä huolimatta että oppositio lähes hysteerisesti väittää päinvastaista. Otetaan ihan muutamia peruslukuja.

Kokonaistuotannon, siis tuotettujen tavaroiden ja palvelusten, ennakoidaan lisääntyvän tänä vuonna noin 2,5 prosentilla. Ensi vuoden arvio on 3,5—4 prosenttia. (Ed. Aittoniemi: Paljonko se oli Ahon hallituksen loppuajankoina?) — Se ei ollut muistaakseni näin paljon, se ei ollut näin paljon tuolloin. — Mutta yhtä kaikki, kun oli lama pahimmillaan, työnantajat, näin olen ymmärtänyt, kaikkein kovaotteisimmin jossakin määrin kai sitä lamaakin hyväksi käyttäen panivat väkeä pihalle. Tämä saattoi luoda sellaisen tilanteen, että nyt pienempikin kasvu voisi poikia työpaikkoja aika yllättävästikin. Minulla on semmoinen tuntu — olen kehitysoptimisti — että tämän vuoden 2,5 prosenttia, ensi vuoden 3,5—4 prosenttia voivat sisältää erittäin positiivisen ja hyvän yllätyksen.

Kun tällainen mahdollisuus on ja kun tilanne on sillä tavalla herkkä, kuin se nyt on, en oikein ymmärrä, ketä tai mitä palvelee se mustamaalaminen, mitä välikysyjät tässä keskustelussa ovat harrastaneet. Nimittäin nämä ovat tahdonvallan asioita, nämä ovat yhteiskunnallisen ilmapiiirin asioita, nämä ovat myös yksilöpsykologian asioita, ja sen kaltainen runttaaminen, mitä tässä keskustelussa on harrastettu, ei minusta palvele ketään tai mitään, kaikkein vähiten sitä sittenkin pientä aamuruskon sävyä, joka edessämme siintee. Sitä se saattaa vahingoittaa, jopa estää sen nousemasta. Nimittäin vaikka meitä nyt on täällä näin kovin vähän, olen ymmärtänyt, että ne kuuluisat markkinat erittäin herkällä korvalla seuraavat kaikkea sitä yhteiskunnallista keskustelua, mitä Suomessa käydään, eivät vähiten sitä keskustelua, mitä käydään tässä salissa.

Mitä tulee talouden sisäistä tasapainoa kuvaaviin lukuihin, nekin ovat aika lailla suotuisat, eivät hyvät, mutta jotenkin plusmerkkiä niistä

voidaan löytää. Työttömyysaste joka tapauksessa tänä vuonna on laskemassa 16,5 prosenttiin. Ei sille hurrata voi, mutta laskeva suunta kumminkin. Työttömyys on kaikkien tutkimuslaitosten mukaan jatkamassa laskuaan ensi vuonna, jolloin sen ennakoidaan olevan 15 prosentin tuntumassa. Nämä ovat keskiarvoja eri tutkimuslaitoksista. Kuten äsken sanoin, laskuvauhti voi olla nopeampaakin. Sitä paitsi näissä luvuissa, mitä tähän asti on tullut, ei ole mukana tämän vuoden toista lisäbudjettia, joka mitä selkeimmin on työllistämisbudjetti. Ei sillä ihmeitä varmaan tehdä, mutta ihan selvää on, että sillä on merkitystä tuleville numeroille. (Ed. Aittoniemi: Vaalibudjetti se on!) — Niin, ed. Aittoniemi, jos hyväksytään, että se on vaalibudjetti, sitten täytyy hyväksyä myös se, että tämä välikysymys on vaalivälikysymys, eikö niin?

Valtion velkaantumisen hillitsemisessä on saatutettu mitä merkittävintä edistymistä edellisen hallituksen aikaan verrattuna. Velan määrää suoraan kasvattava nettorahoitustarve jää tänä vuonna 40 miljardiin markkaan ja supistuu ensi vuonna alle 30 miljardin markan. Se on aivan olennainen muutos viime vuosien kehityksessä, ja sen merkitys kyllä varmasti näkyy myös kroissa jo tällä hetkellä ja toivottavasti vielä enemmän tulevaisuudessa.

Inflaatiouahti talouden elpymisestä huolimatta on jäänyt hyvinkin alhaiseksi eikä tule muodostamaan ongelmaa ensi vuonnakaan. Kuluttajahinnat nousevat — jälleen keskiarvo on näistä tutkimuslaitoksista — tänä vuonna vain 1 prosentin ja ensi vuonnakaan eivät yli 1,5:tä prosenttia.

Nämä olivat sisäisen talouden numeroita. Ulkoisen talouden tasapainon luvut ovat lupaavia niin ikään.

Suomen ja ulkomaiden välistä tavarakauppaa kuvaava kauppataase hyvän kilpailukyvyyn ja maltillisen tulosopimuksen ansiosta säilyy ylijäämäisenä lähivuosien ajan. Se on erittäin hyvä asia. Uskon, että myös oppositio voi allekirjoittaa tämän, että se on yksi olennaisimpia asioita Suomen talouden tiellä kohti parempaa. Itse asiassa se kertoo juuri siitä ideologiasta tai ajattelutavasta — ideologia on tässä vähän liian voimakas sana — jonka Ahon hallitus omi itselleen aikoiinaan. Tämä on jatkoa juuri sille. Eli tämän ja ensi vuoden aikana ylijäämää kertyy vuodessa runsaat 40 miljardia markkaa. Se on huikea summa, huikeampi kuin olemme kokeneet vuosikausiin. Oikeastaan olemmekohan ihan absoluuttisena lukuna kokeneet milloinkaan sellaista?

Eli Suomen ulkomaisen velkaantumisen kanalta tärkeä vaihtotasekin pysyy positiivisena. Näin Suomen ulkomainen velkaantuminen vähenee tänä vuonna runsaat 20 ja ensi vuonna noin 25 miljardia markkaa.

Minusta nämä ovat vastaanpanemattomia lukuja. Vaikka huomaan, että ed. Aittoniemi yrittää panna hanttiin kaiken aikaa, niin tosiasia on se, että numerot puhuvat vääjäämättömästi kieltään siitä, että talouden syöksykierre on pysäytetty, tilanne vakautettu ja luotu pohja erittäin hyvälle, entistä paremmalle kasvulle.

Kun näihin suotuisiin reaali talouden lukuihin lisätään erittäin alhaalla oleva ja tulevaisuudessa varsin maltillisesti kehittyvä korko, niin kyllä tässä vähän jää ihmettelemään, mikä oli se pihvi siinä välikysymyksessä, minkä keskusta on tehnyt.

Arvoisa rouva puhemies! Tähän ihan loppuun yksi asia, joka minun piti sanoa alkuun. Kun ed. Korkeaoja puhui 60-luvun rajusta rakennemuutoksesta, niin se oli todella kova. Se oli julmaa leikkiä, julmaa peliä ja jätti paljon haavoittuneita jälkeensä. Mutta entäpä jos silloin sitä ei olisi tapahtunut? Missä tilanteessa olisimmekaan nyt? Miten raakaa, julmaa, giljotiinimaista suomalaisen yhteiskunnan elämä tällä hetkellä olisi, jos 60-luvulla ei olisi alkanut se kehitys, joka ei todellakaan yksilötasolla ole ollut kovin herkullista eikä mukavaa? Mutta ilmiselvästi sen joskus täytyi alkaa, ja ilmeisesti oli sittenkin parempi, että se alkoi aikaisemmin eikä myöhemmin.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toki on myönnettävä, että Suomen taloudessa on tällä hetkellä monia myönteisiä merkkejä tai monia myönteisiä piirteitä, ja itse haluaisin todella sanoa, että ulkoinen tasapaino, se todella, mihin Ahon hallitus panosti ja mistä se lähti liikkeelle, on säilynyt hyvänä ja on välttämätöntä, että se säilyy jatkossakin hyvänä. Toki myös, kun nousukautta kohti mennään, on välttämätöntä, että myös valtion talouden tasapaino paranee ja tällä tavalla työllisyyksikin paranee.

Mutta kyllä työllisyyden paraneminen on auttamattomasti liian hidasta. Tällä tavalla, näillä keinoilla, mitkä nyt ovat käytössä, työttömyys ei puolitu. Tämä olisi minusta nyt Lipposen hallituksen suuri tehtävä, että pitäisi ottaa ne radikaalit välttämättömät askeleet, että työllisyys saataisiin parantumaan. Kansantalouden perusfundamentit ovat muutoin kunnossa, mutta työllisyys ei parane ja sitä kautta myöskään valtion-

talouden tasapainoa ei saada kuntoon. Se ei tule tapahtumaan.

Valtiovarainministeri jo totesi, että se ei tapahdu tällä talouskasvun ideologialla ja talouskasvun kautta perinteistä tietä, vaan tarvitaan uusia keinoja, joista yhtenä on se, että alta ei saa hävitä pois työpaikkoja. Tällainen paha kierre, joka on maaseudulla syntymässä elintarviketaloudessa, on vaarassa viedä kymmeniätuhansia työpaikkoja vielä lähivuosina.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen hyvin kuvaili kehitystä ja nykyistä tilannetta ja myös sitä vakautta, joka nyt on. Pulma on vain siinä, että nyt on vakautettu myös ne ongelmat, ne kahtiajaon ja epävarmuuden ongelmat, joita meillä on. Nythän taloudellista kasvua on jo pidemmän aikaa jatkunut, ja se on ollut hyvä ja välttämätön. Vaihtotase Ahon hallituksen aikana koheni kohisten ja se oli välttämätöntä. On hyvä, että se pysyy jatkossakin plussalla ja merkittävästi. Se on koko kansantalouden kannalta välttämätöntä.

Mutta nyt vain kuitenkin on käynyt niin, että kansalaisten hyvinvointi on hyvin erilaistunut. Hyvinvointipalvelujen saatavuus maan eri osissa, kunnissa, kylissä, on hyvin paljon muuttumassa. Vallitsee tällainen yleinen turvattomuus; perustoimeentuloturva on jollakin tapaa järkkynt. Ei meidän millään tapaa tarvitse näitä ongelmia nostaa esiin, ne nousevat päivittäin ihmisten arjessa.

Ihmisille on turha mennä sanomaan, että nyt on vakautettu kaikki asiat Suomessa ja talous on vakaa, vienti vetää ja kaikki on kunnossa, kun he eivät arkipäivässä sitä niin koe. Meillä on todella suuria ristiriitatilanteita ihmisten elämän osalta. Nämä ovat juuri ne keskeiset kysymykset, joihin tällä välikysymyksellä haluttiin ja halutaan kiinnittää huomiota. Tietysti keskeinen jakaja on se, onko työtä vai eikö ole työtä, myös se, missä asuu, minkälaisessa elämäntilanteessa. Kaikki nämä leimaavat monin tavoin arkipäivää ihmisten osalta.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ei juurikaan ole vastaan väitettävää siihen, mitä kaksi edellistä puhujaa sanoivat. Mutta se, mikä minua askarruttaa tässä teidän välikysymyksessänne, on se hie-man arvonihiilinen lähtökohta, siis se, että mikään ei ole mitään.

Kun me kuitenkin tiedämme sen — tämä on nyt vähän marxilainen lähtökohta — että yhteis-

kunnan perusrakenteen muodostaa talous, taloudellinen pohjarakenne, aivan niin kuin Karl Marx jo aikoinaan totesi yli sata vuotta sitten, siitä poikii monta muuta asiaa. Tässä tilanteessa siitä pitäisi poikia ennen kaikkea työtä, työtä ihmisille. Kun luettelin äsken prosentteja, yritin sanoa niillä sen, että perusrakenne rupeaa olemaan kutakuinkin kunnossa. Siitä eteenpäin voidaan ruveta pohtimaan sitä, miten ihmisille koituu hyvinvointia, jos ei hyvinvointia, niin ainakin turvallisuutta, siitä lähtökohdasta.

Mutta sitten on se seikka, joka kieltämättä on hankala ja johon ed. Korkea-osa ja myös ed. Väistö viittasivat: Maaltamuuton nopeutuminen pitää varmasti sisällänsä erittäin raskaita yksilöitä ongelmiakin. Ja pois ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on täynnä, ed. Kekkonen!

Puhuja: ... se, että niiltä ummistaisimme silmämme. Mutta yhteiskunnallinen ja talouselämän rakenne on muuttumaan päin.

Ed. Smeds: Arvoisa puhemies! Välikysymys työllisyyden parantamisesta ja eriarvoisuuden lisääntymisestä on ollut aiheensa vakavuuden puolesta hyvin perusteltu ja paikallaan. Sen osoittavat myös ne monet puheenvuorot, joita kahden päivän aikana aiheesta on käytetty.

Hallitus uskoi, että sen laatiman 52-kohtaisen työllisyysohjelman vaikutuksesta työttömyys laskisi tänä vuonna keskimäärin 14,5 prosenttiin. Tälle oletuksellehan hallitus oman budjettinsa rakensi.

Viimeistään nyt voimme vakuuttua siitä, että näin ei ole käymässä. Elokuussa työttömiä oli yhä 17,2 prosenttia työvoimasta, vaikka perinteisiä työvoimapolitiittisia toimia onkin pyritty lisäämään. Työttömyys on todella kaukana luvatusa puoliintumisurasta.

Esimerkiksi keskeisessä vientiteollisuusläänisessä Kymessä työttömiä oli elokuussa lähes 29 000, vain 1 400 työtöntä vähemmän kuin samana ajankohtana vuosi sitten. Tällä vauhdilla hallituksen hyvä tavoite työttömyyden puolittumisesta toteutuisi Kymen läänissä vasta noin yhdeksän vuoden kuluttua.

Voimattomuus työttömyyden ongelman koko syvyyden edessä on sävyttänyt tämän samoin kuin edellisenkin hallituksen toimia. Molemmat hallitukset ovat olleet työmarkkinoiden, sosiaaliturvan ja verotuksen monimutkaisten rakenteel-

listen ongelmien edessä. Käytännön elämässä korjauksia on tehtävissä vain asteittain. Uusia kannattavia liikeideoita, joiden varaan voitaisiin perustaa toive monipuolisemmasta elinkeinorakenteesta, ei niitäkään synny kuin vain vuosien kehityksen tuloksena.

Samanaikaisesti maatalouden, pankkien ja rakennusalan ongelmat jatkuvat yhä ja työpaikkoja menetetään joka päivä. Esimerkiksi Merita-pankin Kymenlaakson alueella vuosi sitten elokuussa työntekijöitä oli kaikkiaan 459. Tämän vuoden elokuussa töitä oli tarjolla vielä 369 ihmiselle, mutta vielä saneeraussuunnitelman mukaan 53 työntekijää tulisi saneerata. Runsas viidennes työpaikoista on jo siis menetetty, mutta rakennemuutos vain jatkuu. Kahdessa vuodessa menetetään tässä esimerkkitapauksessa kaikkiaan kolmannes työpaikoista.

Työttömien ongelmat ja hätä ovat todellisuutta tässä ja nyt, mutta valitettavasti monet keinot sen voittamiseen tuntuvat olevan vaikeasti ja kovin hitaasti toteutettavissa. Eriväristen hallitusten tilannetta kuvaavatkin mielestäni sattuvasti sanat kaukaa historiasta: "Tahto minulla kyllä on, mutta voimaa hyvän toteuttamiseen ei."

Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on työllisyyden parantamiseksi pyrkinyt tekemään pitkälle saman kaltaisia toimenpiteitä kuin edellinenkin. Toki myönnän, että sääveroja on ollut. On tavoiteltu vahvaa kasvua ja vaihtotaseen ylijäämäisyyttä. Inflaatio on pidetty alhaisena ja korkotason laskeminen on jatkunut. Valtiontaloutta on tasapainotettu. Työllisyyskoulutusta on lisätty ja ainakin puheiden tasolla arvostusta on annettu teknisille innovaatioille ja tutkimukselle. Kaikki tämä on tehty toistaiseksi riittämättömin tuloksin.

Sen sijaan tämäkään hallitus ei ole kyennyt vähentämään yrittäjien kokemaa ja kohtaamaa byrokratiaa ja sopimusviidakkoa. Työnantajien maksamat palkan sivukustannukset eivät juuri-kaan ole keventyneet. Työn jakamisen mallit eivät ole edenneet väliaikaista vuorotteluvapaakeilua lukuunottamatta, ja kuinka voisivatkaan edetä, kun keskeinen kolmikannan osapuoli ei tunnuymmärtävän, että jos työtä jaetaan, niin palkalle tuppaa käymään vähän samalla tavoin?

Istuva hallitus on nyt laajentanut keinovalikoimaansa keventämällä tuloverotusta. Hallitus siis uskoo, että antamalla hyväosaisille lisää rahaa, näiden iloinen kulutusjuhla koituisi uusien työpaikkojen muodossa köyhien työttömien hyväksi. Hallituksen käsitys yhteisvastuusta vaatii leikkauksia tulonsiirtoja saaville kansalaisille ja

lisävaroja parempiosaisille työllistetyille. Täytyy sanoa, että tämä politiikka se vasta kovaa uskoa vaatii. Ei näin luoda todellista toivon ja luottamuksen ilmapiiriä. Parempi tapa olisi kytkeä kaikkiin verokannustimiin vahvempi työllistämisehto: Jos työllistät, saat verokannustimen.

Pieni esimerkki. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä esitti noin vuosi sitten yrittäjien maksaman työttömyysvakuutusmaksun alentamisvaran käyttämistä suoraan työllistämiseen tarjoamalla yrittäjille mahdollisuus valita joko entisen suuruisen työttömyysvakuutusmaksun maksaminen tai lisätyöllistäminen vastaavalla summalla. Tähän hallitus ei ollut valmis, vaan työttömyysvakuutusmaksujen alentaminen toteutettiin ilman työllistämisehtoa. Nyt tiedämme, että varat menivät, mutta uutta työtä ei syntynyt.

Eduskuntaryhmämme on myös esittänyt pysyvän sapattivapaajärjestelmän kehittämistä. Jos valtiolla todella on varaa hyväosaisille suunnattuihin verokevennyksiin ja työnantajilla parin viime vuoden aikana toteutettuihin melko mittaviin palkankorotuksiin, olisi vastaavat varat niin tahdottaessa ollut käytettävissä kristillisen liiton työllisyysohjelmassa esitetyn sapattivapaamallin rahoittamiseen. Tätäkään hallitus ei ole katsonut asiakseen tukea.

On aika mielenkiintoista, joskin täytyy sanoa, että masentavaa, havaita, että hyväosaisten kolmikannassa luotetaan pikemminkin veroalennusten dynaamisiin vaikutuksiin kuin toivon ja luottamuksen vahvistumiseen sitä kautta, että työtä jaettaisiin työttömille. Tässä on hallituksen ja kristillisen liiton politiikan yksi ero. Hallitus seuraa sittenkin varsin passiivisesti, mitä työmarkkinaosapuolet ja vapaan markkinatalouden mekanismit saavat aikaan. Kristillisen liiton mielestä etuoikeutettujen markkinat tarvitsevat nykyistä vahvempaa ohjausta oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisen kehityksen turvaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Hallituspuolueiden kansanedustajille pääministeri jälleen kerran tarjoaa lupausta paremmasta huomista ja jo aivan pian paranevista työllisyyslukuista. Oppositiota pääministeri syyttää katkeruuden kylvämisestä ja kansan hajottamisesta. Suurena pysyvä työttömyys ja pelko työllisyystavoitteen lopullisesta karkaamisesta sisältävät kuitenkin mielestäni todellisen katkeruuden ja kansan hajottamisen uhan.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on omalta osaltaan tosissaan työttömyyden ongelman edessä. Kaksi viikkoa sitten esitimme välikysymystä työttömyydestä. Olemme iloisia, että nyt pienen

viiveen jälkeen eduskunnasta löytyi 20 opposition kansanedustajaa, jotka kokevat asian välikysymyksen väärinä. Uskon, että työttömyys on yhä nujerrettavissa. Kolmikantaosapuolten tulisi kuitenkin herätä palkankorotuksista ja verohelpotuksista aiheutuneesta kohmelosta näkemään työttömyyden todelliset kasvot.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Jotkut edustajat ovat kyselleet, miksi välikysymys, ja jotkut ovat suorastaan paheksuneet tätä keskustelua. Kyllä minun mielestäni kysymys on paikallaan. Nimittäin ajatellaan, mikä on Suomen tilanne tällä hetkellä, kun meidän kauppakumppaneillamme lähinnä menee aika heikosti. Sen takia minusta pitää nyt analysoida tilanne ja miettiä, mitä uutta olisi tehtävä. Ei tästä tilanteesta enempää, vaan välikysymykseen.

Keskustan välikysymyksessä mainitaan hallituksen linjan näkyminen suurtyöttömyyden jatkumisena, sosiaaliturvan leikkauksina varsinkin lapsiperheiden kohdalla, verojen kohdentamisessa, ikäsyrrjintänä ja alueellisten erojen kasvuna. Ja näinhän kyllä onkin. Mistä nämä johtuvat, kenen syy, siitä on puhuttu paljon. Mitä hyödyttää ketään syytellä? Kylläkin vakavasti pitää selvittää asioitten perusteet ja sitten pohtia ja päättää, kuinka tästä eteenpäin.

Haluan nostaa esille alueellisten erojen kasvun. Se aiheuttaa muuttoaaltoa taajamiin ja maaseudulta varsinkin tänne Etelä-Suomeen. Muuttoaalto aiheuttaa monenlaisia vaikeuksia luovuttajina oleville alueille, mutta myös muuttovaihtoaisille alueille, niin kuin täällä jokainen hyvin tietää.

Mistä tämä väestömuutto johtuu? Tutkimusten mukaan siihen vaikuttaa alueiden houkuttelevaisuus ja elinvoimaisuus. Onko viisasta jakaa maa alueisiin, joille halutaan ja alueisiin, joilla eläminen voi vaikeutua niin, että sieltä pyritään pois? Erojen syntyminen voidaan rajoittaa. Näin minä uskon.

Maaseudun elinkeinorakenne on muuttunut voimakkaasti. Maatalouden työllisten määrä on vähentynyt keskeisesti. Maaseudun rakennemuutosta on ehkä vaikea huomata, kun rakennukset ovat paikoillaan, vaikka väki on poistunut. Ehkä vain loma- ja vapaa-aikoina on vielä liikettä. Vuosien kuluttua kyllä muutos alkaa näkyä peltöjen metsittymisenä, rakennusten rappeutumisena jne.

Maaseutu, haja-asutusalueet, tulee pitää asutuna. Tämä edellyttää maatilataloudesta poistuvien työpaikkojen korvaamista muiden toimialo-

jen työpaikoilla. Luonnollisesti olisi parasta, jos voitaisiin säilyttää siellä olevat työpaikat. Kaiken kokoisille maataloille pitäisi miettiä jatko mahdollisuuksia. Tiedän kyllä hyvin, mitä EU aiheuttaa tällä alueella. Maatilat aivan kuin pakotetaan nyt suuremmiksi ja pienet tilat katoavat. Kun muualla yritystoiminnassa, maatilatalous on myös yritystoimintaa, kysytään pienten ja keskisuurten yritysten perään, niin miksi maatilataloudessa on päinvastoin? Arvaan kyllä vastaukset, mutta miettikääpä kysymystä sittenkin. Jos tuet maksavat rahaa, niin maksaa työttömyyskin. Käsitykseni on, että toimiviin yrityksiin satsaaminen on halvempaa ja tehokkaampaa kuin uusien synnyttäminen. Luonnollisesti uusia tarvitaan, mutta ne eivät saa olla vanhoja poisulkevia.

Ed. Malm merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V. Koski: Rouva puhemies! Suomen keskusta näyttää tukeutuvan politiikassaan paljolti välikysymysten voimaan. (Ed. Aittoniemi: Ei ole kovin usein tehty!) — Viime aikoina aika usein. — Poliitiikan uskottavuus ei kuitenkaan synny välikysymyksiä tekemällä, vaan tuloksellisen politiikan kautta. Välikysymyksen esittäjän osa ei ole tässä mielessä kadehdittava. Joutuuhan se ikään kuin sivusta katsojana seuraamaan, mitä hallitus ja vastuussa olevat puolueet eduskunnassa tekevät. Siksi haluan osoittaa jonkin verran ymmärtämystä myös välikysymyksen esittäjiä kohtaan. Mielestäni se ei kuitenkaan vapauta nykyistä oppositiota menneiden tekojen vastuusta. Tästäkin on kysymys, kun täällä välikysymyskeskustelua käymme. Haluan kuitenkin toistaa, että kansalaisten silmissä politiikan uskottavuus mitataan vain myönteisen kokemuksen kautta. Tarkastelenkin keskustan välikysymystä tätä taustaa vasten.

Valitettavasti on viime vuosien kokemuksiin vedoten todettava, että teidän tekonne silloin, kun te olitte vallassa, eivät ole sopusoinnussa nykyisten puheittenne kanssa. Ahon hallituksen aikana kansakunta koki kovia. Työttömyys nousi runsaasta 100 000 työttömästä puoleenmiljoonaan. Kansakunta velkaantui korviaan myöten. Kymmeniätuhansia pk-yrityksiä ajautui konkurssiin. Kunnilta leikattiin suruttomasti valtionosuuksia, vaikka koko ajan oltiin menossa jyrkkään suhdannealamäkeen. Eräs koko kansantalouden kannalta keskeinen tekijä, työmark-

kinapolitiikka, tuli Ahon hallituksen aikana väärin ymmärretyksi. Työttömistä ei juuri myönteisessä mielessä välitetty. Luetteloa voisi jatkaa loputtomiin. Niinpä ei mielestäni ollutkaan ihme, että tämän politiikan sisältö osoittautui vääräksi ja kansakunta antoi sille aikanaan tuomionsa. Siihen politiikkaan ei siis ole mielestäni syytä enää palata.

Keskustan välikysymys osoittaa onneksi, että myös politiikassa voi oppia virheistään. Tällaista rohkeutta keskustapuolue osoittaa, kun se on sentään vaivautunut oppositiossa ollessaan pohdiskelemaan esimerkiksi työttömyyden kipeitä ongelmia työreforminsa ym. esitystensä muodossa. Toivottavasti lähempi tarkastelu osoittaa sillä olevan myös aikaansa sopivaa sisältöä, niin ettei se ole vain politiikanteon väline, niin kuin itse valitettavasti epäilen.

Rouva puhemies! Välikysymyskeskustelussa opposition tehtävä on osoittaa, mikä hallituspolitiikassa on väärää. Välikysymyksen sisällön pitäisi olla vastaus kysymykseen. Vaikka välikysymys lähteekin työllisyyden hoidon ongelmasta, se antaa mahdollisuuden laajempaankin yhteiskuntapoliittiseen analyysiin, niin kuin keskustelu tässä salissa on osoittanut. Onneksi, tähän yhteiskunta tänä päivänä tarvitsee. Tällöin keskeiseksi kysymyksiä saattavat muodostua Suomen sopeutuminen kansainväliseen kehitykseen EU:n jäsenenä, velkaantumisemme kasvun kääntäminen laskuun, joka on myös luettava osaksi EU:n lähentymispolitiikkaa, massatyöttömyyden voittaminen, yritystoiminnan rakenteen monipuolistaminen kansainvälisyyskehitys huomioon ottaen, hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen mukaan lukien maaseutuväestö sekä kansalaisten turvallisuudesta, nimenomaan perusturvallisuudesta, huolehtiminen.

Keinovalikoimaa on varmasti runsaasti käytettävissä, ja tässä salissa tämän keskustelun aikana olisin toivonut, että tähän keinovalikoimaan entistä enemmän välikysymyksen esittäjien taholta olisi puututtu. Olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että hallituksen politiikka, suhteuttaa menomme olemassa oleviin voimavaroihin, on ollut oikeata ja sitä tulee jatkaa.

Olen myöskin vakuuttunut, että työelämämme uudistaminen tarvitsee vauhtia ja sen on sopeuduttava aikaansa. Siksi toivon, että työllisyysohjelma saa käytännön sisältöä. Muuten se osoittautuu hallituksen käsissä kuolleeksi kirjaimeksi.

Toivon myöskin, että tuottavuuden, tuotekehityksen sekä taloudellisten edellytysten luomi-

nen yritystoiminnassa edelleen jatkuu. Muuten saattaa käydä niin, että keskeiset kilpailijamaat vievät meidän yrityksemme, joita niin kipeästi työpaikkojen muodostamisen takia tässä maassa kaivattaisiin.

Vähäistä ei ole myöskään pitää huolta kansan yhtenäisyyden säilyttämisestä, että ymmärtäisimme vaikeissa oloissa, mikä merkitys kansan yhtenäisyydellä tulevalle kehitykselle on.

Muutosten ennakoimisen tärkeyttä haluan myöskin korostaa, sitä on ehdottomasti tässäkin tilanteessa ennakoitava, mietittävä minkälaisia muutosvoimia on tulossa, miten niihin voidaan suhtautua.

Pitkälti on käyty keskustelua siitä, miten kä työpaikkoja voitaisiin kotimaisen kulutuskysynnän lisäämisen kautta luoda. On selvää, että kulutuskysyntä sinänsä ei tähän riitä, mutta jos kotimaisen kulutuskysynnän kautta voitaisiin työllisyyskysymyksiin vaikuttaa, niin silloin olisi tietysti suunta oikea.

Tässäkin yhteydessä on käyty keskustelua muun muassa kuntien verotulojen suhteen niin, että hallituspuolueidenkin edustajat melko korkealta tasolta ovat vedonneet Suomen kuntiin veroäyrin laskemiseksi ja täten kulutuskysynnän lisäyksen aikaansaamiseksi. Itse olen kuitenkin tältä osin mieluummin taipuvainen sen tyyppiseen politiikkaan, jossa kuntien liikenevät voimavarat pantaisiin investointitoimintaan. Tällä tavoin luotaisiin yrityksille mahdollisuus toteuttaa omaa toimintaansa ja vaikutettaisiin myöskin kuntien investointitoiminnan kautta työllisyyteen. On nimittäin niin, että vaikka kulutuskysynnän lisääminen on sinänsä kannatettavaa, sitä on vaikeata ohjata kotimaiseen kulutuskysyntään, mikäli ei tehdä ehdottomallani tavalla.

Välikysymyskeskustelu on mielestäni osoittanut, että politiikassa on erilaisia näkemyksiä nimenomaan politiikan suunnasta, jopa sovittamattomia ristiriitoja. Nämä ristiriidat eivät tietenkään ole outoja hallituksen sisälläkään. Senkin on täällä salissa käyty keskustelu eräiltä osin osoittanut. Päätöksiä on kuitenkin jonkun voitava tehdä, ja sitä varten on olemassa eduskunnan enemmistön luottamusta nauttiva hallitus. Se myös kantaa vastuun tästä politiikasta. Yhtä hyvin tiedämme, ettei välikysymyskeskustelulla muuteta politiikan suuntaa. Toivon kuitenkin tästäkin keskustelusta jäävän huomioon otettavaa sellaisten keskeisten kysymysten hoitamiseksi, jotka aikaamme sekä kansakuntamme tulevaisuuteen oleellisesti liittyvät.

Haluan kuitenkin muistuttaa, että Suomi pienenä kansantaloutena on paljon riippuvainen meitä ympäröivistä tekijöistä, joista valtaosa on niin sanotusti kauppapolitiittisia vaikutuksiltaan. Kaikki ei siis ole meidän käsissämme, niin kuin ei ollut myöskään Ahon hallituksen aikana. Toivon, että tältä osin syntyy myöskin ymmärtämystä eikä pelkkää syytelyä.

Ed. Aho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Kiljusen puheenvuoron jälkeen. Monta hyvää puheenvuoroa täällä on käytetty. Haluan kuitenkin, kun ilta on ehtinyt näin pitkään, erityisesti näistä puheenvuoroista kiinnittää huomiota siihen, mitä ed. Kekkonen omassa puheenvuorossaan sanoi: asiallista, erittelevää analyysiä siitä, mitä 80-luvun lopun aikaan tapahtui ja miten ne tapahtumat vaikuttivat 90-luvun alun menoon. Sen seikan tunnistaminen, kuinka entisen Neuvostoliiton romahtaminen taloudellisenä mahtina aiheutti todella suuria vaikutuksia suomalaiseen talous- ja työllisyyspolitiikkaan, oli myöskin sitä realismia, sitä totuutta, sitä objektiivisuutta, mitä ed. Antero Kekkosen monta kertaa aiemminkin tässä salissa on mielestäni hyvin esittänyt.

Minkä takia tätä kerron, miksi tähän haluan vielä huomiota kiinnittää? Erityisesti siksi, että ed. Antero Kekkosen puheenvuoro oli näiltä osin aivan muusta maailmasta kuin se puheenvuoro, mikä hänen oman puolueensa puheenjohtajan, nykyisen pääministerin Paavo Lipposen sanoma täällä oli. Pääministeri Lipponen heitteli väitteitä sinne tänne, yhdisteli asioita menneiltä vuosilta tälle vuodelle esittämällä väitteitä, joilla ei ole minkäänlaista totuusperustaa. Hän myöskin esitteli sitä, mitä hallituksen ensi vuoden budjetti sisältää, tavalla, joka oli monella tavalla, sanoin sorkka suoraa, eriskummallinen. Hänen käsityksensä siitä, mitä veroratkaisut esimerkiksi pitävät sisällään, olivat sellaisia, että minä en ole monen hallituspuolueenkaan edustajan suunnalta kuullut vastaavanlaista täällä kerrotun.

Arvoisa puhemies! Tämän analyysini, erittelyni, sanoma minulla on se, että minusta on ollut erinomaisen anteliasta ja ...

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Pekkarinen, siirrykää puhujakorokkeelle! Kaksi minuuttia on täynnä.

P u h u j a (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Minusta todella on ollut tavattoman antoisaa se, että tämän keskustelun viimeisten tuntien aikaan ja erityisesti keskiyön ohittamisen jälkeen eduskunnassa näyttää syntyvän ja löytyvän sellaista yhteishenkeä, jota tarvitaan silloin, kun todellinen puristus näistä suurista ongelmista selviytymiseksi on meidän pakko ottaa. Se on ennen pitkää pakko ottaa.

Kun realismia on se, että kovin hevin hallitus ei kaadu nykyparlamentarismissa kesken kauden, se ainut, mitä tässä voi sanoa oppositiosta, sen ohella että me tuomme esille niitä korjaustarpeita ja niitä virheitä, mitä meidän mielestämme hallitus tekee, on toivottavaa onnea ja menestystä niille näkemyksille, niille mielipiteille, sille linjaukselle, mitä ed. Kekkonen ja monet muutkin hallituspuolueiden edustajat ovat esille tuoneet. Taistelkaa omissa eduskuntaryhmissänne! Vie-kää tämän suuntaista sanomaa siellä eteenpäin! Kun sen teette, uskon, että vähitellen se tulituki, mitä oppositio teille antaa, tuottaa tulosta. Vaikka hallitusta ei ehkä nurin saadakaan, hallituksen oma tie alkaa kulkea kohti oikeampia latuja ja kansakunnan kannalta kohti parempaa maalia. Se maalihan tavallaan välietappina on 1999. Siihen mennessä jo parempien tuloksien aikaansaaminen on aivan välttämätöntä. Muuten Suomen sija eurooppalaisessa perheessä heikkenee olennaisesti ja tuntuvasti uudelle vuosituhannele tultaessa.

Arvoisa puhemies! Näin haluan todella antaa tunnustuksen ed. Kekkonen erinomaisen puheenvuoron perusteella.

Ed. K e k k o n e n: Arvoisa rouva puhemies! Näin yön tunteina on varmaan jo väsymyksestäkin johtuen vähän herkistynyt. On erinomaisen sympaattista tietenkin se, että arvostettu kansanedustaja ja pitkäaikainen ministeri lausuu näin kauniita sanoja. Haluaisin nyt selvyiden vuoksi sanoa sen, että toisin kuin oppositio en kuulu siihen joukkoon, joka on kaatamassa hallitusta. Päinvastoin olen toivottamassa hallitukselle menestystä sen työssä ja tulen äänestämään hallituksen puolesta.

Mutta kun ed. Pekkarinen niin kauniisti puhui, jos minäkin vähän ylevöidyn tässä sanomaan presidentti Rytin siteeraten. Hän nimittäin sanoi, että isänmaatansa voi palvella myöskin vankilasta käsin. Tähän loppuun haluaisin soveltaa tätä ja sanoa, että isänmaata voi palvella myöskin oppositiosta käsin. Se on erinomaisen toivottavaa silloin, kun on kysymys kansallisesta

kohtalonkysymyksestä, jollainen työttömyys ja pelko siitä, että kansakunta jakautuisi kahtia, todellakin on.

Ed. P e k k a r i n e n: Arvoisa puhemies! Juuri tähän isänmaan palvelutehtävään keskustaoппositiio on tarttunut hyvin vakain ja määrätietoisin ottein. Siitä juuri kertoo se välikysymys, sen kärjet, se sanoisiko voima, minkä keskustan eduskuntaryhmä on tämän kysymyksen eduskunnassa tapahtuvaan käsittelyyn panostanut. Täällä on käytetty paljon erinomaisia puheenvuoroja. Voi olla, että laadullisesti hallituspuolueista löytyy parempia, mutta ainakin se määrä ja sitä kautta osoitettu voima kertovat todella mielestäni siitä, että olemme hyvin hanakasti tähän työhön tarttuneet.

Ed. Kekkonen, tiedän teidät vakaumukselliseksi sosialidemokraatiksi. Siitä syystä ei mieleeni juolahtanutkaan ajatus, että voisitte äänestää hallitusta vastaan. Ei, ei niin, vaan toiveeni oli vain se, että uljaasti pitäisitte sitä lippua korkealla hallituspuolueiden piirissä, joka lippu näyttää rakentavaa yhteistyön suuntaa ja joka hakee konsensusta yli tuon rajan, missä opposition ja hallituksen raja kulkee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Asian käsittely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys eduskunnan kansainvälisten sihteeristöjen hallinnon uudelleenjärjestämiseen liittyväksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys 97/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 12/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään perjantaina pidettävään täysistuntoon.

2) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan virkamiehistä annetun lain, eduskunnan työjärjestyksen, eduskunnan kanslian ohjesäännön, eduskunnan tilisäännön ja Eduskunnan kirjaston ohjesäännön eräiden säännösten muuttamisesta

Puhemiesneuvoston ehdotus 2/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 13/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään perjantaina pidettävään täysistuntoon.

3) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 90/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 14/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään perjantaina pidettävään täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys laeiksi Etelämantereen ympäristönsuojelusta ja rikoslain muuttamisesta sekä Etelämannerta koskevaan sopimukseen liittyvän ympäristönsuojelupöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 101/1996 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 5/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään perjantaina pidettävään täysistuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 27 päivänä syyskuuta kello 0.40.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen